

I LAISVĖ

RUGSĖJIS
1980

H. C. Kudreikis
**KAIP BOLŠEVIKAI "VADAVO"
LIETUVĄ**

Antanas Maceina
IŠEIVIO BUVIMAS SVETUR

Aleksandra Vaisiūnienė
ŠALAMA TROPIKUOSE

Leonardas Valiukas
SUAKTYVINTI VEIKLĄ

Rūta Kleva Vidžiūnienė
JAUNASIS ELITAS AMERIKOJE

Bronius Zumeris
**RUSIŠKO CHARAKTERIO
BRUOŽAI**

G. Gečytė, L. Kojelis, A. B. Mažeika
JAUNIMAS AVANGARDE

*K. R. Jurgėla, P. A. Raulinaitis,
A. S. Gečys*
KAI SUSIKRYŽIUOJA NUOMONĖS

"Į Laisvę" vedamieji
**TADA IR DABAR
JIEMS KARAS NESIBAIGĖ**

LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIŲ TARYBA

P. Algis Raulinaitis, Tarybos prezidiumo pirmininkas
1501 Riverside Drive
Burbank CA 91506, USA

Edmundas Arbas, Tarybos prezidiumo sekretorius
306 — 22nd Street
Santa Monica, CA 90402, USA

Juozas Ardys, JAV ir Kanados LFB centro valdybos pirm.
Fairview, Penn.

Vytautas Aušrotas, Weston, Ont., Kanada

Dr. Zigmas Brinkis, Tarybos prezidiumo narys, Los Angeles, Calif.

Dr. Kajetonas J. Čeginskas, Europos LFB pirmininkas,
Muenchen, Vokietija

Kun. Viktoras Dabušis, Paterson, New Jersey

Dr. Kęstutis K. Girnius, Muenchen, Vokietija

Juozas Kojelis, "Į Laisvę" red., Santa Monica, Calif.

Linas Kojelis, Washington, D.C.

Antanas Sabalis, Woodhaven, New York

Dr. Rozalija Šomkaitė, So. Orange, New Jersey

Rankraščiai, nuotraukos ir knygos siunčiamos redaktoriaus adresu:
747 — 23rd Street, Santa Monica, CA 90402

Užsakymus ir prenumeratos mokesčių siųsti administracijos adresu:
Jonas Prakapas, 14 Thelma Dr., Bakersfield, CA 93305

Metinė prenumerata: Australijoje, Jungtinėse Valstybėse ir Kanadoje —
\$7.00, kitur — \$5.00.

Straipsniai, autoriaus pasirašyti pavarde, slapyvardžiu ar inicialais,
nebūtinai reiškia ir redakcijos nuomonę.

Spaudžia TĖVŲ PRANCIŠKONŲ spaustuvė, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

KU biblioteka

TURINYS

Skaitytojų žodis	2
Antanas Maceina: Išeivio buvimas svetur	4
Rūta Kleva Vidžiūnienė: Jaunasis mūsų elitas Amerikoje	12
H. C. Kudreikis: Kaip bolševikai “vadavo” Lietuvą	16
Bronius Zumeris: Rusiško charakterio bruožai	28
Sovietai teisia tiesą	44
G. Gečytė, L. Kojelis, A. B. Mažeika: Jaunimas avangarde	46
Dr. K. R. Jurgėla, P. A. Raulinaitis, A. S. Gečys: Kai susikryžiuoja nuomonės	63
Leonardas Valiukas: Suaktyvinti laisvinimo veiklą	68
Aleksandra Vaisiūnienė: Šalame tropikuose	72
Bičiuliai kūryboje, veikloje ir gyvenime	75
“Į Laisvę” vedamieji	78

“Į LAISVĖ” — lietuvių politikos žurnalas.

Leidžia Lietuvių Fronto Bičiuliai.

“Į LAISVĖ” (TOWARD FREEDOM): Lithuanian magazine of politics,
published three times a year by the Friends of the Lithuanian Front.

Juozas Kojelis, Redaktorius/Editor

747 — 23rd Street

Santa Monica, CA 90402

Jonas Prakapas, Administratorius/Circulation Manager

14 Thelma Drive

Bakersfield, CA 93305, USA

Apie 77 (114) numerį

Džiugu, kad išeivijoje turime bent vieną žurnalą, kuris akylai ir su deramu intelektualiniu lygiu žvelgia į įvairias politines apraiškas. Iš įdomaus "Skaitytojų žodžio" susidaro įspūdis, kad žurnalo prenumeratoriai pastoviai minta reikšmingų minčių bei informacijos "dieta".

ES

"Pasaulio Lietuvis" nr. 2-3
(124-125)

Laiškas apie laiškus

Nuoširdus ačiū už įdomų "Į Laisvę" žurnalą. Labai naudingas skaitytojų pasisakymų skyrius. Čia visi gali pareikšti savo nuomones, ir tokiu būdu mes galime vieni kitus geriau suprasti. 1979 metų gruodžio numeryje skaičiau Arkadijaus Vinokūro laišką. Šito su lietuvių tauta suaugusio žydo laiškas mums daug ką pasako.

Petras Čiabis

Buenos Aires, Argentina

Esate Lietuvos išdavikai

Šviesios atminties, didis patriotas prof. Juozas Brazaitis įsteigė šį žurnalą, kovai prieš okupantą stiprinti, kad Vlikas galėtų tęsti tą didingą sunkų darbą už tautos laisvę. Tą idėją jis pats visomis jėgomis rėmė, stiprino, kad net min. pirmininko pareigas buvo priėmęs.

Dabar gi jo artimiausi idėjos draugai, ruošia okupanto atsiųstiems tarnams — agentams koncertus, kad paniekinti vedamos kovos dvasią. Suardyti tos dvasios vieningumą, ir nuvertinti tai, kas mūsų visai tautai šventa — pašalinant tautinę vėliavą iš šalės — tai žiaurus dvasinis nuskurdimas — tai kvislingų darbas. Tas išdavimas mūsų tautos vertybių turėtų prikelti prof. J. Brazaitį ir tūkstančius partizanų iš numirusių.

Reiškiu užuojautą didžiam vyrui J. Brazaičiui, kad jo idėjos draugų tarpe atsirado padlaižių okupantui — kvislingai. Prašau nuo šios dienos "Į Laisvę" man nebesiųsti.

Kl. Čeputis
Muscegon, Mich.

Redakcijos pastaba

Brazaičio žodžiai buvo pranašiški: "Tokia pasipiktinimo susilauksite ir jūs. Bet reikia, kad kas nors prisiimtų ir pasipiktinimo našta, jei norima pažangos" ("Į Laisvę" 1980 metų balandžio nr. 12 psl.).

Politika — ne įsimylėjusių draugystė

"Į Laisvę" 1980 balandžio numeryje yra gana įdomus P. Pamataičio straipsnis "Šventas naivumas". Jame reiškiamas abejojimas, ar sen. Percy galėjo Altai teigti, kad Baltijos tautų reikalo iškelimas Jungtinėse Tautose būtų nenaudingas, nes nesusilauktų reikiamos daugumos.

Sen. Percy yra lietuviams palankus, tačiau jis veda ne Lietuvos, o Amerikos politiką. Antra, Jungtinėse Tautose dalyko iškelimas maža ką reiškia. Kiek daug kartų ten buvo pasmerktas Izraelis, bet be jokių pasekmių. Pasmerktas buvo ir Iranas dėl amerikiečių įkaitų, tačiau iraniečiai iš visų tų nutarimų tik pasityčiojo.

Šiandien pasaulis beprapaižsta tik jėgą. Lietuviai tos jėgos neturi, tad tenka savo veikloje ieškoti būdų, priemonių ir institucijų pasaulio dėmesii į Lietuvos reikalą atkreipti. Šiaip jau politika nėra įsimylėjusių draugystė. Pirmoje eilėje čia viską lemia savinauda. Bet tai jau senos istorijos kartojimas.

Aloyzas Baronas
Chicago, Ill.

Du laiškai

Kada nustosite garbinę Altą ir Vliką?
ir

Juozas Kojelis rašo (*Į Laisvę*, Nr. 78):
"Pirmą kartą ranką Brazaičiui paspaudžiau Čikagoje 1952. Jis ne taip senai buvo atvykęs į Ameriką iš Europos ir Čikagoje atsirado prieš Vasario 16 minėjimą. Tuo metu Čikagos ALT-bai pirminkavo Povilas Baltis". Ir toliau: "Baltis pasilė leisti Brazaičiui minėjime kalbėti".

Povilas Baltis Čikagos Lietuvių Tarybos nariu ir pirmininku buvo 1949/50 m. (vienerius metus, išrinktas 1949 m. gruodžio mėn.) ir vadovavo Vasario 16 minėjimui 1950 metais. 1952 metais Vasario 16 minėjimui vadovavo Čikagos Lietuvių Tarybos pirmininkė Eufrozina Mikužiatė.

Teodoras Blinstrubas
Chicago, Ill.

Redakcijos pastaba:

Politinis žurnalas turi ne tik teisę, bet ir pareigą kelti, ryškinti ir vertinti laisvinimo veiksmų darbus bei įvairius visuomeninio gyvenimo apsirėškimus. Stengiamės savo pareigą atlikti sąžiningai. Tačiau galime ir suklysti. Jei p. Blinstrubas turi duomenų, kad savo vertinimuose esame kada nors falsifikavę faktus, nepagrįstai Altą - Vliką kritikavę ar kokiu nors kitu būdu kenkę laisvinimo darbiui, maloniai prašome platesniame rašinyje tai išdėstyti. "Į Laisvę" tą rašinį atspausdins.

Juozo Kojelio atsakymas

Nedėdamas galvos, kas aprašyto įvykio metu buvo Čikagos Altos pirmininku, tačiau tebetvirtinu, kad tą Vasario 16 minėjimą pravedė Povilas Baltis. Tai buvo 1952, o ne 1950 metai, nes Brazaitis tais metais tebegyveno Vokietijoje.

Nežinau, ar p. Blinstrubas tame minėjime dalyvavo, nors prisimenu, kad jis tuo metu Čikagoje jau gyveno. Iš vis tuo metu tautininkai tokia didele meile

Vlikui ir Altai, kaip dabar, nesigarsino. Priešingai, Vliką laikė "visuomenine organizacija", kuriai tiesioginiai santykiai su kitų valstybių vyriausybėmis draudė. 1955 suorganizavo Lietuvos Nepriklausomybės Talką, kuri kelerius metus, konkuruodama su Alta, ruošdavo atskirus Vasario 16 minėjimus ir surinktas aukas paimdavo į savo Lietuvos Nepriklausomybės fondą. Dabar jau nueita į kitą kraštutinumą.

Atrodo, kad bus buvęs teisingas garsusis amerikietis vyskupas Fulton John Sheen, kuris yra pasakęs tokią mintį: kas nekelia gyvenimo prie principų, tas principus lanksto prie gyvenimo.

Ištikimas talkininkas

Mano talka "Į Laisvę" truks tol, kol truks mano galia rašyti. Kad nevisada viskas pasiseka, tai jau bendras žmogaus likimas.

Antanas Maceina
Vokietija

Neišnaudojamos galimybės

("Į Laisvę" balandžio nr-je) kun. dr. Jurgis Šarauškas veiksniams pasako daug teisybės ir akivaizdžiai nurodo, kokie menki dabartiniai mūsų politiniai siekimai bei laimėjimai.

Alfonsas Nakas
"Darbininkas", VI. 27

"Į Laisvę" redakcija laukia skaitytojų pasisakymų žurnale keliamomis problemomis. Įdomesni laiškai bus skelbiami. Tačiau redakcijai turi būti žinomas laiško autoriaus vardas, pavardė ir adresas. Spausdinant gali būti naudojamas ir slapyvardis. Anoniminių autorių laiškai, nežiūrint jų vertės, nebus spausdinami.

Laiškus redakcijai siųsti šiuo adresu: "Į Laisvę", 747 — 23rd Street, Santa Monica, CA 90402.

IŠEIVIO BUVIMAS SVETUR

ANTANAS MACEINA

1. *Išeivio tragika*

Niekas nepalieka savo tėvynės džiūgaudamas. Senieji kolonistai, buvę iškilmingai išlydimi kelionėn, nėra *išeiviai* tikrąja šio žodžio prasme. Jie yra greičiau savos tautos bei valstybės pratęsimas į naują šalį, jos perkélimas nekartą net į kitą žemyną, pasiliekančią tai pačiai istorinei sąmonei ir tam pačiam politiniam ryšiui. Tik žymiai vėliau, kai šiose naujosiose šalyse kolonistų gyvenimas išsivysto tiek politiškai, tiek kultūriškai savarankiška linkme, jis pradeda tolti nuo tėvynės ir galop tiek nutolsta, jog senasis santykis visiškai nutrūksta, o dažnai ir prievarta nutraukiamas, pradedant naują istoriją, o tuo pačiu ir naują tautą bei valstybę. Šitaip yra atsiradusios Amerikos ir Australijos žemynų tautos ir valstybės.

Tačiau kolonistinio pobūdžio išeivių seniai nebėra. Šiandien esama tik išeivių, kurie savo tėvynę palieka *prievarta*, išvaromi iš jos arba vargo, arba priešo. Tai arba duoneliautojai, arba pabėgėliai. Pirmieji ieškosi svetur geresnio gyvenimo, antrieji gelbstisi nuo persekiojimų ir mirties; pirmieji trokšta duonos, antrieji

— laisvės. Negalėdami vienos ar kitos rasti tėvynėje, jie palieka šią sopoliumi širdyje, bet vis dėlto *palieka*, ne pratęsia ir ne perkelia svetur, kaip tai daro kolonistai. Duoneliautojai ir pabėgėliai yra tikri išeiviai. Jie atsisveikina su sava tėvyne — savo viduje dažniausiai tik laikinai, iš tikro gi beveik visados amžinai. Retas duoneliautojas grįžta praturtėjęs, ir retas pabėgėlis sulaukia tokių pakaitų savo tėvynėje, jog į ją grįžtų kaip laisvas žmogus. Todėl pagrįstai galima teigti, kad šioms abiemis išeivių kategorijoms buvimas svetur virsta pastovia būkle.

Ir kaip tik čia slypi pirmasis išeivio tragikos bruožas. Būdamas priverstas palikti tėvynę, išeivis puoselėja nuolatinę viltį, kad kada nors vis dėlto jon grįš atgal, sykiu betgi regi, kad ši viltis yra savęs paties apgaulė. Išeiviui belieka tik tikėti, kad bent jo kaulai ar pelenai bus pargabenti tėvynėn. Beprasmiškas lūkestis, nes ar ne vis tiek, kur aš pūvu: *manęs "čia nėra"* (Lk 24,6).

Antra vertus, šiandien būdinga ir reikšminga yra tai, kad šios dvi išeivių kategorijos — duoneliautojai ir pabėgėliai — pamažu liejasi į vieną: žmonės dabar palie-

ka tėvynę todėl, kad politinis priešas naikina ne tik laisvę, bet ir duoną (plg. dabartinę Indokiniją). Ir kaip tik todėl mūsų dienų išeiviai nebėra tik pavieniai asmenys ar nedidelės grupės, o jau ištisos minios. Tėvynės padėtis ištumia milijonus, kurie bėga todėl, kad pasilikę vis tiek būtų sunaikinti arba bado, arba priešų. Užtat jų bėgimas, palyginant jį su paskiruolių bėgimu, yra grynai neigiamas: peržengti savos valstybės sieną, danginantį jį nežinią. Nes, esant pabėgėlių milijonams, neįmanoma pasirinkti nei šalies, kurioje norėtum apsigyventi, nei užsiėmimo, kuriam norėtum atsidėti. Mūsų dienų išeiviai atsiduria visiškoje tamsoje ir yra verčiami pasitikėti kitų tautų svetingumu. Bet kaip tik čia ir iškyla antrasis išeivio tragikos bruožas, net žymiai skaudesnis nei pirmasis.

Kas gi yra *svetingumas*? J. Danielou kreipia mūsų dėmesį į vieną, kaip jis sako, “nuostabų kalbinį faktą”, būtent: “daugelyje kalbų žodžiai, reiškiantys svečią ir priešą, turi tą pačią šaknį”,¹ pav. graikiškai svetimšalis vadinasi *xenos*, priešiškumas — *xenofobia*, gi svetingumas — *xanofilia*; lotyniškai svečias yra *hospes*, gi priešas *hostis*; lietuviškai žodis *svečias* reiškia ir svetį, ir svetimąjį (“josim į svečią šalelę”). Todėl, pasak Danielou, svečias iš tikro yra svetimąjo vardas; svetimąjo, kuris nepriklauso mano rasei, ma-

no tautai, mano giminei ar šeimai, kurį todėl galima pergyventi “ir kaip svečią, ir kaip priešą” (t.p.). Kiekvienu atveju šis žmogus nėra savasis. Gali jis būti priglaudžiamas ir net pavaišinamas, tačiau jis niekad netampa vietiniu arba čiabuviu. Jis yra *atėjūnas*, vadinasi svečias, kuris juo ilgiau būna, juo labiau nusibosta, pereinamas galop į nekenčiamo priešų kategoriją. Norėdamas gi priešiško kumo išvengti, jis turi nusižeminti, vadinasi, elgtis, kalbėti ir mąstyti taip, kaip ir kiti, jį priėmusieji. Būdamas pabėgėlis bei atėjūnas, jis yra vargšas, jį gi priglaudusieji yra gailėstingieji. Tad jis ir privalo būti vargšo būsenoje, dėkodamas už jam parodytą gailėstingumą. *Svetingumas yra elgsena vargšo akivaizdoje ir tuo pačiu žmogaus pažeminimas*. Ne du bičiuliai sėdi prie vieno stalo, o vargšas atėjūnas ir nevargšas čiabuvis, net jei šis medžiagiškai būtų ir labai neturtingas. Svetingumas yra žmogaus atstumas nuo žmogaus ir galop žmogaus atstūmimas. Svečias ateina ir yra priimamas tik todėl, kad jis privalo išeiti — pasak lietuviškosios patarlės: “Sveteliai, susipratot ateiti, susipraskit ir išeiti”. Amžinai svečiuotis reiškia tapti nepakenčiamam. Teisingai ta pastebi Bavarijos švietimo ministras H. Maieris: “Išeivio lemtis yra būti pajuokos ir pagailos objektu... Naujoje savo aplinkoje jis esti svetimkūnis, ir jo likimas visiškai priklauso nuo jų pri-

émusiojo (Gutgeber) malonės bei nuo aukštosios politikos užgaidų. Banga, kuri jį išplovė į svetimą krentą, gali jau rytoj nunešti jį, nežinia kur”.²

Jei betgi išeiviai kur nors pastoviai ir įsikuria, tai čia pat jie esti tykomi savaimingos ar sąmoningos pastangos įliedinti juos į naujos šalies visuomenę ir kultūrą. Kiekvienas kraštas trokšta atėjūnus suvirškinti. Net ir ten, kur svetimųjų grupės yra gausios ir kur jos turi tam tikrą svorį, o tuo pačiu ir tam tikrą savarankiškumą (pav. Amerikoje ar Kanadoje), vis dėlto ir jos yra tiesiog iš vidaus verste verčiamos visą laiką kovoti su įliediniu ir kęsti dėl to net viešą panieką. “Laiško Diognetui” (2 šimt.) autorius yra apibūdinęs krikščionis kaip žmones, kuriems “kiekvienas svetimas kraštas yra tėvynė, o kiekviena tėvynė yra svetimas kraštas” (V, 5). Atsiremdamas į šį keleivinį krikščionio nuotaikos bruožą, J. Danielou tikisi, kad krikščionis niekur nesijausiąs svetimšalis, kadangi jis visus rasiąs tėvynę, būtent “krikščioniškąją bendruomenę”.³ Deja, po Vatikano II susirinkimo, įvedus gimtąją kalbą liturgijon ir platakai atvėrus vartus tautinėms lytims į bažnytinę sąrangą, ir Bažnyčia virto išeiviui krikščioniui svetimybė. Dabar ir Bažnyčioje išeivis jaučiasi esąs svetimšalis, kadangi ir Bažnyčia yra tapus įliedinio veiksmu arba anuo

“tirpdinimo katilu”, nuo kurio pabėgėliui taip lygiai reikia gintis, kaip ir nuo politinių ar kultūrinių svečios žemės veiksmių. Dar daugiau: šalia mokyklos Bažnyčia yra tapusi viena iš pirmųjų nutautinimo priemonių, kadangi žmogus krikščionis trokšta turėti su ja santykių nuo pat mažumės, patekdamas tuo būdu — irgi nuo pat mažumės — svetimybės įtakon. Tai gal pats skaudžiausias bruožas išeivio tragikoje.

Niekas svetimame krašte nenori išeivio tapatybės. Visi stengiasi šią tapatybę naikinti, diegiant jam kitą, tačiau, kaip netrukus matysime, melagingą, kuri žmogų ir paverčia istoriniu klajokliu. Manydamas įleisias šaknis į svetimą dirvą, pabėgėlis galų gale pasijunta neturįs jokių šaknų. Gi kova už savas šaknis skiria jį nuo gyvenamosios aplinkos ir naikina pradinį šiosios svetingumą. Buvęs svečias, išeivis galop virsta tikru — bent psichologiškai — priešu tos visuomenės, kuri jam atvėrė duris ir padėjo išsigelbėti bei įsikurti. Padėka pereina į neapykantą ar mažų mažiausiai į abuojumą. Tai trečiasis išeivio tragikos bruožas, tapęs nuolatine jo būseną svetur. Nes jei išeivis nori išsilaikyti nesunaikintas savo tapatybėje, jis turi *atsiriboti*, vadinasi, ištrukti iš tų išskėstų rankų, kurios jį priėmė, kurių glėbyje jis betgi pradeda dusti ir galop visiškai uždūsta.

2. Santykis su svetima istorija

Šitoje vietoje susiduriame su išėivio būčiai lemtingu klausimu: ar iš viso yra įmanoma tėvynę palikti? Pirmu žvilgiu šis klausimas atrodo gana keistas ir net beprasmis. Argi milijonai įvairių įvairiausių pabėgėlių ir duoneliautojų nėra savos tėvynės palikę? Pamąsčius betgi giliau, klausimas atsiskleidžia kaip esminis, kad suprastume, ką gi iš tikro reiškia buvoti svetur.

Esame įpratę suvokti tėvynę visų pirma *erdvės* prasme. Palikti tėvynę reiškia peržengti šios erdvės sienas. Tai yra ne tik įmanoma, bet ir tikra: minios žmonių yra savos tėvynės erdvę palikę ir atsidūrę už jos sienų. Tačiau tėvynė kaip erdvė yra tik rėmai, kuriuose gyvena *tauta*. Tam tikrą erdvės sklypelį vadinu savo tėvyne tik todėl, kad ten buvoja mano tauta. Tuo tarpu tautos buvojimas arba jos gyvenimas yra *laikas*, ne erdvė. Tiksliau saktant, tai laikas, vykštąs tam tikroje erdvėje. Tėvynės sąvokoje šie du sandai — erdvė ir laikas — susilieja į vienį. Bet juos galima ir perskirti. Galiu netekti tėvynės kaip erdvės, atsidurdamas svetur. Tai savaime aišku. Tačiau ar galiu netekti tėvynės kaip laiko, atsidurdamas užu jos istorijos? Ar istorija turi sienas, kurias galėčiau peržengti, pereidamas į naują laiką, kaip kad, bėgdamas nuo bado ar priešo, pereinu į naują šalį?

Jei tėvynė būtų tik erdvė, šie klausimai būtų atsakomi savaime. Tačiau tėvynė nėra tik erdvinis gamtovaizdis, bet sykiu ir mano tautos gyventas bei gyvenamas laikas, vykštąs šiame gamtovaizdyje. Dar daugiau: erdvinis gamtovaizdis virsta tėvyne, tik tautos laiko arba jos sitorijos apipavidalintas. Į tai mūsų dėmesį yra atkreipęs jau dr. J. Girnius, aprašydamas tėvynės sąvoką: “Tėvyne kraštą perkeičia tautos istorija. Tauta susyja su tam tikru kraštu ne kitaip, kaip savo istorija, savo tame krašte pergyventu likimu” (p. 133). Užtat “kraštas yra ne tik geografinė, bet ir istorinė sąvoka, nes jis ne tik gamtinė, bet ir žmogiškoji erdvė. Per amžius telkdamas tautos kartas bendram gyvenimui ir būdamas tautinės civilizacijos vieta, kraštas tampa istorine tautos šventove. Visa istorija atsispindi krašte, ir kiekviena jo vieta vienaip ar antraip turi istorinės reikšmės. Jei ne žymiais mūšiais, tai bent darbo prakaitu kiekviena pėda nurodo praeitin”.⁴ Sutikime su geografais, kad erdvės sankloda — upės, jūra, kalnai, lygumos, miškai — yra turėjusi didžios įtakos istorijai tų žmonių, kuriems buvo lemta tą ar kitą gamtinę aplinką pasirinkti gyvenamąja savo erdve. Antra betgi vertus, turime sutikti ir su istorikais, kad istorijos eiga keičia erdvę. Sakysime, lietuviškasis Mindaugo laikų gamtovaizdis tikriausiai nebuvo toks, koks yra šiandien. O jei Lie-

tuva yra vadinama kryžių šalimi, tai ji ja, be abejo, nėra buvusi Vytauto metu. Kryžius, dar neseniai buvęs toks būdingas Lietuvos gamtovaizdžiui, yra aiškus istorijos padaras. Tą patį reikia tarti ir apie pastatus, vietas, miestus, kaimus, kelius, net apie laukus ir miškus. Tai medžiaginė tėvynės pusė.

Dvasinė jos pusė irgi yra istorijos kūrinys, pradedant kalba ir baigiant visuomenine santvarka. Tai žinojo ir ankstesnioji lietuvių karta, kuriai senosios Rusijos viešpatavimo laikais teko mokslus eiti svetur. Sakysime, arkiv. J. Matulaitis viename savo straipsnyje (1896 m.) kelia klausimą, kas yra tėvynė, ir atsako: "Ar tik tai toji žemė, kur mes gimę? Ne, bet pirm visko jos dvasiški turtai, jos tiesos, laisvė, papročiai, padavimai ir toji kalba, kurios mus motina išmokino, ir tie broliai, tarp kurių gyvename, ir toji katalikų tikyba, kurią mums po savo galvos tėvai paliko".⁵ Trumpai tariant, *tėvynė yra istorijos sukurtą tautos buveinė*. Ji apima ir erdvę, ir laiką, kurio eigoje kinta erdvė ir gema dvasiniai veikalai kaip šios erdvės turinys. Užtat tėvynei suprasti vienos geografijos nepakanka. Jai reikia ir istorijos. Net žymiai daugiau istorijos, negu geografijos.

Jei tad tėvynė yra erdvės ir laiko junginys, tai apie pasitraukimą iš jos tegalima kalbėti *tik erdvės* etžvilgiu. Nes tik erdvės sienas galima peržengti ir tik į

naują erdvę galima patekti. Tuo tarpu istorijos sienų peržengti negalima ir į naują istoriją pereiti neįmanoma. Juk kas gi būtų ši nauja istorija? Ne kas kita, kaip istorija tos tautos, kurion esu priimtas kaip svečias, vadinasi, kaip atėjūnas. Be abejo, man yra suteikta teisė buvoti čia nuolatos, čia dirbti, gimdyti bei auginti vaikų ir galop mirti. Betgi kokių būdu atėjūnui — jo vaikams ir vaikų vaikams — svetimo krašto istorija galėtų tapti savąja? Kokių gi būdu jis galėtų 'iškeliauti' iš savos tautos istorijos ir pereiti į kitą istoriją?

Pasakojama, kad po pastarojo karo vienas vokiečių atsikąęs vokiškosios pilietybės ir prisiėmęs angliškąją. "Ką tu tuo laimėjai?", paklausęs draugas naujajį 'anglą'. "Tuo būdu laimėjau antrąjį pasaulinį karą", atsakęs šisai. Tai prasmingas juokelis, kuris gana vaizdingai parodo, kaip neįmanoma kitų tautų istorijos padaryti savąja. Anglai iš tikro laimėjo antrąjį pasaulinį karą, o vokiečiai jį pralaimėjo. Tačiau ar anglų pilietybės prisiėmimu vokiečių išsijungia iš pralaimėtojų ir pereina laimėtojų pusėn? Kiekvienam aišku, kad ne! Nei jis pats, nei jo vaikai ar vaikų vaikai, net jei ir būtų gimę Anglijoje, niekad negalės savintis anglų istorijos taip, kad galėtų tarti: mūsų Habeas Corpus, mūsų Šekspyras, mūsų Byronas, mūsų karalienė Viktorija, nes tokia kalba būtų paprasčiausia netiesa. Tai būtų

pastangos istorinę sąmonę grįsti melu. Ir tai tinka ne tik minėto juokelio vokiečiui. Tai tinka ir tiems lietuviams, kurie apsigyvenę ar gimę Amerikoje, jaučiasi esą ‘amerikiečiai’: ir jie yra ‘laimėje’ antrąjį pasaulinį karą. Tai tinka visiems išeiviams visuose kraštuose.

Vokiečių teologė ir germanistė D. Sölle yra gražiai pastebėjusi, kad “aš nesibaigiu ten, kur baigiasi mano rankos, ir aš neprasi-dėjau ten, kur gimiau”.⁶ Tai min-tis teiginio, kurį randame ir K. Jasperso filosofijoje: “Savo kilme aš esu istorinis, kadangi niekad negaliu pradėti iš pradžios”.⁷ Nes istorija ir pradžia išskiria viena kitą. Kas jaučiasi esąs isto-rijoje, tas nepradeda iš naujo. Pradėti iš naujo reiškia paneigti tai, kas yra buvę. Savos istorijos išsižadėjimas ar jai abuojujumas kaip tik ir yra ana apgaulinga pastanga baigtis su savo rankomis kaip apčiuopiamos erdvės prasmeniu (“esu tas, *kur* esu”) ir prasidėti ten, kur išvydome pa-saulį (“esu tas, *kur* gimiau”). To-kią pastangą K. Jaspersas vadina “troškuliu būti be istorijos — Wille zur Geschichtslosigkeit” — ir laiko ją “akla visumai”.⁸ Žmo-gui atrodo, kad istoriniai ryšiai esą nesvarbūs, kad jis vienas kaip individas pajėgiąs susidoroti su sava būkle dabartyje, tarsi ši da-bartis būtų be praeities, vadinasi, gryna pradžia, o nebe tęsinys. Tai neištikimybė sau pačiam, ka-dangi ji yra neištikimybė savai

kilmei, siekiančiai neaprėpiamus savos tautos amžius. “O kas”, pasak K. Jasperso, “nėra ištikimas sau pačiam, tas nebus niekam iš-tikimas”.⁹

Neištikimybė istorijai kaip sa-vai kilmei ir padaro, kad žmo-gus virsta istoriniu klajokliu, ke- liaujančiu “į bedugnę tuštumą” (K. Jaspers). Jungdamasis į naują istoriją, jis aiškiai jaučia ir net žino, kad tai *melas*, kad jokios naujos istorijos jis turėti negali. Gi nutraukdamas ryšius su sava istorija, jis pradeda gyventi neiš-tikimojo būseną sau pačiam ir apsiriboja akimirkos reikalais ar-ba tuo, kas yra dabar, kaip įpras-ta sakyti ‘aktualu’. Asmeninis ap-sisprendimas būti tos ar kitos tautos nariu — ši tariama ‘lais-vė’ apsispręsti vilioja šiandien ir mūsiškius — čia nieko nepadeda, kadangi šitoks apsisprendimas turi turėti istorinį užnugarį. Jo nesant, apsisprendimas lieka be turinio ir todėl netenka reikšmės, virsdamas savavališku veiksmu, kuris iš tikro dažnų dažniausiai esti ne kas kita, kaip meilikavi-mas svetimiesiems kokios nors naudos, paprastai profesinės, dė-lei. Be istorinio užnugario apsi-sprendimas būti tos ar kitos tau-tos nariu įgyja nevertės pobūdžio. Nes apsispręsti už vieną tautą vi-sados reiškia apsispręsti prieš kitą tautą. Kai lietuvis apsispren-džia būti amerikiečiu, brazilie-čiu, kanadiečiu ar vokiečiu, tuo pačiu jis apsisprendžia *nebūti* lietuviu. Tai ir yra neištikimybė

savai istorinei kilmei arba šios kilmės paneigimas, o tuo pačiu neištikimybė ir sau pačiam arba savos tikrosios tapatybės paneigimas. Dorinės nevertės toks apsisprendimas turi todėl, kad čia žmogus sąmoningai neigia tai, kas esąs, ir tuo pačiu meluoja sau pačiam ir kitiems. Asmeninis apsisprendimas yra reikšmingas tik tuo atveju, kai jis yra įsisąmoninimas to, kas jau savaime yra: *tai istorinės sąmonės praeivimas*. Istorinę gi sąmonę galima turėti tik ryšium su sava, niekad ne su svetima istorija. Svetimą istoriją galima tik išmokti, bet ne ja gyventi. “Nors aš”, sako K. Jaspersas, “būdamas istoriškai sąmoningas, ir galiu imtis bendrauti (in Kommunikation treten) su svetima istorine sąmone, betgi aš negaliu nei į kitus perkelti to, kas aš esu, nei pats perimti svetimybės jos pagrinduose”.¹¹ Tai gili pastaba, galinti būti gaire visiems išeiviams visuose kraštuose.

Ši lemtinga išeivių klaida yra paprastai daroma todėl, kad jie dažnai neskiria istorijos nuo kultūros. Kultūra, būdama “visa tai, kas protu ir kūnu sukuriama ir perduodama ateinančioms kartoms”, ir apimdama “visas gyvenimo sritis”,¹² pasisiūlo išeiviui pirmiausiai, jam atkeliavus į svečią šalį. Ir jis privalo ją pasisavinti, jei nori šioje šalyje pasilikti. Jis privalo išmokti svetimos kalbos, pažinti jį priglaudusios visuomenės santvarką ir socialinį,

mokslinį, meninį jos veikimą; jis privalo gerai pasiruošti savai profesijai ir sąžiningai ją vykdyti. Trumpai tariant, *išeivis privalo tapti dvikalbis ir dvikultūris*. Tai būtina sąlyga ne tik įsikurti, bet ir pačiam kurti. “Išeiviška patirtis”, teisingai kalbėjo T. Venclova IV-jame PLJS kongrese, “žmones praturtina, išplečia jų akiratį, tuo stiprindama kūrybingumo dvasią”.¹³ Tai tinka ne tik pirmajai, bet ir visoms kitoms išeivių kartoms, kurioms tenka buvoti svetur. Šia prasme išeivio būsenos kaip “dar nepraregėtos privilegijos” (kun. St. Yla) apibūdinimas yra labai tikslus.

Vis dėlto svetimos kultūros prisirišimas ir gilus jos pažinimas dar anaipol nepadaro žmogaus šią kultūrą sukūrusios ir tebekuriančios tautos nariu. Nes kultūra yra ilgo vyksmo ir tautos istorijos vaisius. Protestantų dogmatikas E. Brunneris vadina kultūrą “istorijos nuosėdomis ir istorinio žmogaus išraiškos priemonėmis bei jo pėdsakais”.¹⁴ Mes galime anas nuosėdas pažinti ir jas pasisavinti; mes galime anais pėdsakais ir patys vaikščioti. Bet mes negalime būti eję su anų nuospaudų bei pėdsakų *autoriumi - tauta* kuriamojo vyksmo keliu, kadangi jis yra likęs šalia mūsų kaip *ne mūsų kelias*. Nuosekliai tad ir pėdsakai, palikti šiame kelyje, nėra *mūsų* pėdsakai. Išeivio gyvenamosios šalies kalba nėra jo kalba, tos šalies mokslas, menas, visuomeninė santvarka

(monarchija, demokratija, diktatūra) nėra jo mokslas, nėra jo menas, nėra jo visuomenės sąranga. Būti atvykusiam į tą ar kitą šalį ar joje gimusiam dar nereikia būti atvykusiam į šios šalies istoriją ar gimusiam iš jos istorijos. Svetima istorija niekad nėra ir negali būti mano kilmė, todėl šios istorijos nuosėdos bei pėdsakai arba kultūra, mano pažinta bei pasisavinta, nepadaro manęs kilusio iš anos istorijos. O jei esu svetimšalis istoriškai, tai tuo pačiu esu svetimšalis ir tautiškai, nepaisant kad gyvenamojo krašto kultūrą pažinčiau net ligi jos gelmių ir ja naudočiausi net geriau, negu čiabuviai. Nes tik istorija kuria tautą ir tik manos istorijos tapatybė padaro mane tos ar kitos tautos nariu. O asmeniškai apsispręsti už svetimą istoriją reikštų apgaudinėti patį save, kaip save apgaudinėjo anksčiau minėto juokelio vokietis, manydamas anglų pilietybe laimėjęs antrąjį pasaulinį karą. Ši apgaulė yra labai patraukli, todėl nevienas jos esti viliojamas ir galop suviliojamas. Ir mūsų jaunimo kaliamas savos tapatybės klausimas

yra esmėje ne kas kita, kaip šios vilionės pasekmė.

Į ankstesnį tad klausimą, ar galima savą tėvynę iš viso palikti, reikia atsakyti dvejopai. Tėvynę kaip erdvę palikti galima, ir ją yra palikę milijonai. *Tėvynės kaip istorijos palikti negalima*, kadangi negalima išeiti iš laiko. Žmogaus gi laikas visad yra istorija. Išeiti iš tėvynės kaip istorijos reikštų išeiti iš vieno buvusiojo laiko ir įeiti į naują buvusįjį laiką arba į svetimos šalies istoriją. O tai yra neįmanoma, nesunaikinus paties savęs. Kas tai mėgina, netenka bet kokios istorijos: paneigęs savąją ir negalėdamas prisiimti svetimosis, toks žmogus virsta istoriniu klajokliu, nežinodamas galop, kur apsisototi. Išeivių aistra 'gerai įsikurti', vedant buržuazinio stiliaus gyvenimą, yra šios klajoklinės būsenos išraiška. 'Geras gyvenimas' turįs atstoti prarastą įsišaknijimą savoje istorijoje. Tačiau šis nevykęs pakaitalas kaip tik ir yra pats pavojingiausias išeivių duobkasy.

*(Straipsnio tęsinys
gruodžio numeryje)*

Tėvynę kaip erdvę palikti galima, ir ją yra palikę milijonai. Tėvynės kaip istorijos palikti negalima, kadangi negalima išeiti iš laiko. Žmogaus gi laikas visad yra istorija.

Antanas Maceina

JAUNASIS MŪSŲ ELITAS AMERIKOJE

tarp dviejų galvosenų

RŪTA KLEVA VIDŽIŪNIENĖ

Modernusis liberalizmas neša su savimi daug kosmopolitinių idėjų, daugiau-mažiau įtaigodamas utopinį vieno pasaulio įvaizdį. Neišvengiamai su ta galvosena susiduria ir mūsų studijuojantis jaunimas. Sutinkamas teigimas, kad savų ekonominių interesų statymas į pirmą vietą yra teigiama savybė, rezultate naudinga visai visuomenei, o savo krašto meilė tuo pačiu laikoma senovišku, atsilikusiu sentimentu, jau nekalbant apie pasiaukojimą bet kuria prasme.

Idėja retai sustoja pakelėje, ji rutuliojasi toliau ir įgauna naujas variacijas, kaip atsitiko su liberalia ir gražia tolerancijos idėja. Sutikimas, kad ir kitos grupės, iki šiol tradiciniai mažai dalyvavusios krašto gerbūvyje, turi natūralia teise dalintis savo krašto turtais ir privilegijomis, išsivystęs iš supratimo valstybės kaip *priemonės* tvarkyti ir reguliuoti savo piliečių interesų susikirtimą, tapo įvaizdžiu valstybės jau ne kaip priemonės, bet kaip *tikslo*. Greitu laiku iš valdžios pastangų siekti tolerancijos ir lygybės išsivystė privilegijos ir kvotos ir, aišku, neišvengiama neapykanta. Juk jei visi bėgikai ir pradeda lenktynes

tuo pačiu metu, nėra jokios garantijos, kad jie tuo pačiu metu pasieks ir finišą, — kaip tik čia ir glūdėjo nesėkmė dar vienos gražios idėjos.

Tuo metu universitetuose dauguma jaunų žmonių angažavosi už šią liberalią toleranciją ir stojo civilinių teisių kovos eilėse, o jų tėvai jiems turėjo atrodyti beviltiškai konservatyvūs. Tėvams gi šita lyginimo procedūra atrodė ne socialinio teisingumo ieškojimas, o gyventojų skirstymas pagal pigmentaciją, neteiskus, neamerikoniškas ir neliberalus. Jie suprato konstituciją kalbant apie vienodą *elgesį* su visais, o ne padarymą visų vienodais. Įstatymo jėga turi garantuoti teises, bet jėga neįgyvendinsi teisingumo.

Dabartiniu laiku jaunimo aistringą užsiangažavimą „už taiką“ priežastys atrodo įtartinais ekonominės. Specialistų ir kitų gerai apmokamų darbų pasiūlai nuolat mažėjant, tarnavimas kariuomenėje, kada jaunas žmogus ruošiasi profesijai ir įsitvirtina pasirinktoje srityje, atima iš jo gyvenimo keletą geriausių metų, ir statistika rodo, kad sugrįžęs į civilinę visuomenę toks jaunuolis turi mažiau progų gauti gerą darbą ir

turi pasitenkinti mažesne alga ir mažiau svarbia socialine padėtimi. Tai ypač ryšku tarp baltosios rasės jaunuolių, nes juodųjų ir ispanų jaunuomenė kaip tik kariuomenėje gauna progos pamatyti pasaulio, išmokti amatų ir reikalingos disciplinos, be ko būtų likę pasilikdami namie.

Šitas visai natūralus savanau-diškas studentijos interesas, tačiau, net ir dabar, pasikeitus sąlygoms, yra gudriai dengiamas Vietnamo eros pacifistiniais šūkiais, tarytum jų motyvai būtų grynai ideologiniai. Toks dviveidiškumas persimeta ir į kitų visuomenės sluoksnių galvoseną. Laikotarpyje, kur gero gyvenimo noras baltiesiems yra vis dar užskaitomas nemoralia kapitalistine išmone ir ieškojimu progos kitą išnaudoti, gero gyvenimo noras tarp mažiau pasiturinčių mažumų laikomas visai tinkamu tikslu, tuo dar labiau padidinant tokios galvosenos dviveidiškumą. Gi atleidimas studentijos nuo karinės prievolės neišvengiamai sukeltų dar didesnę šauksmą apie nelygybę, negu anais laikais, kai tie sus galvojimas nebuvo nusikaltimas.

Tokiu būdu mūsų dabartinis lietuviškasis elitas, jau daugelyje sričių ir organizacijų perimdami iš pasitraukiančios karto vadovaujančias pozicijas, drauge atsineša ir kiek skirtingą pasaulėžiūrą. Galima beveik tvirtinti, kad ir visas pasaulis persirikiuoja į pa-

ruošties stovį prieš ateinančią konfliktą, — tai dvi galvosenos, kurias suprastinant būtų galima sutraukti į tokią formulę: kas svarbiau — individas, jo teisės, — ar visuomenės gerbūvis? Ar galima aukoti individo laisvę, kaip tai daroma vienoje linijos pusėje, už abstrakčią viziją, nežiūrint kaip gražią ant popieriaus, dėl geresnės ateities ateinančioms kartoms, — kaip ją įsivaizduoja įkvėpti vadai, — prieš kiekvieno žmogaus privačią laimės viziją, ar tai būtų pinigas, menas, mokslas, sportas, religija ar kuri kita asmeniška išraiškos forma, suvaržant įstatymu tik teisę pažeisti kito asmens interesus. Ieškodami žmonijos pažangos, jų vadai, deja, susiskirstė į dvi grupes: vieni mato pažangą pastangose siekti laisvės, kiti — siekime valdžios, kad prievarta įgyvendintų savo utopinius sapnus. Prie tokių priskaitytini idealistai kaip Rousseau, Hegelis, Marksas, smarkiai veikią jaunimą, ypač universitetuose, įskaitant ir mūsiškius.

Prieš šitą kontroversiją savotiškai atsiduria mūsų jaunas, galvojančias elitas. Senajai generacijai buvo geriau. Skautiškas šūkis "Dievui, tėvynei, artimui" liko maždaug populiarus per vis gyvenimą, gal išskyrus kai kuriuos labai ciniškus ir praktiškus žmones. Tėvynės meilė buvo savaime suprantamas rodiklis visose generacijose. Ne taip yra čia, todėl mūsų jaunimas, išėjęs iš mokyklų, atsiduria prieš problemą:

grįžti į tėvų galvosena, mylėti Lietuvą iš tolo, dirbti jai, ar likti kosmopolitu?

Kai kurie iš mūsų, nebebūdami jaunuoliai ir žiūrėdami blaičiai į šio krašto istoriją, matome neišvengiamą slydimą žemyn. Meskime žvilgsnį į Trumano doktriną, — padėti laisviesiems ginti savo laisvę prieš naudojamą jėgą ar spaudimą, po to žvilgsnis į sovietų tolimuosius planus, kurie norinčiam juos matyti jau visai išryškėjo, aiškus į juos nukreiptų Amerikos kalbų ir įrodinėjimų neveiksmingumas, visi ženklai per garsiąją detantę Rusijai, kad Jungtinės Valstybės nedarys nieko; nenoras matyti tikro komunizmo veido, jo paskirties *išnaukinti laisvojo pasaulio laisvo apsisprendimo teisę*. Po Vietnamo supliuško paskutinė bazė pasitikėjimui tiek sveturi, tiek namie. Vietoj kalbėti apie komunizmą ir sovietų tautas, šaukiama apie teisingą ir neteisingą gėrybių pasiskirstymą, visokių iškrėpėlių teises, vaikų žudymą, vedybų nebe-reikalingumą, — viską, kas silpnina bazę kiekvienam morali-niam apsisprendimui.

Visa tai mato ir mūsų naujoji inteligentija, mūsų gausūs profesionalai, studentija ir organizacijų nariai. Jie pasijuto kryžminėje ugnyje tarp naujojo ir senojo galvo-jimo būdo. Kadaisė vis didėjęs nusvetimėjimas lietuviybei ėmė keistis į kritiką Amerikos madingam palaidumui, kai kurių varžtų atmetimui tapus visų varžtų at-

metimu. Iš tiesų turbūt niekas taip nepažadino mūsų jaunojo elito, kaip Helsinkio susitarimų dviprasmiškumas ir lankstymasis prieš sovietus.

Ar visa ši politinė realybė atpalaiduoja jaunąjį mūsų elitą nuo lietuviybės, ar patraukia pasilikti lietuviškoje eilėse? Dauguma amerikiečių, su kuriais susiduriu savo profesiniame gyvenime, savo galvosena tvarko pagal savanaudiškumo principą. Dėl kažkokios neapčiuopiamos priežasties mums taip neišeina, nors dauguma ir bando. Kažkur pasąmonėje sukrinta į santarvę tradicija, būdo savitumai, literatūros įtakos, dainų grožis, religijos mistiškumas, ramių lygumų ilgesys, brolių sve-tingumas ir mūsų viens kitam artimumas, — ir mes vėl suglau-džiam gretas, kiekvienoje gene-racijoje.

O kaip dabar? Besidomint šitokia stipria įtaka universitetuose, garsiai skelbiama iš paties sosto ir paklusniai kartojama už-hipnotizuotos spaudos, man parū-po jaunojo mūsų elito galvosena, tad ta kryptimi padariau savotiškus apklausinėjimus visos eilės man prieinamų veikliųjų mūsų jaunimo atstovų. Mano klausimai maždaug išsirikiavo tokia linkme:

Kodėl kartais mes apsisprendžiame už kosmopolitizmą? Ar pagrinde glūdi mūsų menkaver-tiškumo kompleksas, priklausy-mas pasaulio arenoje nereikšmin-gai tautai, noras pasislėpti po universaline kauke, prisitaikyti.

Lietuvoje tas prisitaikymas dažnai pasireiškia prisidėjimu prie rusiškų pastangų sunaikinti mūsų esmę ir egzistenciją. Kokios yra priežastys, kad daugelis studentų iš aktyvių lietuviškų šeimų iškrinta, įsigiję profesijas, iš lietuviško gyvenimo?

Kodėl tavo apsisprendimas buvo už pasilikimą prie savo tautos kamieno ir aktyvaus lietuviybės darbo? Kurią įtaką skaitytum svarbiausiu elementu prisidėjusiu prie išlikimo lietuviškoje visuomenėje: šeima ar organizacijos?

Kokius pagrindinius skirtumus matai tarp lietuvių ir anglosaksų kultūros? Ar manai, kad pas juos daugiau vertinama ekonomija, o pas mus kultūra, (taigi ne darbas, o kūryba), jie gerbia kitimą, o mes pastovumą, jie laisvę, mes tvarką, jie individualumą, mes bendruomeniškumą? Kokią nuomonę turi apie šiuos skirtumus? Ar domiesi šio krašto politika?

Kaip augini/augini savo vaikus? Ar pats perduosi savo užsiangažavimą, ar paliksi tai organizacijoms ir mokykloms?

Kadangi negaliu apklausinėti visų, pasirinkau keletą ryškiai skirtingų jaunojo mūsų elito šeimų, įsiliejusių į vietines profesijas, bet pasilikusių mūsų tarpe. Tai kelių profesijų atstovai: architektūra (Rimas Mulokas), pedagogika (Audronė Žemaitaitienė), psichologija (Violeta Gedgaidienė), muzika (Raimonda Apeikytė).

Pokalbiai pasirodė įdomūs ir naudingi, todėl kai kurias ryškesnes mintis čia pakartosiu. Į užklausimą, kodėl daugelis jaunų profesionalų atitolo nuo lietuviškos veiklos, įdomi buvo mintis, kad netiesioginiai gal kalti ir tėvai, bet visai kita prasme, negu esam įpratę galvoti. Daugelis karjeros siekiančių jaunuolių, susidūrę su savo emigrantu šiame krašte nei pozicijos nei turto nepasiekusiu tėvu, junta tėvą norint rodyt savo reikšmę ir galią bent namie, atranda jį atsilikusiu nuo realybės, priklausantį atgyvenusioms organizacijoms, besidominčiu tik savo paties galvosena ir autoritetu. Ta prasme mūsų jaunų intelektualų vaikai jau nebeteri to komplekso, ir, matydami tėvą sėkmingai prisitaikiusį išseivijoje, bet drauge pasiliekančią lietuvių tarpe, automatiškai jį imituoja.

Palietus organizacijų ir šeimos įtakos klausimą, vėl buvo iškelta organizacijų vadų jautrumas, kaip vienas išreiškė — beveik kerštingumas! — kitokiai nuomonei saviškių tarpe. Tačiau tinkamai subalansavus šeimos ir organizacijos įtaką, buvo prieita išvada, kad namuose gavęs savai pasaulėžiūrai kryptį, organizacijose jaunas žmogus turi progos pasireikšti, susidraugauti su saviškiais ir dažnai atranda patį pirminį akstiną tolimesniam užsiangažavimui net ir politiniuose laukuose. Kitas pasisakė nemėgstąs elito žodžio, tuo čia pat įro-

KAIP BOLŠEVIKAI “VADAVO” LIETUVĄ

1944 metais

Av. ltn. H. C. KUDREIKIS

Miglotas 1944 metų liepos rytas. Nuo Prienų dideliu greičiu atbraška “Stalino” tankų brigada. Ant tankų prisiplojusios pėstininkų grupuotės, taip pat jų virtinės slenka abiejose kelio pusėse. Ažuolų Būdės kryžkelės gynyba:

vienas “pantera” tankas ir vieno lietuvių savisaugos bataliono prieštankinis būrys bei pavieniai pėstininkai skubiai iškastuose laikinuose apkasuose.

“Ugnis” — sukomanduoja būrio vadas psk. Paurazas, bet 54

dydamas galvosenu skirtingumą. Spaudos, politikos ir kitų “lygintojų” įtakoje šis žodis tikrai įgavo neigiamą prasmę, virsdamas iš kadaise “apsišvietusios, rinktinės, siektinos ir teigiamos” charakteristikos braižo į turtuolio, savanaudžio ir socialini užsidarėlio sąvoką.

Pergalvoję savo draugus, dauguma priėjo išvados, kad iškritimui iš lietuviškos veiklos priežastys gali būti ir natūralūs jaunuolio augimo periodai. Noras augti, išeiti už parapijos kiemo ribų. Perdidelis tėvų spaudimas. Tėvų nedalyvavimas reikšmingoje veikloje. Bet tokie iškritėliai dažniausia sugrįžta, susilaukę savo prieauglio. Kažkas šilto, saugaus ir artimo lieka jaunuose atsiminimuose, ko neranda šalčioje svetimųjų draugystėje, ir, žiūrėk, štai atsiveda savo vaikiukus į tą patį parapijos kiemą, iš kurio kadaise

maištaudami bėgo.

Dauguma randa anglosaksų kultūrą smarkiai pasikeitusia po II Pasaulinio karo imigracinės bangos, kuri atnešė jau nebe ekonominius, bet politinius pabėgėlius. Ir ekonominius veiksnys, neturto baimė, pas mūsiškius yra net stipresnė, kaip pas vietinius. Bent šalpos ir aukų srityje mes daug mažiau duosnūs (? — Red.)

Kas kelia didžiausią rūpestį? Tarpusavio kovos, visiško išnykimo pavojaus nesuvokimas, resignacija, mažas domėjimasis spauda ir literatūra. Bet kaip tik tas faktas, kad tas rūpestis pas jaunesnę kartą yra, argi nėra džiuginantis reiškiny?

Kaip vienas pastebėjo: nežiūrint “donkichotiško mūsų pastangų pobūdžio”, pasidarė nebeįmanoma, savęs neišduodant, pasitraukti į abuojumą.

mm sviediniai atšoka nuo tanko kaip guminiai. Reikia sunkiojo kalibro prieštankinių patrankų. Deja, jų čia nėra. Tačiau sviediniai nušlavė nuo tankų pėstininkus. Tankininkai pradeda šaudyti iš savo sunkaus kalibro patrankų. Vokiečių "pantera" padega vieną rusų milžiną, bet staiga užsidega pati. Pėstininkai spėja padegti pora rusų tankų su "plieno kumščiais" (pancerfaustais), bet rusų sviedinys pataiko į vieną lietuvių patranką ir įgula "išleikia" oran. Visi žūva. Rusų tankų masė jau visai arti. Psk. Paurazas sugadina likusias dvi patrankas ir su daliniu traukiasi link Vilkaviškio. Rusų oficialiame pranešime girdime: "Prie Ažuolų Būdos sunaikinta šimtai hitlerininkų, tankų ir auto mašinų". Vadovaujantis karininkas apdovanotas Sovietų Sąjungos didvyrio titulu. Atrodo, kad didelių pastangų nereikia tapti bolševikų didvyriu.

Besitraukiančių link Rytprūsių pilni keliai: vokiečių artilerija, pėstininkai mažais būreliais, lietuvių savisaugos dalinių likučiai, prasiveržę iš apsupimo žiedo prie Prienų. Karo policija visus sulaiko ir meta vėl į naujai iškastus apkasus. Pasitraukimą bendgiančią vieną lietuvių kuopą apsupo bolševikų daliniai. Rusų tankų daugybė. Iš patrankų šaudo į pavienius karius. Eiliniui Grigoniui sviedinys nutraukė abi kojas. Vyrai šoko prie jo. Bet aukštas buvęs 3-čio Dragūnų pulko

karys, paimtas Varėnos poligone ir kovojęs prieš bolševikus nuo 1941 metų sovietų - vokiečių karo pradžios, sušunka: "Nieko jau man, vyrai, nepadėsit. Geriau duokit granatų, bent kelis "ivanus" su savim pasiimsiu".

Beveik visi trijų čia kovojančių savisaugos batalionų lietuviai kariai buvo prievarta paimti iš raudonosios armijos 29-to liet. korpuso. Ironija — tada vyrai nežinojo, kad jie susidūrė su 179-tąja ir 184-tąja rusų šaulių divizijomis, kuriose jie neseniai prievarta tarnavo ir karo pradžioje buvo sukilę.

Bolševikų melo knygos

Okupuotoje Lietuvoje išleista keletas bolševikų leidinių, garbinančių bolševikišką kariauną, "vadavusių" Lietuvą 1944 metais. Į akis krenta labiausiai bolševikams pasidavusio lietuvio karininko gen. Karvelio knyga "Tarybų Lietuvos išvadavimas". Puslapis po puslapio skleidžia melą, pagyras ir bolševikišką propagandą, skirtą mulkinti po karo užaugusį Lietuvos jaunimą.

Pikta skaityti rusų vartojamą karišką terminologiją, kurią kartoja ir buvęs Lietuvos karo mokyklos vadas. Štai keletas pavyzdžių: vietoj puolimo — Karvelis rašo "šturmas", vietoj prietilčio — "placdarmas", vietoj apkasų — "tranšėjos". Vokiečių SS diviziją "Totenkopf" vadina SS divizija "Negyva galva".

Jei bolševikiškose knygose ir yra kur nors tiesos, tai ji paskėsta melo ir propagandos tvane.

Panaudodamas asmenišką partitį ir oficialius vokiečių korpusų ir armijų dienynus, kurie ir anglosaksų istorikų laikomi istoriniai tiksliais dokumentais, skaitytojams pateikiu įvykių eigą 1944-tųjų metų vasarą Lietuvoje.

Subyra vokiečių vidurinis frontas

1944 m. sausio 5 d. bolševikų armijų grupė, vad. "Pirmasis Baltijos frontas", pradėjo stiprų puolimą Šiauriniame vidurinio fronto ruože. 256-tai vokiečių pėstininkų divizijai pavyko laikinai puolimą sulaikyti ir rusai čia paliko 57 degančius tankus. Tačiau kiek į pietus antraeilės vokiečių 6-tosios aviacijos pėstininkų divizijos ruože bolševikai pasistūmėjo į priekį. Iš divizijos beliko tik 436 kovai tinkami vyrai. Besigindami šios divizijos kariai sunaikino 110 rusų tankų.

Sausio 9 rusai atnaujino puolimą su 56 šaulių ir 3 kavalerijos divizijomis, remiant 22 tankų ir 5 šaulių brigadomis. Šiame fronto ruože vokiečiai teturėjo tik 18 divizijų, priklausančių 3-čiajai tankų armijai. Generolo Reinhartho vadovaujami daliniai puolimą atlaikė, tačiau trijų dienų nepaprastai stipri artilerijos ugnis buvo nukreipta į nelaimingosios 6-tosios aviacijos pėstininkų ir 12-tos pėst. divizijos apkasus. Fronto vadovybė abiejų divizijų

menkus likučius išdalino į artimai esančias divizijas.

Nepaprastai sunkios kovos kasdien tęsėsi iki pavasario, daugiausiai Polocko - Vitebsko rajone. Laikinus įsiveržimus vokiečiai šiaip taip užsklėsdavo, tačiau vokiečių linijos kasdien "plonėjo". Jokių papildymų iš Vokietijos neatvyko. Tuo tarpu bolševikai be pertraukos į centrinį frontą traukė naujus dalinius. Toks jų judėjimas neliko nepastebėtas vokiečių aviacijos bei fronto žvalgybos dalinių. Nei Hitleris, nei vidurinio fronto armijų vadas feldmaršalas Busch nekreipė į tai jokio dėmesio, tačiau žemesnieji vadai rūpinosi ir jautė, kad kažkas baisaus "verda" ir pragaras gali atsiverti kiekvienu momentu.

Birželio 14 naktį gausūs rusų bombonešių junginiai puolė Brest-Litovsko, Pinsko, Minsko ir Oršos aerodromus. Feldmaršalas Busch ne tik nekreipė dėmesio, bet birželio 19 išskrido į Vokietiją atostogoms. Lygiai po paros rusų teroristų bandos išsprogdino pagrindines į vakarus einančias geležinkelio linijas. Po 30 valandų raudonoji armija pajudėjo pirmyn.

43-čioji ir 6-toji rusų armijos smogė į 252-ros vokiečių pėst. divizijos ruožą. Šimtai rusų milžiniškų tankų ritosi per divizijos apkasus. 5-toji ir 39-toji rusų armijos pralaužė 279 vokiečių pėst. divizijos barą kairiajame

vidurinio fronto ruože. Feldmaršalas Busch skubiai sugrižo savo vadovietėn.

Rusų puolimo smaigalys buvo nukreiptas į Polocko - Vitebsko geležinkelį. Bolševikai jau grąsino Vitebsko miestui, tačiau Hitleris ir Busch uždraudė daliniams pasitraukti. Rusai apsupo "tvirtovę" pavadintą miestą. 147-toji ir 299-toji vok. pėst. divizijos tapo visai sunaikintos. 3-ji šarvuočių armija birželio 27 beveik nurašyta į nuostolius.

Tuo pačiu laiku nauji sovietų armijų junginiai puolė vokiečių 4-ją ir 9-ją armijas. Palei Oršą-Minskas autostradą puolė 5-toji rusų tankų armija. Čia žuvo. 3-čiosios vok. šarvuočių armijos vadas gen. Pfeiffer. Vokiečiai be jokios tvarkos traukėsi link Dauguvos, Minsko ir Pinsko pelkių. Nuo birželio 24 fronto junginių ryšiai visiškai nutrūko. Kovėsi pavieniai daliniai: divizijos, pulkai, batalionai, na ir kai kur atskiri kariai. Rusų tankai pralenkdavo vokiečių motorizuotas kolonas, apsupdavo ir sunaikindavo. Visa XII vokiečių korpusą bolševikai apsupo. Generolas Mueller su kelių divizijų likučiais kapituliavo Mogilevo - Berezinos miestuose.

Maršalo Žukovo vadovaujamas pirmasis Baltarusijos frontas prasimušė pro plonai užtvertą 9-tos vokiečių armijos ruožą. Hitleris sutvėrė naują "tvirtovę" — Babruiską. Vokiečiai, pradėję sunkiuosius ginklus, su tūkstančiais sunkiai sužeistų karių su-

sitelkia šiame mieste. Bolševikai miestą apsupo, ir nė vienam vokiečiui nepasisėkė prasiveržti. Sužeistųjų likimas liūdnas — šūvis į pakaušį iš rusiško automatinio pistoleto.

Vidurinio fronto pietuose 2-oji vokiečių armija nebepajėgė užkinti susidariusio plyšio. Pro šį plyšį Pripetės rajone bolševikai metė 126 šaulių, 6 kavalerijos ir 16 motorizuotų divizijų ir 45 tankų brigadas. Čia frontas pajudėjo, bet visai nesubiro.

Paskutinę gynimosi liniją bandė vokiečiai suorganizuoti Daugpilio - Molodečno - Baranovičių ruože. Vadovybės viltis: daug vokiečių dalinių prasimuš ir įsijungs į gynimosi pozicijas. Viskas veltui. Masės rusų tankų liniją iš karto pralaužė. Tą pačią dieną kelias į Vilnių buvo laisvas.

Bolševikai "išvaduoja" Vilnių

Štai kaip vienas iš didžiausių Lietuvos išdavikų gen. V. Karvelis "Lietuvos TSR išvadavimas" knygoje aprašo Vilniaus užėmimą: "Skirdama didelę reikšmę šiam svarbiam gynybos mazgui, fašistinė vadovybė sutelkė Vilniuje didelę kariuomenės grupuotę, prie kurios dar priskyrė kai kurias besitraukiančias 3-osios tankų armijos dalis ir junginius. Miesto įgulą dabar sudarė 15 tūkst. kareivių bei karininkų. Be to, kelios divizijos buvo pritrauktos į Vilniaus rajoną bei miesto prieigas".

Pagal oficialius vokiečių davi-
nius, Vilniuje buvo kita būklė.
Priešlėktuvinės artilerijos gene-
rolas Stachel liepos 7 paskirtas
"tvirtovės" komendantu. Jo ži-
nioje buvo 399 grenadierų pul-
kas, 16 SS ir policijos pulkas,
16 parašiutininkų pulkas, atskira
pėstininkų brigada. (2 batalionai),
viena iš 240 artilerijos pulko
grupė, grupė iš prieštankinės ar-
tilerijos ir 296 priešlėktuvinės
artileryjos grupė; papildomai at-
vyko 1067 grenadierų pulkas.
Iš viršminėtų dalinių tik 399
grenadierų ir 16 parašiutininkų
pulkai buvo pirmos eilės kovos
daliniai. Likusieji priklausė
Wehrmachto apsaugos (sargybų)
divizijai. Tai senesnio amžiaus ir
pagiję sužeistieji, skirti fronto pa-
pildymams. Iš miesto evakuota
5000 sužeistųjų.

Liepos 8 nuo Naručio ežero
Vilniaus rajone pasirodė masės
rusų dalinių. Pagrindines jėgas
sudarė: 5-ji rusų pėst. armija,
5-toji gvardijos tankų armija, 2-to-
ji gvardijos pėst. armija, 31-oji
pėst. armija, remiant 3-jam gvar-
dijos mechanizuotam korpusui ir
1-ajai aviacijos armijai. Viso
253,845 kovotojai, 2589 pabūklai,
698 tankai ir 1864 lėktuvai.

Kautynės prasidėjo prie Vil-
niaus aerodromo. 16-tas parašiut-
ininkų pulkas atkakliai kovojo.
Bet rusų masės pulką sumalė.
Žuvo visi karininkai ir beveik
visi puskarininkiai. Likučiai pri-
sijungė prie miesto gynėjų. Rusų
tankai išsprogdino vokiečių prieš-

tankines užtvaras ir įsiveržė į
miesto vidurį. 500 vokiečių karių
žuvo, apie tiek sužeista. Liepos
9 rusai Vilnių visiškai apsupo.
Kovojančius vokiečių dalinius
pradėjo aprūpinti lėktuvai. Paga-
liau vokiečių vadovybė įsakė li-
kučiams iš apsupimo prasiveržti.
Karvelis rašo: "Pagaliau priešas
buvo priverstas nutraukti kontra-
atakas ir visas jėgas skirti prasi-
veržimui iš apsiausties. Tačiau
pastangos buvo bergždžios". Tai
tolimesnis Karvelio pasigyrimas.
Oficialūs vokiečių pranešimai
nurodo, kad 25% gynėjų (apie
2000 karių) prasiveržė iš apsupi-
mo į vakarus.

Atskiri vokiečių atsparos punk-
tai priešinosi iki paskutinio vy-
ro, tačiau bendrai mieste kovos
tęsėsi trumpai, todėl Vilniaus
miestas, išskyrus geležinkelio
rajoną, per daug nenukentėjo.
Vilniaus puolime rusams padėjo
bolševikų ir lenkų teroristų bū-
riai. Tačiau daugumas lenkų, vie-
toj padėkos ir medalių, gavo ne-
mokamą bilietą Sibiran. Jų vadas
pulk. Wilk su būriu lenkų parti-
zanų vadų nuvežtas į Lubianką
ir nuteistas 25 metams kalėjimo.

Bolševikai užima Kauną

Pagal vokiečių fronto žurnalus,
jokių pagrindinių kovos dalinių
Kaunui ginti nemesta. Vienas
Wehrmachto sargybų batalionas,
pavieniai pabūklai ir iš remonto
dirbtuvių paimti tankai bandė
pristabdyti bolševikų smaiga-
lius. Tuo tarpu pionierių kuopa

išsprogdomo eilę karinių (ir ne karinių) įrengimų. Trys iš Vilniaus miškų atsiųsti lietuvių savisaugos kovos batalionai, laikinai įsitvirtinę apkasuose Jonavos-Gaižiūnų ruože, ir 614 atskira "panterų" tankų kuopa, kasdien kovojusi su Ukmergės plentu ir prie Gaižiūnų įsiveržusiais rusų tankais, vokiečių vadovybės skubiai permesti prie Prienų, kur rusai, po vandens paviršiumi ištiesę pantoninį tiltą, sudarė naują prietilį antroje Nemuno pusėje. Pastebėtina, kad sunkioji rusų artilerija be pertraukos maždaug 2 savaites šaudė į Kauno miestą, užmušdama daug civilių ir sunaikindama eilę pastatų.

Nežiūrint šių faktų, visi bolševikai rašeivos fantazuoja nepaprasto atkaklumo kautynes ir suranda aibes "tarybų sąjungos didvyrių". Karvelis rašo: "Iš visų frontų, iš Vokietijos gilumos, net iš Prancūzijos ėjo rezervai į Nemuno vidurupį. Hitlerininkai apjuosė miestą apkasų juostomis, kliūtimis prieš tankus ir pėstininkus, užminavo kelius ir prieigas į miestą, ypač nuo Vilniaus pusės. Mieste įrengtos sekyklos ir kulkosvaidžių lizdai, įrengti šaudmenų ir maisto sandėliai. Kad ir labai stokodama gyvosios jėgos ir karinės technikos, hitlerinė vadovybė į šį barą sutraukė kelias divizijas su tankais, pasiryžusi žūt būt sustabdyti mūsų kariuomenės puolimą".

Aišku, šie Karvelio ir kitų bolševikų generolų ir rašeivų tvir-

tinimai yra grynas melas, nes ne tik jokių divizijų vokiečiai šiame bare neturėjo, bet dar į kritiškoje padėtyje atsidūrusį Prancūzijos frontą iš Prūsijos pasiuntė elitinį 2-rą SS šarvuočių korpusą ir vieną grenadierių diviziją. Anglosaksų vadovybė kas savaitė į frontą siuntė maždaug 3-4 naujas pėstininkų ir tankų divizijas. Tačiau nuolankus Stalino tarnas gen. Karvelis, išpūtęs fantazijos burbulą apie nesamus vokiečių kovos dalinius, staiga rašo: "Reikia pasakyti, kad dėl sumanau tarybinės kariuomenės ir komunistų partijos apeinamojo manevro Kauno centras užimtas beveik be kautynių". Kokia gudri komunistų partija!

Kiekviename žingsnyje bokševikai suranda mases didvyrių. Štai leitenantas Matijevas su T-34 tankų būriu sunaikina 8 tankus "panteras", 6 šarvuotus automobilius, ir 4 minosvaidžius ir priverčia vokiečius pasitraukti. Visas būrys, sudaužęs vokiečių geriausius tankus, grįžta atgal be nuostolių. Tik vaikai gali patikėti šiais pasigyrimais. Matę tikrąsias vokiečių - rusų kautynes, tik nusišypso.

Kautynės Dzūkijoje ir Suvalkijoje

3-jo Baltarusijos fronto kairysis sparnas, susidedąs iš 2-ros ir 41-mos armijų, persikėlė per Nemuną ir sudarė prietilčius prie Prienų ir Alytaus. Gardino link žygiavo 2-ras Baltarusijos fron-

tas. Pagal Karvelį, vokiečiai rengėsi ginti Nemuną iki paskutinio vyro. 2-ji rusų armija apsupo Alytų. Kadangi 9-tos vokiečių armijos daliniams didumoje pasisekė prasilausti ir pasiekti Nemuną, tarp Gardino ir Alytaus įvyko kietesnės kovos. Gardiną rusai užėmė liepos 16-tą. Vokiečiai dar kurį laiką laikė prietiltį rytiniame Nemuno krante. Prieš rusų 2-rają, 31-mą, 50-tą, 49-tą ir 33-čią armijas vokiečiai metė 7-tą šarvuočių, 5-tą šarvuočių iš 170-tą bei 50-tą pėstininkų divizijas, geriau sakant, jų likučius. Tuo tarpu Kauno-Prienų ruože vokiečiai galėjo mesti kovon paskiras sargybų ir iš sužeistųjų suformuotas kuopas, baterijas bei vieną tankų kuopą. Rusai lengvai šiuos dalinius, jų tarpe 3 lietuvių savisaugos fronto batalionus, apsupo. Tik naktis ir ryto rūkas didesnei daliai jų padėjo prasiiveržti ir pasitraukti į vakarus link Vilkaviškio.

Štai bolševikų pranešimai: "Mūsų kariuomenė padarė didelių technikos ir žmonių nuostolių vokiečių grobikams. Labai efektyviai sausumos kariuomenę rėmė mūsų aviacija. Urmiršę poilsį, lakūnai įvykdė neturinčius pavyzdžių meistriškumu ir drąsa žygdarbius". Dalyvavę šiose kautynėse lietuviai žino, kad iš tikrųjų pilnas dangus buvo rusų lėktuvų, bet vos tik keliems Messerschmittams pasirodžius, "Stalino sakalai" smigdavo žemyn ir dingdavo už horizonto. Pažymėtina

kad fronte Lietuvoje dalyvavo ir prancūzų komunistų bei rusų simpatikų eskadrilė "Normandija-Nemunas" (Normandie - Njemen").

Liepos 31 bolševikai užėmė Marijampolę. Prie Vilkaviškio kovojant sargybų divizijoms, kelių artilerijos baterijų ir lietuvių savisaugos batalionų likučiams, kovos užsitęsė iki rugpiūčio vidurio. Vilkaviškį puolė rusų 2-oji gvardijos armija ir 62-ras šaulių korpusas, remiant mechanizuotiems ir tankų daliniams bei stipriems aviacijos daliniams. Rusams pasiekus Rytprūsių sieną, pasirodė nauji vokiečių daliniai ir kovų tempas sustiprėjo.

Kovos Aukštaitijoje ir Žemaitijoje

Į šiaurinę Lietuvos dalį įžygiavo rusų 1-ojo Pabaltijo fronto daliniai. Po didesnių vokiečių užtveriamųjų pastangų, rusai liepos 21 pasiekė Panevėžį. Liepos antroje pusėje šio fronto daliniai jau veržėsi Šiaulių - Klaipėdos link. Vadovaujant aziatui maršalui Bagramianui, 6-tos, 43-čios armijų ir I-mo tankų korpuso, vėliau įsijungus 5-jai tankų ir 51-mai šaulių armijoms, rusai Šiaulius užėmė, tuo pačiu atkirsdami vokiečių šiaurės armijų grupę Latvijoje. Tačiau kovos dėl Šiaulių nesibaigė, nes vokiečiai žūt būt norėjo vėl sujungti abi armijų grupes. 1-ojo Pabaltijo fronto armijoms sunaikinti, pagal Karvelį, hitlerinė vadovybė sutraukė 7

tankų, 3 pėstininkų su 800 tankų divizijas. Tačiau pagal vokiečių davinius, jie pradėjo puolimą su 39-tu šarvuočių korpusu link Tukumo (Latvijos) ir 30-tu šarvuočių korpusu Šiaulių kryptimi. Šiaulių puolime dalyvavo elitinė šarvuočių grenadierių (bet ne tankų, kaip Karvelis mini) divizija "Grossdeutschland", 1-ma pėstininkų ir 7-ta bei 14-ta šarvuočių divizijos. Divizijos po sunkių kovų su kelis kartus gausniu priešu: 4-ta, 6-ta, 43-čia, 5-ta tankų, 2-ra ir 39-ta rusų armijomis bei papildomais mechanizuotais ir tankų korpusais, pasistūmėjo arti Šiaulių. Staiga, bolševikų masės puolė iš keturių pusių ir vokiečiai iš puolimo perėjo į gynimosi poziciją. Karvelis meluoja apie tankų skaičių, nes puolime maždaug dalyvavo tik 130 tankų. Reikia pastebėti, kad prieš pradėdamas rusams didžiąją vasaros ofensyvą, vokiečių oficialiais duomenimis, visame rytų fronte tebuvo vos 400 kautynėms tinkamų tankų.

Tačiau 39-tas vokiečių šarvuočių korpusas buvo laimingesnis ir rugpiūčio 19 įsiveržė į Latvijos uostamiestį Tukumą. Gatvėse degė apie 100 rusų tankų. Pėstininkams ir šarvuotiniams padėjo uoste esą vokiečių karo laivai.

Pirmosiomis spalio dienomis rusai, po aršią kautynių Kuršėnų, Šiaulių ir Raseinių rajonuose bei prie Rygos, plačiu frontu pradėjo puolimą Klaipėdos kryptimi, pa-

gal bolševikų rašeivas, "išvaduoti" Žemaitiją ir Klaipėdos kraštą. Puolime dalyvavo rusų 6-ta gvardija, 43-čia, 5-ta tankų ir 2-ra gvardijos armijos, 1-masis tankų korpusas ir 3-ji aviacijos armija, viso virš 50 divizijų. Viso pusė milijono karių, 9300 pabūklų, 1340 tankų ir puolamųjų patrankų. Tuo tarpu vokiečiai galėjo prieš šią masę mesti kovon tik 5 divizijas ir pora eskadrielių lėktuvų. Pagal rusų generolų tvirtinimus, rusai metė prieš 1 vokiečių pėstininką 15 rusų, prieš 1 vokiečių tanką — 15 rusų tankų, prieš 1 vokiečių pabūklą — 20 rusų pabūklų, prieš 1 vok. lėktuvą — 100 rusų lėktuvų.

Žemaitija skendo gaisrų ugnyje, pakelėse dunksojo aprūkę griuvėsiai ir krosnių kaminai, tačiau, pagal Karvelį, tūkstančiai lietuvių sveikino "išvaduotojus prie kelių ir iš džiaugsmo braukė ašaras". Tarp melo bolševikai kartais parašo truputį tiesos. Jie pasistūmėjo į vakarus 90 kilometrų. Spalio 10 rusai apsupo Klaipėdos miestą. Prieš tai, jau spalio 7, visi vokiečių karo laivai su sužeistaisiais išplaukė į Rytprūsius. Klaipėda paversta "tvirtove". Nuo tos dienos prasidėjo stiprios rusų artilerijos atakos, tačiau visus rusų tankų puolimus vokiečių 502 "Tigrų" dalinys (2 kuopos) atmušdavo. Rusai užėmė Smeltę. Tuo laiku vokiečių Klaipėdos įgulą sudarė 58-tos pėstininkų, 7-tos tankų, šarvuočių-grenadierių divizijos "Grossdeutsch-

land" ir kelių kitų sumuštų dalinių likučiai. Mieste taip pat liko 30,000 civilių, kuriems nepasisekė pasprukti link Tilžės. Vokiečių vadovybei įsakius "nė žingsnio atgal", mieste ilgą laiką vyko nepaprasto nuožmumo kovos. Paskaičius vieno "Grossdeutschland" divizijos kario atsiminimus "The Forgotten Soldier", matosi, kad Klaipėdoje vyko vienos iš baisiausių II-jo Pasaulinio karo kovų, nes rusai metė 1800 lėktuvų, 1000 patrankų ir keturias tankų bei šaulių armijas. Padedant vokiečių kreiseriams "Prince Eugen" ir "Luetzow", vokiečiai visus rusų puolimus atmušė. Prie miesto degė 67 rusų tankai.

Kovos tęsėsi iki 1945 sausio vidurio. Vykstant masinei rusų atakai Rytprūsijoje, 7-tą tankų ir "Grossdeutschland" divizijas vokiečiai perkėlė į Karaliaučių. Klaipėdos apylinkių gynimas liko 58-tai ir 95-tai vokiečių pėstininkų divizijoms, ir porai mažų laivyno dalinių. I-mas Pabaltijo frontas pradėjo paskutinę lemiamą ataką. Skaitant bolševikų kovų aprašymus, atrodo, kad Klaipėdoje buvo masės iki dantų ginkluotų vokiečių kariuomenės dalinių. Rusai kartu su vad. lietuviška 16-ta šaulių divizija įrodė nepaprastą didvyriškumą, ir 1945 sausio 28 Klaipėda pagaliau krito. Patikrinus fronto žemėlapius (vokiečių ir rusų) matome, kad Klaipėdos puolime dalyvavo virš 20 rusų pėstininkų ir tankų divizijų,

remiant 3-čiai aviacijos armijai. Kuršių Neringą bolševikai užėmė vasario 4.

"Lietuviškoji divizija"

1941 gruodžio mėnesį Stalinui leidus, Rusijoje buvo pradėta organizuoti 16-toji, vad. lietuviškoji divizija. Pagal bolševikus, divizijos branduolį sudarė tarybiniai partiniai darbuotojai, karo pradžioje pasitraukę į Rusiją, taip pat buv. 29-tojo lietuvių šaulių korpuso kareiviai ir karininkai, Vilniaus pėstininkų karo mokyklos auklėtiniai (į ją buvo primami tik komisarų rekomenduoti komjaunuoliai, daugumas vos baigę pradžios mokyklą), taip pat Rusijoje seniau gyvenę lietuviai.

Pirmomis dienomis į diviziją buvo atsiųsti prieš karą Rusijoje gyvenę surusėję - subolševikėję buvę raudonosios armijos ir NKVD lietuvių kilmės karininkai ir politrukai, likę Stalino nesušaudyti, bet daugumas jų išmesti iš savo dalinių ar suimti Stalino didžiojo valymo metu. Dabar jie vėl reikalingi lietuvių žudymui. Štai keletas: generolai-komisarai J. Macijauskas, J. Bartašiūnas, J. Žiburkus; kiti karininkai - politrukai: Stasiulis, Tolkevičius, Mažeika, Mičiūda, Staškevičius, Jurgaitis, Kesellis, Končiūnas, Janulionis, Reliškis, Strielčiūnas, Soblis. Čia trūko didžiųjų generolų: Uborevičiaus, ir Putnos, kuriuos Stalinas sušaudė. Sukomunistėjusių arba pasirengusių bet kam už uniformą ir algą tarnauti Lietuvos karininkų

grupę sudarė: gen. V. Karvelis, pulkininkai — Šurkus, Kiršinas, Gudelis, Gertus, Urbšas, plk. lt. — Motieka, Ramanauskas, Purelis, majorai ir kapitonai — Petronis (vėliau rusų generolas majoras), Lunia, Stanislovavičius, Bitinaitis, Simonaitis, Maksimaitis, Sargelis, Gaidamauskas, Apeikis, Rimas ir kt.

Po apmokymo divizija mesta į Oriolo fronto ruožą. Matomas komunistų gudrumas: komunistų aktyvą paskyrė į tiekimo ir artilerijos dalis, buvę enkavedistai pateko į “ypatingą” (vėliau “smersh”) būrį. Bet buvę 29-to korpuso mažiau patikimi lietuviai, žydai (jie, deja, pasirinkimo už ką kariauti neturėjo), mongolai bei kitų sovietų tautų žmonės buvo varomi per vokiečių minų laukus prieš nepaprastai stiprias vokiečių gynybos pozicijas.

Karvelis nesigiria šiomis kautynėmis. Ištisos kuopos žuvo, daugybė sužeistų ir pakliuvusių vokiečių nelaisvėn. Lietuvius vokiečiai paleisdavo ar įjungdavo į lietuvių fronto batalionus. Karui pasibaigus, kiekvieno tokio bolševikų čekistai ieškojo, o surastus apkaltino pabėgimu ir daugumą sušaudė.

Divizijai nei pirmos nei antros kautynės nepasisekė. Iš dalyvavusių žinoma, kad rusų armijos generolas, kurio žinioje divizija operavo, divizijos vadui atsiuntė griežtą įspėjimą.

Vėlesnėse kovose diviziją skir-

davo daugiausia į antrąsias linijas. Dalyvavo trumpose kautynėse prie Kursko ir Baltarusijoje. Nors Karvelis ir kiti mini tik lietuvius, tikrumoje diviziją sudarė rusai, ukrainiečiai, mongolai, žydai; lietuvių tik mažuma. Iš bolševikų rašytojų tik vienas Venclova drįso parašyti teisybę: “Divizijoje, kol ji negrįžo Lietuvon, lietuviai sudarė tik mažumą”. Visų likusiųjų rašytojų tirados, kurios be pertraukos ir dabar matomos periodinėje bolševikinamos Lietuvos spaudoje ir knygoje, tvirtina, kad tūkstančiai lietuvių kovėsi už bolševizmą. Nenuginčijama tiesa, kad divizija menkai naudota pirmose linijose ir reikalinga buvo tik propagandos tikslams.

Divizijai atvykus Lietuvon, tūkstančiai naujokų prievarta paimiti ir po menko apmokymo mesti į frontą Žemaitijoje, Klaipėdos krašte ir vėliau Kurše. Ir, pagal bolševikų duomenis, daug naujokų išbėgiojo (žiūr. A. Stankevičiaus, “Žūtbutinių kovų kelias”), ir daug nuėjo pas partizanų. Kurie buvo pagauti, atrodo, visi sušaudyti.

Po trisdešimties metų buv. bolševikų pulk. Vladas Lunia atskleidžia vieną epizodą iš divizijos 156-to šaulių pulko kovų prie Šiaulių, Rekyvos ežero parkrantėje. (Vladimiras Lunia, Lietuvos rusas, 1932 baigė karo mokyklą ir prieš karą 2 pėst. pulke Šančiuose ėjo atskiro sunkiųjų kulkosvaidžių būrio vado parei-

gas. Lietuvą okupavus rusams, tuoj pat perėjo jų tarnybon. Po karo važinėjosi po tremtinių stovyklas Europoje kaip rusų repatriatinės komisijos narys. "Lietuviškoje divizijoje" iš Vladimiro tapo Vladu). Nei Karvelis nei kiti nemini, kad divizija buvo antrose linijose. Lunia rašo: "Rugpiūtis. Nespėjo pulkas apsikasti, kai įsakymas trauktis — 2 km atgal. Pasirodė besitraukiančių ir pirmųjų linijų 54-tojo šaulių korpuso rusų daliniai. Gurguolės, mašinos, pavieniai kareiviai, betvarkė, keliai užsikimšę. Pro žiūronus matėsi ant Kelmės plento judantys vokiečių tankai ir pėstininkai". Vokiečiai apšaudė besitraukiančiuosius, kliuvo ir vad. "lietuviško" pulko pozicijoms. Pasirodė priešo lėktuvai. Lunia bandė sulaikyti panikon įkliuvusius kovotojus. Kai bėgantieji pasirodė ant kalvos, sučiškė telefonas. Ragelyje pasigirdo gvardijos 5-tosios tankų armijos vado gen. ltn. Volsko neramus balsas: "Traukiatės. Net nemėginę atmušti pirmos priešo atakos. Perduosiu tribunolui".

Štai kelios "lietuviškos" divizijos pulkų, batalionų, kuopų, būrių vadų pavardės: Tasčenkovas, Muraškinas, Makosovas, Belanas, Bardnovas, Lysenko, Mikasovas, Garskovas, Kascenevskis, Isakovas: Divizijos politiniai darbuotojai: Miciūda, Randakevičius, Talkevičius, Kancedikas, Vyt. Glovackis, Busilinas ir kt. Tai buvę komsorgai ir enkave-

distai. Po karo beveik visi įsijungė į enkavedistų - sribų dalinius ir kovojo prieš lietuvius partizanus, daugumas aukštų vadų pareigose. Divizijos "lietuviai", apdovanoti aukščiausiu rusų žymeniu — "tarybų sąjungos didvyriai": Fiodoras Lysenko, Volfas Vilenskis, Gregorijus Terentjevas, Vladimiras Fedotovas, Kalmanas Shura, Fiodoras Zacepolovas, Gregorijus Uszpalis, Borisas Cindellis, na, ir Gėgsna su Šelnausku (galbūt lietuviai). Kiti pasižymėję komunistai: Leonas Garnys, buv. šarvuotųjų rinktinės jaun. puskarininkis, rusų pakeltas į pulk. leitenantą, kpt. Petronis, pakeltas į gen. majorą, plk. Urbšas — pakeltas į gen. majorą.

Lietuvių savisaugos daliniai

Kiekvienas bolševikų rašytojas įsijuosęs meluoja apie buv. Lietuvos kariuomenės dalis, įjungtas į 29-tą liet. raud. armijos teritorinį korpusą ir jų likimą, prasiėdę rusų - vokiečių karui 1941 m. Generolai Vitkauskis, Karvelis, komisaras Macijauskas, rusų generolai savo raštuose "išmuša visus lietuvius". Pagal Karvelį, visas Varėnos poligonas po didelių kovų prieš grobikus vokiečius žuvo. Tikrumoje rusai nedavė lietuviams nei šovinių, nei artilerijos sviedinių, nors bandė nustumti į kovos pozicijas. Lietuviai kariai tuoj pat atsipalaidavo nuo raudonosios armijos ir liko Lietuvoje. Tik nedidelis skaičius buvo priverstas su oku-

panto kariuomene trauktis į Rusiją. Aišku, bolševikų vadai bandė išsaugoti savo kailį ir melavo Stalinui, kai patys su pilnais lagaminais ir štabo mašinomis atsidūrė Maskvoje. "Išmušti" lietuvių daliniai tikrumoje pasirodė visuose rytų fronto ruožuose prieš bolševikus: nuo Ilmenio ežero — Wolchowo pelkių, Smolensko — iki Rostovo. Dvidešimts batalionų, nors apie 80% vokiečių prievarta paimti iš 29-to korpuso, kovojo iki dalinių sunaikinimo. Pridėjus prievarta paimtus į statybos batalionus ir priešlėktuvinę - prieštankinę artileriją, iš viso prieš bolševizmą kovojo apie 2 divizijos lietuvių. Vokiečių tikslas buvo nejungti lietuvių į didelius junginius.

Lietuviai taip pat nebėgo į rusų pusę, kaip estai prie Peipuso ežero. Taip pat buvusių belaisvių gruzinų ir rusų daliniai, išugdę vokiečius, bėgo rusų pusėn. Čia jų rusai su duona ir druska nesutikdavo: sušaudė ar išvežė į Sibirą. Demjansko apsupime prie Velyki Luki, Kurlandijos apsupime lietuviai niekur nepasidavė. Bolševikų žurnalistas A. Stankevičius rašo: "Apsupti buvo beveik visi iš lietuvių, latvių ir estų, nuėjusių tarnauti fašistiniams okupantams sudaryti batalionai. Jie priešinosi ypač atkakliai su pasmerktųjų įtūžimu".

Nepaprastai sunkios kovos vyko 1944 m. pradžioje Naručio-Vydžių ruože, palei etnografinę Lietuvos sieną. Keturios bolševi-

kų brigados - teroristai ir rusų parašiutininkai (su 14,000 kovotojų) veržėsi Lietuvon, žudydami ir kasnakt plėšdami ramius ūkininkus, ypatingai truputį turtingesnius ir žinomus antikomunistus. Plėšė visus lietuvius, kartais atimdami paskutinį duonos kepalą, kartais neaplenkdami nei lenkų bei gudų. Keturi lietuvių savisauogos batalionai, atsiųsti iš rytų fronto ar sargybų užduočių, maždaug 1000 vyrų, kovėsi su daug gausingesniu ir geriau ginkluotu ir gyvuliškai žiauriu priešu. 1944 m. sausio vieną naktį 4000 bolševikų, vadovaujami "dvigubam tarybų sąjungos didvyriui" Markovui, puolė lietuvių kuopą Kamajų (Svyrių apskrt.) miestelyje. Lietuviai nesnaudė — pasibaigus kovai, bolševikai paliko virš 200 lavonų, šimtus ginklų, gi šimtus sužeistųjų nusitempė į miškus prie Naručio. Arba tos pačios žiemos vieną nepaprastai šaltą naktį, palaukę, kol didesnė Petručių (prie Lentupio) įgulos dalis išvyko nakties žvalgybon, bolševikų 500 vyrų brigada puolė po mokykla įrengtą atsparos punktą (bunkerį). Penki vyrai gynėsi drąsiai, bet po keliolikos minučių, dviem žuvus ir du sunkiai sužeidus, liko vienas eilinis Dobilas. Bolševikai degančiomis kulipkomis padegė mokyklą. Dūmai veržėsi į bunkerį. Eilinis Dobilas granatomis, kulkosvaidžio ir automato ugnimi, keisdamas šaudymo angas, beveik 2 valandas nepasidavė. Pasirodžius

RUSIŠKO CHARAKTERIO BRUOŽAI

rusų rašytojų veikaluose

BRONIUS ZUMERIS

Kiekviena tauta nuo kitų skiriasi ne tik savo nueitu keliu, savo pažiūra į pasaulį su besirutuliuojančiais įvykiais bei atsinešimu į juos, bet, svarbiausiai, skiriasi tautos gelmėse vykstančiu nesąmoningu vyksmu, kuris lemia tautos istoriją ir jos likimą

žemės pėdoje, kurioje tauta sustojo. Įsiveržti į tą vidinį tautos vulkaną ir jį suprasti ar bent pakenčiamai išnagrinėti, dar niekam ligi šiol nepavyko ir labai abejotina, ar į jį pavyks ateityje platesne prasme žvilgterėti. Kiekviena tauta yra stebuklas Dievo

pagelbai, bolševikai, susirinkę 19 rogių užmuštų ir sužeistų, išbėgiojo. Apie šį epizodą rašo savo atsiminimuose buv. liet. bolševikų teroristų gaujos "Vilnius" vadas Urbonavičius. Pagal jį, bolševikų kovotojai atrodę pavargę ir kruvini, bet puikiame ūpe, nes sunaikinę "vokiečių įgulą" Petručiuose.

Lietuvių kariams buvo aišku, kad nei amerikiečiams, nei anglams mažųjų tautų laisvė nerūpėjo. Naikindami vieną pabaisą, augino kitą, dar baisesnę. Nuo tos pabaisos šiandien kenčia ne tik pati Amerika, bet ir visas pasaulis. Tragiška tik, kad savo fatališkos klaidos Amerika iki šiol dar nėra praregėjusi.

Vokiečių okupacijos metu daugumas lietuvių tikėjo, kad Vakarų sąjungininkai suteiks laisvę visoms tautoms pagal "Atlanto chartą". Tokių vilčių neturėjo lie-

tuviškuose daliniuose tarnavę kariai, nes kiekviename žingsnyje jų tykojo amerikiečių rusams duotos magnetinės minos, šaudė amerikiečių tankai, bombardavo nepaprastai stipriai šarvuoti amerikiečių lėktuvai, "oro kobros", ivanai važinėjo "Studebakeriais" ir amerikiečių džypais, rūkė amerikonišką tabaką ir nešiojo jų atsiųstus batus. Anglų ir amerikiečių radijų propaganda nuolat ragino pereiti rusų pusėn. Tuo tarpu beveik kiekvieną sužeistą ar šiaip nelaisvėn pakliuvusį lietuvių bolševikai žiauriai nukankindavo. Būdavo ir išimčių. Pav., rusams pakliuvo sunkiai sužeistas savisaugos dalinių leit. Maželis, kurį jie perdavė liet. teroristų brigadai "Žalgiris". Po ilgo "smegenų perplovimo", Maželis su bolševikėjo ir vedė propagandą, ragindamas karius pereiti bolševikų pusėn.

rankoje. Kaip tokią ją galima nagrinėti ir suprasti remiantis išviršiniais reiškiniiais. Tų išviršinių reiškinių gali būti gerų ir blogų. Priklausomai nuo tautos vidinės būsenos, nuo jos praeityje nueito kelio, nuo istorinių aplinkybių, nuo gyvenamos aplinkos, tautos paprastai grupuojamos vienon ar kiton pusėn. Pagal matomų apraiškų daugumą sprendžiame ir apie tautą: gera tauta ar bloga tauta. Vienoje tautoje blogosios apraiškos viršija gerąsias, kitoje atvirkščiai. Pav., apie lietuvius sakoma, kad jie yra žmoniški, svetingi, už ką šių dienų sužvėrėjusiame tautų gyvenime mokame didelę ir daug kartų per didelę sąskaitą. Tuo tarpu rusai charakterizuojami kaip nesusibalansavusios dvasios, nepastovūs, nerūpestingi, kupini aziaetiško žiaurumo ir sadizmo: pakrapštyk rusui odą, rasi totorį.

“Rusas mėgsta visa, kas šventiška: užti — tai tiek gana, kad kepurę pamestum; mušti — tai jau į dantis nežiūrint, pasiutiškai. Mirtis baisi tik šiokią dieną, kai lyja be jokios prošvaistės, — karštose kautynėse, dideliame mūšyje, mirtis sužiaurina, čia rusas nėra drovus, kad tik jaustų, jog gyvenimas karštas kaip šventadienį”.¹

Mūsų tauta šiaidien rusų pavergta. Verta, kad ir bendrais bruožais, žvilgterėti į dabartinį pavergėją ne vien kito, bet pačių rusų rašytojų atsiliepimais apie rusus. Rašytojas yra savos tautos

sielos veidrodis. Šito veidrodžio atšvaistai gali būti patys tiksliausi pažinti ruso dvasinę būseną, jo galvosėną ir elgsėną.

Liokajiška prigimtis

Turgenevo nuomone, pas rusus yra labai giliai įsišakniję vergijos įpročiai. Rusui visada ir visur turi būti, kas įsakinėja ir nurodo. Antraip jis gulės ir nesikrutins. Tas įsakinėjantis ponas ne visada privalo būti žmogus. Kai kada rusą užvaldo kokia nors idėja arba mokslo kryptis. Dabartiniais laikais rusą užvaldė komunizmo idėja, kuri niekur kitur neprigijo, bet rado trąšią dirvą rusuose. Susimaišydama su rusišku imperializmu, su gera doze misticismo, ši idėja gena šiandieninį rusą arčiau nei kanapėtas tijūno botagas caro laikais, ir niekas negali pasakyti, kur ji, tarsi įsilėkusi rusiška troika, atsimuš ir galą gaus. Šį atvejį Turgenevas labai vaizdžiai piešia: “Mums visada ir visur reikia pono. Tas ponas dažniausia esti gyvas subjektas, kartais kokia nors vadinamoji kryptis mūsų protus užvaldo... Kodėl, kokiais sumetimais mes lendame į jungą — neaišku; tokia jau, turbūt, mūsų prigimtis. Bet svarbiausia mums turėti poną... Mes kalbame, kad mums būdingas neigimas, bet mes ir neigiam ne taip, kaip laisvas žmogus, kertąs špaga, o kaip liokajus, tvojąs kumščiu, — beje, ir kumščiu jis tvoja tik ponui įsakius. Kita vertus, mes ir minkštoki,

palenkti mus kieno valiai — grynai niekai”.²

Įsakymu iš viršaus rusas nepasitiki ir jo nerespektuoja. Dažnai ruso išsireiškimas “velnias tegriebia” nusako atsinešimą į poną bei jo įsakymus. Tačiau jautimas virš savęs įsakomosios galios nurodo rusui kryptį ir, kas svarbiausia, sukelia tam tikrą pasitikėjimą — neapskaičiuotą pasitikėjimą savo jėgomis: “Rusas karštas, pernelyg pasitiki savimi ir savo jėgų neapskaičiuoja”.³

Tas neapskaičiavimas ir nuklydimas pačiam sau nenaudinga kryptimi verčia rusą kompensuotis kuo nors kitu. Vienaip ar kitaip atsigriebti, kad ir už savo paties klaidą, šaukia kiekvieno žmogaus prigimtis. Priklausomai nuo tautos charakterio, atskiros tautos atstovas panaudos skirtingus metodus. Rusas, žinoma, veiks rusiškai: “Man dviratį pavogė, aš pavogiau kitam”. Tuo tarpu vokiečiai praneš policijai, imsis priemonių pats dviratį surasti ir kaltininką nubausti. Gi rusas pasiels visai priešingai: pritykos ir, nutvėręs dviratį, iškilmingai parvažiuos namo, visiškai abejingas ir nesijausdamas kam nors padaręs skriaudą. Šiuo atveju prasikiša apgavystė ir, tam tikra prasme, smurtas. Ir tai ne vien dviračio reikale, bet ir kitais klausimais: politiniais, istoriniais, visuomeniniais. Tą savotišką rusų bruožą yra pastebėjęs ir Leninas, sakydamas: “Kas savotiška Rusijoje, tai nepaprastai

greitas perėjimas nuo laukinio smurto prie gudriausios apgavystės”.⁴

Įsišaknijusi blogyvé

Ruse plačiai įsišaknijusi blogybė yra melas. Jis tam tikra dalykiškai, turbūt, kyla iš to paties šaltinio: jėgų neapskaičiavimo ir iš to išplaukusių neigiamų rezultatų pataisymo savo naudai. Iš šiuo dieninės rusiškojo komunizmo praktikos šią tiesą ne kartą galima patvirtinti. Rusiškojo komunizmo pastatas stovi ant melo pamatų. Šėtoniškai meluoti, iš juodo padaryti balta, iš netiesos — tiesą, tai kasdieninė propagandos plokštelė. “Duokite man 24 valandas laiko ir man kiekvienas suimtas prisipažins esąs Anglijos karalius” — baisią smurtišką melo tiesą kitados pasakė Berija išsigandusiems politbiuro nariams. Turgenevas rusiškojo melo pobūdį nusako šitaip: “Rusai — labiausia įpratę meluoti žmonės visame pasaulyje; bet jie nieko taip negerbia, kaip tiesos; niekam nėra tiek jautrūs, kiek jai”.⁵

Melas rusui yra tarsi gyvenimo syvai: saldūs, skanūs syvai. Nemeluoti rusas nepajėgia. Melas jam tarsi neatskiriama dalis gyvenimo. Komunistinėje sistemoje melas didele dalimi yra visas gyvenimas. Tik meluodamas ten nevienas gyvena. Rusiškas melas neturi apribojimų. Jis eina ligi begalybės, tarsi pagal lietuvišką posakį: juo toliau — tuo

gražiau, juo kvailiau — tuo aiškiau, kaip ir visas rusiškas gyvenimas. Ir meluoja rusas ne vien tiksliai, kad meluoti, bet meluoja su tam tikra vaidyba, artistišškai, suktai, apgaulingai ir, jeigu reikalinga, naudoja smurtą. Beme luodamas rusas nueina ligi kvailysčių, net pačių klaukiausią. Bet rusui tai išeina kažkaip gyvai, artistišškai. Ne be reikalo Dostojevskis sako: “Rusai visada kalbasi tokiomis temomis taip, jog kvailiau nė negalima. O antra, juo kvailiau pradėsi, tuo greičiau tikslą pasieksi”.⁶

Šita linkme pasinėšęs rusas nebando sustoti prie tam tikros ribos. Jei ne viena, tai kita kryptimi jis keliauja toli, ligi kraštutinumų. Nesvarbu kokia bus atomazga ir kokios rūšies vaisiai nunoks. Svarbu pirmyn, o kas po to — nesvarbu. Kaip drėgno sniego kamuolys, nesustodamas ritęsis, baigiasi griūtimi, taip lygiai rusiškas melas ir ligi kraštutinumų nueinantieji rusiški veiksmai. Anot Gorkio: “Jūs norite truputį revoliucijos? Nu, tai jūs turėsite labai daug revoliucijos, kada pastatysite muzikus ant kojų ir jie nubėgs prie pačių kraštutinių kraštutinybių ir nusuks jums galvą ir sau taip pat”.⁷

Prancūzų sukelta revoliucija turės tikslą, uždavinį, pav., paimti Bastiliją. Rusuose revoliucija bus revoliucija dėl revoliucijų. Nei ribos, nei galo, nei tikslo. Juo didesnė netvarka, tuo linksmiau gyventi. Šventiška nuotai-

ka jaučiasi tada, kai gali laisvai netrukdomai sėti iš kairės ir dešinės: ugnį ar kraują — pagal akimirksnio nuotaiką. Santūrią, kiek kitokio žanro apybraižą pateikia Gorkis: “Rusai įdomiai jaučia, bet galvoja nevykusiai, priklausomai, neoriginaliai. Rusų galvosena giliai juslinė ir todėl grubi. Mintis yra vaisinga, tik abejonių skatinama. Rusų protui svetimas skepticizmas, lygiai kaip indų ir kiniečių protui. Pas mus visi trokšta tikėti. Vis tiek, kuo, nors ir netikėjimo išganingumu. Kristumi. Chemija. Liaudimi”.⁸

Nujausdamas šį rusišką polinkį tikėti į bet ką ir bet kuo, jau Marksas pasiūlė savo oponentui Weitlingui keliauti į Rusiją ir ten ieškoti savo neįgyvendinamom idėjom dirvos. Marksas manė, kad tik Rusijoje galima įgyvendinti niekur kitur pasaulyje neįgyvendinamas idėjas. Šiuo atžvilgiu Marksas tikrai neklydo, kada jo niekur neprigijusios idėjos suleido šaknis Rusijos juodžemyje. Marksas nurodė Weitlingui: “Rusijoje tu gali sėkmingai įsteigti darbininkų unijas iš kvailių vyrų ir apaštaly. Bet civilizuotam krašte, kaip Vokietijoje, tu turi suprasti, kad niekas negali būti pasiekta be teorijos”.⁹

Lygsvaros trūkumas

Lygsvaros, arba tam tikro žmogaus dvasinio susibalansavimo, trūksta ne tik rusams, bet apskritai visiems slavams. Iš šios blygybės seka netvarkingumas,

apsileidimas, abejingumas, gyvenimas tik šia diena, nesirūpinant rytojumi. Vokiečiai turi net keiksmazodį savo kaimynų lenkų netvarkingumui aptarti: "Polnische Wirtschaft" — lenkiškas ūkininkavimas. Tuo tarpu čekai yra daug daugiau paliesti vakarietiškos įtakos ir jie daug kuo skiriasi ir nuo lenkų, ir rusų. Mažiausiai sąlyčio su Vakarais savyje turi rusai. Šį savo vidinį trūkumą jaučia ir šviesesni rusai. Kai mūsiškė S. Neris skaitė savo "poemą" Stalinui, vaišių metu jį į šalį pasivedęs Aleksejus Tolstojus pasakė: "Jaučiu didelę užuojautą lietuviams, kad jūs nesate gausi tauta... Jeigu jūs turėtumėt daugelį milijonų gyventojų — išvestumėt mus į Europą. Dabar mes — neišvengiamai jus nutempsime į... Aziją".¹⁰

Būdinga, kad šią "išvedimo į Europą" mintį turėjo ne vienas rusas ir, atrodo, šiandien tebeturi, nors atvirai to ir nepasako. Lietuviai jau kartą bandė rusus "tempti" į Vakarus, į Europą. Tai buvo Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos laikais. Aplinkybės tą užsimojimą sutrukdė. Galimas dalykas, kad ir rusų pastangos lietuvius surusinti irgi turi to "tempimo į Europą" motyvus. Lietuviuose rusai mato tai, ko patys neturi: saikingumą pastovumą, santūrumą, tvarkingumą, praktišką protą. Absorbuodami lietuvius rusų balon, jie mano paveldėsią ir lietuviškas būdo savybes, kaip tai dalinai jos yra

išlikusios vadinamuose guduose — surusėjusiuose lietuviuose. Gal būt šią lietuvių nutautinimo ir jų įliejimo į rusų masę mintį turėjo ir Stalinas, kada jis lietuvių delegacijai Kremliuje, pasirašius Vilniaus gražinimo ir įguly įvedimo sutartį, vaišių metu palinkėjo: "Stalino kalba buvo baigta tostų ir linkėjimu, kad Lietuva vėl pasiektų tokios galybės, kokią ji turėjo Vytauto laikais".¹¹

Lenkai, gal daugiau pripuolamo atsitiktinumo dėka, gana anksti pastebėjo lietuvių sugebėjimą vadovauti slavams. Kaip slavai, lenkai mato arba bent intuityviai jaučia lietuviuose tam tikrą savo būdo papildymą ir stipresnę gyvenimišką atramą — lygsvaros pajautimą. Lenkų tautos istorijos kas antras puslapis tiesioginiai ar netiesioginiai surašytas lietuvių. Pradedant Jogaila, kurio karališkoji dinastija ištempė lenkus iš betvarkės balos į pirmaujančių Europos valstybių tarpą, ir baigiant Pilsudskiu-Želigovskiu, tiek išdavikiškos ir smurtiškos žalos padariusiu mūsų tautai — buvo lietuviai. Visa galerija žymių lenkų vadų, kultūrininkų, valstybininkų, diplomatų buvo ar šiuo metu tebėra lietuviai ar lietuviškos kilmės vyrai. Ir popiežius Jonas Paulius nesigina savo lietuviškos kilmės. Neabejotina, kad Stalinas žinojo lietuvių - lenkų istorijos bruožus, gal būt žinojo lietuviško kraujo buvimą garsiojoje carų Romanovų dinastijoje, Dostojevskyje ir t.t., todėl,

keldamas tostą, linkėjo ne vytautinės Lietuvos didybės, bet lietuviškos kilmės vadovų rusams, suprantama, visai kitokiose apylostovose negu Didžiojoje Lietuvos Kunigaikštijoje, kuri neabejotinai buvo lietuvių valstybingumo kūrinys ir pačių lietuvių vadovaujama.

Aleksejus Tolstojus, užminęs lietuviams misiją išvesti rusus į Europą, reikia manyti, ne tuščiai kalbėjo. Jis, kaip rašytojas, nujautė rusiško būdo trūkumą ir atsvaros matymą lietuviuose. Tačiau rusų masei, jo nuomone, mes turime per mažą milijonų. Iš tikrųjų, gal čia ne milijonų klausimas, o dar vienos ar dviejų pakopų trūkumas pas mus pačius, kurią negalėjome pasiekti rusiškos vergijos tamsybėse. Rusų vergijoje ir lenkomanų ujama lietuvių tauta prarado ištisus šimtmečius savai dvasinei kūrybai ir tautinei kultūrai ugdyti. Antra vertus — graikų irgi buvo saulė, bet ji sava kultūra ir mokslu užliejo didžiulę Romos imperiją.

Panašiai, kaip A. Tolstojus kiek anksčiau, būtent 1915 m. Petrograde, Ignui Šeiniui kalbėjo rusų rašytojas Gorkis: “Jūs, didelės Rusijos vakarų pakraščio tautos, esate mums labai reikalingos. Jūs visi laikotės kitokios, pozityvesnės gyvenimo filosofijos. Esate pastovesnio ir drauge švelnesnio būdo, esate vienu žodžiu — europiečiai. Mūsų, rusų, siela gal žmoniška ir šviesi, bet

mūsų kumštys apžėlusios šeriais. Rusui neįmanoma meilei paglostyti, jis gali tiktai sugniužti ir pasmaugti. Jūs, baltiečiai ir lenkai, užuot nusigręžę, turėtumėte arčiau į mus prieiti, turėtumėte pasitemgti mus pataisyti”.¹²

Kaip prieiti prie ruso ir jį bandyti pataisyti, kada jis, iškęlęs šeriuotą kumštį, nieko daugiau nežino, ir, svarbiausia, nenori žinoti, kaip tiktai tave užmušti ar pasmaugti? Šitas pasmaugimas ar užmušimas nebūtinai turi reikšti tiesiogine to žodžio prasme, bet ir didžiarusiško šovinizmo, imperializmo ar panslavizmo prasme. Gorkis mūsų reikalui jokio metodo nenurodė. Taip pat labai nesiderina, Gorkio manymu, šviesi ruso siela su šeriais apaugusiu kumščiu, nes kumštis ir jo veiksmas visų pirma yra sielos būsenos apraiška. Pati žmogiškoji prigimtis stumte stumia atgal, arba tenka gintis, kada matai tavo gyvybei tykojantį smauglį. Gal šioj vietoj, sąmoningai ar nesąmoningai atsiradusi, ir glūdi ta didžioji baltiečių neapykanta rusui ištisų šimtmečių eigoje, taip vykusiai išreikšta A. Tolstojaus žodžiais: “Matau veidus — paprastus, rusiškus, pavargusius, neleidžiančius, kad kas pažvelgtų jiems į širdį... Kvaila, sunki rusų liaudis”.¹³

Dvasinės lygsvaros trūkumas ir iš to (be kitų blogybių) išplaukiančios netvarkos tvanas yra ruso buvimo drama ta prasme, kad šita netvarka nėra išorinių aplin-

kybių primesta, bet išišaknijus pačioje ruso prigimtyje tiek giliai, tarsi pats rusas yra tos netvarkos kūrinys. Atseit, tarsi ne rusas daro netvarką, bet pati netvarka kuria rusą savo egzistencijai pateisinti. Nuo variagų laikų svetimieji bandė rusams duoti šokią tokią tvarką, bet visi prarado viltį. Vieni iš jų patys paskeno rusiškoj netvarkoj ir dingo be aido tarsi bedugnėj, o kiti, susitaikę su likimu, vegetavo toj netvarkoj ligi savo dienų galo. Taip atsitiko daugeliui lietuvių kunigaikščių Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos laikais, paskiau lietuvišku krauju penėtai carų Romanovų dinastijai, vokiečių generolams caro armijoje, pagaliau Leninui, Stalinui ir daugeliui kitų. Visi jie buvo ne rusai, visi jie bandė, net kraujuje skandino, nagaikomis aižė kietą ruso odą, bandydami ją "tempti", pritaikinti europietiškam gyvenimo būdui, patį rusą norėdami "sueuropietinti", bet pavargę neatšaukiamai dingo nelygint Napoleono ir Hitlerio armijos klaidiose rusiškos žiemos pūgose ir neišbrendamam rudens liūge.

Tą klaidios netvarkos bruožą rusuose Gorkis labai taikliai apibūdina: "Pas mus visur netvarka: fabrikuose, malūnuose, o ypač smegenyse".¹⁴ Dar daugiau. Gorkis mano, kad rusas yra apnuodytas. Ir ne koku žinomu, bet kažkokiu nežinomu nuodu. Gorkis sako, kad ruso dvasia "yra indas, pripiltas kažkokio nuodin-

go skysčio, ir tas skystis ėda jį! O nelaimingoji Rusija!".¹⁵ Apsinuodijimas kartais yra pagydomas, o kartais baigiasi mirtimi. Tai fizine prasme. Dvasine prasme yra daug sunkiau. Gorkio išsireiškimas "pripiltas", reikštų, kad tuos nuodus rusui galėjo ir kas nors iš šalies pakišti, kas nors tuščią indą pripylė nuodų, vietoj gero gėrimo. Dabar tie nuodai ėda jį. Priešnuodžių nėra, nes niekas nežino rūšies. Priešnuodžius galima duoti tiktai žinant nuodų sudėtį. Gydant apsinuodijimą, nežinant nuodų, galima padaryti dar blogiau — patį apnuodytąjį nužudyti. Išvadoje galėtume pasakyti, kad bet koks ruso pagydomas yra beviltiškas, nes nežinoma, kokios gelbėjimo priemonės jam reikalingos. Tą beviltiškumą nujausdamas, Gorkis ne be reikalo sušunka: "O nelaimingoji Rusija!". Iš to išplaukia, kad ir apriorinis Tolstojaus siūlymas lietuviams "išvesti rusus į Europą" ir Gorkio kvietimas baltiečiams bei lenkams nenusigręžti, bet prieiti prie rusų ir juos pataisyti, neatsižvelgiant į rusišką "kumštį, apžėlusį šeriais" — yra taip pat beviltiškos priemonės, nes nežinoma, ar šitie rusai siūlomi "priešnuodžiai" prieš nežinomus nuodus išėitų į sveikatą. Gal rusą visa tai dar labiau suluošintų. Bet, paprastai, kada žmogiškosios priemonės pasirodo bejėgės, ieškoma antgamtinių vaistų. O toks vaistas yra paliktas, nereikia jo

toli ieškoti. Jį nurodė Marija rusų revoliucijos pradžioje 1917 metais Fatimoje. To vaisto receptas tikinčiųjų paguodai, ir ypatingai praktiškam vykdymui bei naudojimui, o karingųjų ateistų pajuokai, yra toks: “Aš noriu, kad Rusija būtų paaukota mano Nekalčiausiai Širdžiai ir būtų įvesta kiekvieno mėnesio pirmą šeštadienį atgailos komunija. Jei-gu mano prašymas bus įvykdytas, tai Rusija atsivers ir bus taika, o jeigu ne, tai ji (Rusija) iš-platins savo klaidas visame pasaulyje; prasidės karai ir Bažnyčios persekiojimai; daugelis gerųjų bus nukankinta, šv. Tėvas turės daug kentėti, keletas tautų bus sunaikinta”.¹⁶

Revoliucija—ruso vidaus išraiška

Kuo rusas gali pasigirti — tai besaikiu siautėjimu. Siautėjimas be mažiausio atsakomybės jausmo, be pasigailėjimo, be jokio apskaičiavimo. Vien tik siautėjimas dėl siautėjimo. Kas po to seks — nesvarbu. Svarbiausia siautėti ligi visiško nualpimo: negalvojant, nemąstant, braidžioti po kraują, narstyti po liepsnas, sudaužyti visa, kas tik po kojų pasipina, neišskiriant ir paties savęs. A. Tolstojus tą rusišką siautėjimą vaizduoja šitaip: “Kiekvienas iš jų, nusismaukęs ant ausies kepurę su skaisčiai raudonu viršugalviu, būtų traukęs — visu sielos polėkiu — laisvai siausti po neaprėpiamas platybes, palikdamas paskui save pašvais-

tes ligi dangaus . . . “Ei caro, didžiūnų bernai, skurdžiai ir bedaliai, smuklių driskiai, dalykit žemę, dalykit auksą — viskas tavo, gyvenk”.¹⁷

Rusiška galvosena: niekas nekalia klausimo, kaip bus galima gyventi, jeigu pašvaistės ligi dangaus. Pašvaistėms nužėravus, liks tik pelenai. Gi iš pelenų atstatyti jau reikia daug darbo ir vargo. Bet darbo, ypač sąžiningo darbo, vengia rusas. Čia ir atsiveria amžina rusiško nepritekliaus praraja, kurią dar niekas nepajėgė užpilti ilgoje rusų tautos istorijoje. Lietuviškai galvojant — galima juk ir pelenais nepavertus rasti išeitį. Ne. Rusas be jokio širdies skausmo sudaužys kepyklas, kuriose jam pačiam duoną kepa. Kad jis rytoj bus alkanas ir be duonos kąsnio — apie tai nė motais. Šėlsmas viską sudaužyti yra tikslas, bet ne rytdienos duonos kąsnis. Jam daug mieliau vaikščioti svaiginančiomis prarajų briaunomis, kur viesulai kaukia, žaibai tviska ir kur su kiekvienu kojos kryptelėjimu gali nugarmėti į melsvo rūko glėbį — neišmatuojamą gelmę. Kankinamas išvidinės įtampos, rusas mėgsta klaikius bandymus: nulėkti bedugnėn ar nuklysti į ribų nežinančias klaikumas. Puškinas, net pats būdamas rusas, šiurpulingai sušunka: “Neduok Dieve matyti rusų maištą — beprasmišką ir nežinantį pagailos. Tie, kurie pas mus sugalvoja visokius perversmus, yra arba jauni ir ne-

pažįsta mūsų liaudies, arba žmonės kietaširdžiai, kuriems svetima galvelė tik kapeikos dalelė, bet ir sprandas savasis — tik grašis”.¹⁸

Rusas kupinas jam pačiam nesuprantamų fantazijų. Pakerėtas nieko bendra su tikrove neturinčių svajonių, o šėlsmo ugnies svilniamas, rusas sudaužys ir kėdę, ant kurios pats sėdi. Šėlsmo kvaituly svetima gyvybė nieko nereiškia, lygiai kaip ir savoji. Rusui tik reikia duoti tinkamoj vietoj ir reikiamu metu jo tuolaiKinę būseną atitinkantį signalą. Jis šoks kaip lunatikas ir darys siaubingus darbus, prašokančius net ir rusą iššaukusio burtininko fantaziją. Mūsų laikais toks kietaširdis, kuriam “svetima galvelė tik kapeikos dalelė” buvo Leninas, sugebėjęs pagauti rusą didžiajam jo tautos istorijoje kruvinam šėlsmui, ir drauge su savo įpėdiniu Stalinu nurungę žmonijos pabaisą Atilą. Štai to ribų nežinančio šėlsmo neįvykdoma fantazijos iškarpa: “Po pusmečio visiems amžiams panaikinsime pačią prakeiktąją blogybę — pinigų . . . Nei bado, nei skurdo, nei pažeminimo . . . Imk, kas tau reikalinga, iš visuomeniško sandėlio . . . Draugai, o iš aukso mes pastatysime viešąsias išvietes . . .”¹⁹

Ir niekada, gal būt, gyvenimas iš fantastiškų svajonių taip žiauriai nenusikvatojo kaip iš šiuolaikinės rusiškos tikrovės, kurioje ir badas ir skurdas neretas sve-

čias ir duonos kepalėlis ilgoje eilėje nevisada tesulaukiamas.

Mūsų judrusis Vaižgantas irgi stebėjosi rusais bei jų sugebėjimu tuo pačiu metu būti švelniausios širdies žmogumi ir vągimi bei galvažudžiu sekantį akimirksnį: “Keisti tie rusai ir tikrieji, ne iš lietuvių virtę gudai, švelniausios širdies, žmoniškiausio būdo būdami, jie gali tuo pat žygiu būti vagys ir galvažudžiai; ir savo gyvybę už artimą padėti, ir čia pat to pat artimo gyvybę policijai atiduoti, kad prazudytų”.²⁰

Pas rusą nėra mums suprantamos dvasios lygsvaros, pastovumo, gyvenimo logikos ar moralinių saitų. Čia šokama nuo vieno kraštutinumo prie kito: čia tironas, čia vergas, čia kvailumas, čia gyvuliškumas. Aukso vidurio rusui nėra. Jis — kraštutinumų žmogus, besaikis šėlsmas.

Rusiški žiaurumai

Daugeliu atvejų — jeigu ne visais — lietuviui sunku suvokti rusą, sunku įsiskverbti į jo tamsios sielos labirintus ir bent dalinai suprasti, kas ten — tose tamsybėse — vyksta: žmogžudžio godulys dėl paprasčiausio menkinio maišosi su atgailautojo malda. Dostojevskis pasakoja šitokį keistą ir kartu žiaurų vaizdelį: “Du valstiečiai, ir pagyvenę, ir negirti, ir seni pažįstami, bičiuliai, atsigėrę arbatos ir panorėję kartu vienoje kamarėlėje miegoti. Tačiau vienas nužiūrėjęs,

kad antras turi sidabrinį laikrodėlį su geltonų karoliukų raišteliu . . . Tasai žmogus buvęs ne vagis, net doras ir, kaip valstietis, visiškai ne vargšas. Bet jam taip patikęs tas laikrodis ir taip jį gundęs, kad jis pagaliau neištūrėjęs: paėmęs peilį ir kai bičiulis nusigrėžė, prisėlinęs prie jo atsargiai iš užpakalio, prisitaikęs, pakėlęs akis į dangų, persižegnojęs ir karštai pasimeldęs 'Viešpatie, atleisk man dėl Kristaus' — vienu kirčiu papiovęs bičiulį kaip aviną ir pasiėmęs laikrodį".²¹

Pasakytume, nužudytas žmogus be jokio reikalo. Net be mažiausio apskaičiavimo — vien tik dėl to, kad laikrodis patiko, O žudikas buvo doras žmogus, pasiturintis — nusmeigė savo bičiulį tarsi aviną. Net ir abejotinos moralės lietuvis greičiausia tą laikrodį būtų tikrai pavogęs, bet nežudęs ir dar prieš žmogžudystę nesižegnojęs ir prašęs Dievo atleidimo. Tokie reiškiniai gali rasti vietos tik nesubalansuotoj dvasioj ir pairusioje psichikoje.

O štai rusai darbininkai stato namą. Netolimai didelė duobė su gesinamom kalkėm. Į tą verdančią masę nei iš šio, nei iš to mūrininkai įmetė juodą šunį. "Šuo dega, jam išsvilo akys springdamas jisai stūgčioja, mėšlungiškai stengiasi išplaukti, o darbininkai, baltuose garuose ir dulkėse stovėdami aplinkui skiedinį, juokiasi ir ilgais maišikliais taukši šuniui per galvą, panar-

dindami perkreiptą snukį į tirštą, degančią pieno baltumo masę".²²

Kas sugebėtų atsakyti, kodėl rusas tai daro? Kam taip baisiai kankinamas nieku nedėtas gyvulėlis? Dėl ko? Kam? Ar savam džiaugsmui, matant gyvulio kančias, ar rusiškos sielos nerimui užgniaužti, ar iš viso įgimtam sadizmui patenkinti? "Mes tai sau, — tarė vaikinai geraširdiškai šypsodamasis, — baisiai juokingai jis teliūškuojasi".²³ Niekas iš jų nekalba apie šunelio kančias verdanziose kalkėse, niekas to gyvulėlio nepagaili, o tik šypsosi, kad jis baisiai juokingai teliūškuojasi . . . Suprask, kad nori, ruso sielą ir jo galvosena!

Arba vėl, štai rusas teisėjas. "Teisme jis neseniai dvi savaites kasdien sėdėjo . . . vis teisė . . . Pareidavo iš ten piktas, išalkęs . . . Virtuovo žnyplėmis sugnyba man krūtį ir suka, ir suka . . ." ²⁴ Reiškia, jam teisme įsigrįsta bylas nagrinėti, prisinervuoja, išalksta, tai kurgi atsigriebsi, kur ištiesi viduje susitvenkusį tūžmastį? Parėjęs namo savo žmonai žnyplėmis krūtis suka. Lyg tai kydamasi į šio žiaurumo sąskambį ir ieškodamas rusiškam buvimui atsakymo, Čechovas aprašo vaikėžą, kuris, išsitraukęs i kibi-ro gyvą žuvį, ją triauškia. Kramto jis gyvą žuvį ne dėl to, kad būtų baisiai alkanas, bet vien dėl to, kad kramtydamas gyvą jaučia tam tikrą malonumą, ar tai žuvis kančiomis, ar vien tik dėl to, kad kramto gyvatą. "Jis ištraukė

iš burnos žuvies uodegaitę, meiliai į ją pažiūrėjo ir vėl įsikišo į burną. Kol jis kramtė ir griekšėjo dantimis, Jegoruškai atrodė, kad jis mato prieš save ne žmogų. Papurtęs Vasios smakras, jo apiblaususios akys, nepaprastai aštrus regėjimas, žuvies uodegaitė burnoje ir meilumas, su koku jis krimto gruzlį, darė jį panašų į gyvulį”.²⁵

Gyvuliškumo pradas yra ruso prigimtyje. Kankinant ką nors, tas gyvuliškumas prasimuša net veide. Rusas tarsi išsako save. Tas pradas toks stiprus, kad rusas verks, bet kankins. Pats ašaras lies, bet aukos nepaleis ligi ją nukankins. Tada rusas jausis atlikęs ką tai tokio, išvidinį spaudimą palengvinęs. Jis nekels klausimo, gerai ar blogai, kad kas nors kenčia. Sovietinės vergų stovyklos su mirtininkų kolonomis yra to rusiško gyvuliškumo išsiliejimas. Juk iš žmonių kančių nėra jokios praktiškos naudos nei sistemai, nei valstybei. Įsikūnijusio pykčio įtūžimas verčia kankinti. Ir patys kankintojai kankinasi užliedami savas kančias besaikiu girtuokliavimu bei klaikiomis orgijomis. “Rusų žmogus neįsijaučia valdžios saiko ir jeigu iškankintam duosi į rankas valdžią, tai jis nedelsdamas pats visus ims kankinti”.²⁶

Rusai niekada nekėlė klausimo, kad jie Lietuvą okupavo ir šimtus tūkstančių išvežė mirčiai į Sibirą. Jie, girdi, nusikaltėliai. Ir Lietuvą reikėję užimti. Bet

jie labai garsiai rėkauja, jog lietuviai, vokiečiams karą pradėdant, sukilę prieš rusus. Čia, anot jų, esanti išdavystė, kolaboravimas su priešu, tėvynės išdavimas — visa tai baudžiama mirtimi. O tiesa yra labai paprasta: jeigu rusai nebūtų Lietuvos okupavę, tai nebūtų buvę nei sukilimo, nei kolaborantų, nei kažkokių nusikaltėlių. Ruso tiesa visada yra persikreipus. Pats rusų rašytojas Turgenevas labai teisingai pastebėjo, kad ruso ne tik kepurė, bet ir smegenys ant šono. Iš tos persikreipusios padėties rusas sprendžia ir apie kitas tautas bei jų teisę gyventi bei kurti.

Tarp nieko ir tikrovės

Gorkis savo raštuose nurodo, jog kažkoks pasiuntinys apie rusus išsireiškė: “Su šia tauta galima daryti viską, ko tik įsigėidžia valdžia. Ji pati nieko nesupranta ir, niekuo nesidomėdama, gyvena lyg sapne, girta ir tingi”.²⁷ Pasakytume, tas Gorkio minėtas pasiuntinys gan tiksliai rusus supėjo pamatyti ir charakterizuoti. Girtumas, tingumas, o ypač gyvenimas sapne yra praktiškojo buvimo stabdis. Rusiška pažanga eina vėžio žingsniais, o ir ta pati nuolat kankinama nepabaigiamos netvarkos. Turgenevo veikėjas net šitaip įrodinėja: “Rusija atsiliko nuo Europos; reikia ją pastūmėti. Mus įtikinėja, kad mes esame jauni — tai nesąmonė; o be to mums trūksta išradintumo; pats Chomiakovas prisipa-

žįsta, kad mes nė pelėms spąstų nesame sugalvoję. Vadinasi, mes noroms nenoroms turime skolintis iš kitų. Mes ligoniai, sako Lermontovas, — aš sutinku su juo; tačiau mes ligoniai todėl, kad esame tik pusiau tapę europiečiais”.²⁸

Stagnacinė būklė ypač ryški dabartinėje sistemoje. Tokie persikreipę terminai, kaip “tarnavimas liaudžiai”, “socialistinis realizmas”, “marksizmo - leninizmo pagrindai” arba Maskvoje sėdinčio politbiuro nario rinkimas į kokio nors provincijos kolūkio susirinkimo prezidiumą ir daugelis panašių nuobodulio bei neriboto bukumo reiškinių tempiami iš vieno dešimtmečio į kitą be kūrybinės dvasios, be supratimo, ką tie terminai iš viso reiškia. Ne be reikalo A. Tosltojus šūkteli: “Proletariato diktatūra! Kokie žodžiai! Kvailybė! Ak, rusiškoji kvailybė!” Ir čia pat ištaria, pasakytume, pranašiškus žodžius: “O mužikėlis! Ak, mužikėlis! Baisiai jam atsirugs tie jo darbai . . .”²⁹

Rusai, kopijuodami Vakarus ima iš ten visa, ką tik randa: gera ir bloga. Bet ir tas paėmimas yra savotiškas — rusiškas. Jie savaip pertvarko — daugiausia blogąja prasme — pagadina, iškraipo arba ne visai taip supranta, kaip tikrumoje dalykai yra. Net Lermontovas, pastebėjęs šį rusišką pasinešimą į išvirkščią dalykų esmę, rašo: “Anglijoje, pavyzdžiui, bankrotas yra amžina

negarbė, pakankama priežastis savižudybei. Nepadori išdaiga Vokietijoje visam gyvenimui uždaro duris į padorią visuomenę. . . O pas mus? . . . Žinomas kyšininkas visur labai gerai priinomas; jis pateisinamas fraze: “Ei, kas to nedaro! . . .” Bailys visur mielas svečias, nes jis ramus žmogus”.³⁰

Komunizmas irgi yra vakariečių “paskola” rusams. Bet rusai jį savam kraujuje išmaudę, savaip perdirbo, daug kur kitaip išsiaiškino, arba suprato išvirkščia prasme, o, kas svarbiausia, prie viso rusiško “perdirbimo” pridėjo neišpasakytai didelę šūstį rusiško žiaurumo, sadizmo, ataudė rusiško šovinizmo staklėse, apavė rusiško imperializmo batais, prisiuvo panslavizmo barzdą, apipurkštė rusiško misticizmo kvepalais, apgaubė spalvota slavofilų skraiste ir paleido šią baidyklę pasaulio tautų laisvint komunizmo vardu. Jugoslavai, kinai šito rusiško “svečio” nepriėmė ir jį — geografinės padėties ar milijonų gausumu — išvijo iš savo namų. O rusas mužikėlis jau sumokėjo baisią sąskaitą ir ją toliau tebe-moka. Ir galvos dėl to per daug nekvaršina. Taip, matyt, reikia, taip yra ir taip bus gerai. Nors juoda duona ir su nepritekliais, bet juk degtinėlės siurbk ligi apalpimo! Rusų “tauta pripratusi prie nelaisvės, prie žemo, nežmoniško vergavimo tiems, kurie visų daugiausia daro jai bloga”.³¹

Čia, tur būt, glūdi dalis to atsakymo, kodėl rusuose galėjo soste

išsilaikyti visokie kraugeriai, tironai ir žmogžudžiai. Jeigu rusų istorijoje daugiau nei du trečdaliai valdovų buvo nužudyti, tai tiktai varžybose dėl sosto įvairiausių konkurentų. Didelė dalis tų nužudytų buvo paskelbti šventaisiais, nes jie, esą, mirė už “šventą rusų žemę”, už slavų sostą, už pravoslaviją. Net ir Lietuvos karaliaus Mindaugo žudikas, Alšėnų kunigaikštis Daurmantas yra rusų šventųjų sąrašę Dovmont vardu. Net toks tironas kaip Jonas Žiaurusis irgi yra šventasis. Tas šventumas — žinoma, rusų supratimu — kyla iš valdovo primato. Valdžia kyla iš Dievo. Tegu valdovas ir gyveno nekrikščioniškai, bet jo, kaip valdovo, žodis buvo šventas. Nuo šitokio rusiško aiškinimo ir kelias į šventuosius yra netolimas.

Sutvarkyk, velnio vaike

Gorkis, pats būdamas rusas, klausia: “Kas yra Rusija — žinai? Galo neturi toji Rusija: daubos, pelkės, stepės, tyrai — reikia visa tai sutvarkyti, ar ne, velnio vaike? Jai visko reikia, žinau aš, skersai išilgai esu ją vaikščiojęs, darbo joje dviem šimtmečiams susikrovę! Štai ir dirbk, ir tvarkyk ją!”³² O tuo tarpu rusai daro visai atvirkščiai. Vietoje darbuotis savoje žemėje jie grobia svetimus kraštus, naikina tautas, alina užgrobtus kraštus. Šiandieninėje sovietinėje Rusijoje yra apie 180 tautinių grupių, kurioms Rusija nėra jokia tėvynė.

Kad ir tokiame lietuviškam krašte, Rytprūsiose, išnaikinti net amžiais buvę lietuviški vietovardžiai. Savam krašte turi darbo dviem šimtmečiams, o Karaliaučiaus kraštą pavertė pūstynėmis. Ir čia kažkokia nesuprantama jėga verčia rusų iš lygsvaros. “Ruse, kurgi tu veržies? Atsakyk! Neatsako”.³³Suprantama, kad atsakymo nėra ir negali būti, nes koks gi lygsvaros neturintis žmogus atsakys, kad ir į savo, bet jam pačiam nesuprantamus veiksmus. Lunatikas vaikščioja sienomis ar stogais vien tik dėl to, kad jį išvidinės jėgos verčia vaikščioti, kol, žinoma, paslydęs užsimuša. Šioje vietoje tinka taiklus Lenino posakis: “Aš nežinau, kiek kvailysčių turi padaryti rusas, kad nuo jų atprastų”.³⁴

Grobimo bei plėšimo politika yra sena kaip ir pati Rusija. Žudė tautas ir plėtė ribas. Ne iš gero baškiry kalboje ruso vardas reiškia engėją, sukčių. Kiek ligi šiol rusai yra išnaikinę svetimų tautų ar tautinių grupių — jų istorija apie tai tyli. Bet pas rusus buvo ir tebėra šūkaliotojų: “Taikos nebus tol, kol nepadarysime tokios tvarkos, kad mūsų žandaras galėtų vienodai lengvai įvykdyti tą patį įsakymą Vilniuje, Paryžiuje ir Stambule”.³⁵ Šiuo atžvilgiu A. Tolstojus yra pasakęs aukso žodžius: “Banditizmas mums įgimtas... Biauri tauta”.³⁶

Rusiškam charakteriui taip pat dar būdinga tai, kad visi rusai,

be labai mažų išimčių, užsikrėtę grobimo liga. Nedalomos Rusijos šalininkų buvo pilna caristinėje Rusijoje: tiek kariuomenės vadai, tiek visuomenininkai, tiek pagaliau patys rašytojai palaikė svetimą tautų grobimo idėją. Puškinas garbino carą už lietuvių - lenkų sukilimų (1831 ir 1863 m.) numalšinimą. Garsieji rusų rašytojai kaip Lermontovas ir Levas Tolstojus tarnavo karininkais Kaukaze ir skerdė čia sukilusias tautas. Savo gausiuose raštuose jie niekada tų tautų neužtarė ir nereikalavo joms laisvės. Tų tautų skerdynes jie laikė išlaisvinimu. Levui Tolstojui Nemunas buvo Rusijos siena: "Napoleonas davė įsakymą persikelti per Nemuną ir priešakiniai jo kariuomenės pulkai, atstūmę kazokus, peržengė Rusijos sieną".³⁷ O kas liečia rusiškus komunistus, tai iš praktikos matome, kad jie yra ir pasiliko tie patys rusai imperialistai. Tik spalvos kitos ir šūkiškai kiti, bet siekimai tie patys. Ne be reikalo ir Leninas, pastebėjęs tą rusiško charakterio nepagydomą ydą, sušuko: "Pakrapštyk vieną kitą komunistą ir rasi didžiarusišką šovinistą".³⁸ O tas šovinistas, dėdamasis gudriu, savo tikslus aiškina naiviai, būdingai rusiškai: mes neiname tautų pavergti — mes einame jas išvaduoti. Bet kadangi reakciniai sluoksniai mūsų ištiestos broliškos rankos nepriėmė, turėjome pavartoti savas priemones. Anot Šaltykovo: "kartą kiškis nusikalto

vilkui už tai, kad netyčia prabėgo netoli jo guolio. Vilkas sušuko: stok. Bet kiškis bėgo. Vilkas pagavo kiškį: "Už tai, kad tu pirmo mano žodžio nepaklausėi ir nesustojai, štai mano teismas ir nuosprendis: atimsiu tau gyvastį, sudraskydamas į gabalus".³⁹

Caristinė Rusija pravoslavijos vardu ėjo tautas išganyti, kaip jas išganė Kristus. Katalikybė nuėjusi paskui velnią, todėl reikia jos kelius pataisyti, išvaduoti iš velnio žabangų. Tarybinė Rusija eina tautas išvaduoti iš kapitalizmo vergijos, iš religinių prietarų. Rusų armija vykdanči šventąją išvadavimo misiją, kai tuo tarpu kitų tautų laisvės kovotojai vadinami banditais ir žmogžudžiais.

Taip jau turbūt Kūrėjas surėdė šį žemiškąjį gyvenimą, kad žmogus daugiausia kalba apie tai, ko mažiausiai turi. Ligonis šneka apie sveikatą, kalinys apie laisvę, beturtis apie turtus ir t.t. Atskiros tautos turi išsiugdę kiekviena savo specifinius siekimus. Susirinkę vokiečiai tuojau pradeda kalbėti apie virtuvę, anglai apie prekybą, prancūzai apie moteris, lietuviai apie žemę, o rusai nepabaigiamai gali šnekėti apie Rusijos reikšmę, jos ateitį: "Žiautaros, žiautaros jie tą klausimą kaip vaikai gumos gabaliuką: nei sunkos, nei skonio. Na, ir žinoma, klius ta proga supuvusiems Vakarams. Keistos šnekos, ar ne? Duoda garo jie mums visais

punktais, tie Vakarai — o supuvę! Ir kad bent iš tikrųjų niekintume juos . . . Keikti juos keikiam, tačiau tik jų nuomonę ir vertinam”.⁴⁰

Tautų psichika ir veikimo metodai nesikeičia šimtmečiais. Vieni lazdą ima už vieno galo, kitiems patogiau už kito. Tačiau rezultatas tas pats. Padėtis ne kitokia ir šiandien. Pasikeitę tik vardai ir sąvokos. Tarybinė propaganda kasdien išpila tūkstančius sparnuotų žodžių supuvusių Vakarų adresu, o čia pat apsisukę perka iš jų kviečius, kopijuoja techniką ir ausis pastatę klausosi vakariečių nuomonės. Susidaro keistas suktinis aplink stalą, arba kaip Lermontovas juokauja: “Be kvailių pasaulyje būtų labai nuobodu”.⁴¹ Tačiau Turgenovas rimčiau pažvelgia į reikalą. Jis savuosius įspėja nesispardyti ir susimąstyti apie galimas pasekmes ateityje. Turgenovas pasakoja kaip vienas rusas ant Taboro kalno randa kaukolę ir, kaip būdinga ruso elgsenai, tą kaukolę paspiria. “Ko tu mane spardai? Mokėjau gyventi, moku ir dulkėse gyventi — ir tau taip bus”. Ir tikrai: Vaska šoka per akmenį ir vos neperšoka, bet kulnas užkliuvo ir jis galvą nususuko. Šia proga turiu pasakyti, kad mano draugams slavofilams, dideliems mėgėjams spardyti kiekvieną negyvą galvą ir supuvusias tautas, vertėtų susimąstyti dėl šitos bylinos”.⁴²

Draugas, bet ne man

Nerusiai nepasitikti rusų tauta, o rusai nepasitikti pastarosiomis. Nepasitikėjimas išplaukia iš pačių rusų nepastovumo, nes niekas negali būti tikras, ką rusas sugalvos ir kaip jis elgsis net davęs iškilmingą pasižadėjimą. Jeigu lietuviai sako, kad “prūsas (vokietis) po pietų kvailas” ir tame posakyje yra šiek tiek racijos prisivalgęs gerų pietų vokietis aptingsta), tai dėl ruso negali būti tikras nei vieną pusdienį. Būdinga, kad rusais nepasitikėjo net patys komunizmo įkūrėjai. Vieni iš jų įžiūrėjo rusišką nepastovumą, netvarkingumą bei dviveidiškumą. Kiti matė Rusiją kaip beviltiškai atsilikusį kraštą, apgyventą girtos tautos, nieko gero nežadančios apart žvėriškumo, barbarijos europiečiui nesuprantama galvosena bei elgsena. Jau 1856 m. Marksas skelbė, kad agresyvi Rusijos politika nepasikeitė nuo Riuriko laikų. Marksas visą laiką bijojo, kad rusai neišfiltruotų kalmukų kraujo į Europą. Tuo klausimu Marksas parašė 14 straipsnių į “New York Daily Tribune” prieš rusų panslavizmą, iš kurių nei vienas nebuvo atspausdintas.⁴³

Kai revoliucijos pradžioje Leninui buvo prikišta, jog jis savo idėjų įkūnijimui beatodairiai žudo rusų tautą, tai Leninas į tą priekaištą trumpai atsakė: “Nusispiaut man į Rusiją”.⁴⁴ O kai Marksas įsitraukė į diskusijas su Babinu, tada jis pasakė visai gerai

mums suprantamus ir teisingus žodžius: "Aš nepasitikiu nei vienu rusu".⁴⁵

Didelį abejingumą ir net beviltiškumą savąja tauta yra pareiškęs Turgenevas, kuris, kaip rusas, be abejo, geriau pažinojo savo tautą negu kas nors kitas iš šalies ir, kaip rašytojas, giliau įžvelgė dvasinę rusų būseną. Jis nei vienu atžvilgiu neranda teigiamo motyvo intelektualų diskusijose, o tuo labiau eilinio muzikėlio gyvenime. Savo pesimistinę gaidą apie rusų tautą Turgenevas išreiškia sekančiais žodžiais: "Mes plūkiames dėl niekų, samprotaujame apie kažkokį meną, intuityvinę kūrybą, apie parlamentarizmą, apie advokatūrą ir velnias žino apie ką, tuo tarpu, kai čia svarbu kasdieninės duonos klausimas... Ir pati laisvė, dėl kurios rūpinasi vyriausybė, kažin ar išeis mums į naudą, nes mūsų muzikas pasiryžęs net pats save apvogti, kad tik galėtų prisilakti smuklėje svaigalo".⁴⁶

Išnašos

1. Aleksiejus Tolstojus, *Kančių keliai*, t. III, Vilnius, 1972, pusl. 21.
2. Turgenevas, *Damai*, Vilnius, 1971, pusl. 31-32.
3. Aleksejus Tolstojus, *Kančių keliai*, t. III, Vilnius, 1972, pusl. 8.
4. Leninas, raštai, t. 36, Vilnius, 1958, pusl. 398.
5. Turgenevas, *Naujasis baras*, Vilnius, 1974, pusl. 195.
6. Dostojevskis, *Broliai Karamazovai*, t. I, Vilnius, 1960, pusl. 398.

7. Gorkis, raštai t. 16, Vilnius, 1956, pusl. 119.
8. Gorkis, raštai t. 14, Vilnius 1956, pusl. 185.
9. V. Juodeika, *Didžioji iliuzija*, Boston, 1978, pusl. 127.
10. K. Jūra, *MonsinJORas*, Boston, 1979, pusl. 79.
11. S. Raštikis, *Kovose dėl Lietuvos*, t. 1, Los Angeles, 1956, pusl. 623-4.
12. I. Šeinius, *Raudonasis tvanas*, Talka, New York, 1953, pusl. 183.
13. A. Tolstojus, *Kančių keliai*, t. II, Vilnius, 1972, pusl. 247.
14. Gorkis, raštai T. X, Vilnius, 1955, pusl. 537.
15. Gorkis, raštai t. VII, Vilnius, 1955, pusl. 634.
16. L. Gonzaga da Fonseca, vertė kun. M. Vembrė, *Marija kalba pasauliui*, Boston, 1951, pusl. 35.
17. A. Tolstojus, *Kančių keliai*, t. III, Vilnius, 1972, pusl. 20.
18. A. Puškinas, *Apysakos, Kapitono dukė*, Vilnius, 1970, pusl. 422.
19. A. Tolstojus, *Kančių keliai* t. III, Vilnius, 1972, pusl. 9.
20. Vaižgantas, *Pragiedruliai*, t. I, Vilnius, 1969, pusl. 184.
21. Dostojevskis, *Idiotas*, t. I, Vilnius, 1971, pusl. 287.
22. Gorkis, raštai t. VII, Vilnius, 1955, pusl. 253.
23. Gorkis, ten pat.
24. Gorkis, raštai t. III, Vilnius, 1954, pusl. 258.
25. Čechovas, raštai t. V, Vilnius, 1961, pusl. 205.
26. Gorkis, raštai t. VII, Vilnius, 1955, pusl. 485.
27. Gorkis, ten pat, pusl. 482.
28. Turgenevas, *Bajorų gąžta*, Vilnius, 1972, pusl. 127.
29. A. Tolstojus, *Kančių keliai*, t. II, Vilnius, 1972, pusl. 20.
30. Lermontovas, *Mūsų laikų herojus*, Vilnius, 1963, pusl. 187.
31. Gorkis, raštai t. VII, Vilnius, 1955, pusl. 482.

(Nukelta į 74 pusl.)

SOVIETAI TEISIA TIESĄ

Bet nuteista tiesa bumerangu sužeidžia teisėjus

1974 rugpiūčio 27 d. okupacinės valdžios saugumas Lietuvoje suareštavo niekam nežinomą viduramžę moterį Nijolę Sadūnaitę. Kratos metu pas ją rasta rašomoji mašinėlė, pradėtas perrašyti Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos 11-tas numeris ir dar keli tos pačios Kronikos numeriai. Šitokia sovietinėje sistemoje “inkriminuojanti” medžiaga buvo pakankamas pagrindas Nijolei Sadūnaitei sudaryti baudžiamąją bylą. Teismas vyko dvi dienas, 1975 birželio 16-17 d.d., ir kaltinamoji buvo nuteista trim metam griežto režimo lagerio ir trim metam ištrėmimo už “antisovietinę propagandą ir agitaciją”. Teisiamoji atsisakė advokato ir teisme gynėsi pati. Jos teisme pasakytas paskutinis kaltinamosios žodis pasiekė laisvąjį pasaulį, ir Nijolė Sadūnaitė per trumpą laiką tapo labiausiai žinoma lietuvių moteris už Sovietų imperijos ribų. Jos herojiškas laikymasis teisme ir Sibire, jos meilė tiesai ir ištikimybė Dievui ir Bažnyčiai tapo inspiruojančiu pavyzdžiu lietuvių išeivijai ir šimtams tūkstančių, o gal ir milijonams kitų tautų žmonių, kurie sekė Sadūnaitės dramą ir rūpinosi jos likimu.

Iš koncentracijos lagerio išėjusi Nijolė Sadūnaitė Sibiro tremtyje

1980 liepos 9 d. Sadūnaitė, atlikusi šešerių metų neteisėtą bausmę, sugrįžo iš Sibiro. Pažįstant sovietinės teisės pagrindus ir praktiką, reikia laukti, kad saugumas ir toliau nepalikis Sadūnaitės ramybėje. (Sadūnai-

DARBAI

tei ir Petkui skirtą poeto Bernardo Brazdžionio eilėraščių skaityk "Į Laisvę" 78-115 nr.).

Paskutinis Sadūnaitės žodis teisme

"Noriu jums pasakyti, kad visus myliu kaip savo brolius ir seseris ir jeigu reiktų, nesvyruodama už kiekvieną atiduočiau savo gyvybę. Šiandien to nereikia, bet reikia pasakyti jums į akis skaudžių tiesą. Yra sakoma, kad teisę peikti ir barti turi tik tas, kuris myli. Pasinaudodama ta teise ir kreipiuosi į jus. Kiekvieną kartą, kai teisiami žmonės už "Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką", labai tinka Putino žodžiai:

*"Ir tribunoluos išdidžiai
Teisuosius smerkia žmogžudžiai.
Jas minate altorius,
Nuo jų įstatymo sugriuvo ir
nuodėmės ir doros" . . .*

Jūs puikiai žinote, kad "Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos" rėmėjai myli žmones ir tik todėl kovoja už jų laisvę ir garbę, už teisę naudotis sąžinės laisve, kurią visiems piliečiams, nežiūrint jų įsitikinimų, garantuoja konstitucija, įstatymai ir Žmogaus teisių deklaracija, ir kad visa tai būtų ne tik gražūs žodžiai ant popieriaus. ne melaginga propaganda, kaip ligi šiol, bet kad būtų

realiai įgyvendinta. Juk Konstitucijos ir įstatymų žodžiai yra bejėgiai, jei netaikomi gyvenime ir visur viešpatauja įteisinta tikinčiųjų diskriminacija. "Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika", tarsi veidrodis parodo ateistų nusikaltimus prieš tikinčiuosius. Kadangi nedorybė nesigroži savo šlykštumu, jai baisu pažvelgti į savo atvaizdą veidrodyje. Dėl šios priežasties Jūs nekenčiate visų tų, kurie nuplėšia jūsų melo ir veidmainystės šydą. Tačiau dėl to veidrodis nenustoja savo vertės! Vagis atima iš žmogaus pinigus, o Jūs apiplėšiate žmones, atimdami iš jų tai, kas brangiausia — ištikimybę savo įsitikinimam ir galimybę perduoti tikėjimo turtą savo vaikam, jaunajai kartai. O juk 1960 metų vasario 14 - 15 dienos "Konvencijos dėl diskriminacijos švietimo srityje" 5-tame straipsnyje reikalaujama užtikrinti tėvams religinį ir moralinį vaikų auklėjimą pagal savo įsitikinimus . . .

Ir jūs džiaugiatės pergale??? Virš ko tad kyla jūsų pergalės triumfas? Virš moralinių griuvėsių, virš milijonų nužudytų negimusių kūdikių, virš išniekintos žmogaus vertės, virš menkų, suniekšėjusių žmogiškųjų, apkrėstų baime ir gyvenimo aistros nuodais. Visa tai jūsų vaisiai. Teisingai Jėzus Kristus pasakė: "Juos pažinsite iš jų darbų vaisių".

JAUNIMAS AVANGARDE

Demokratiškai besitvarkanti Lietuvos Bendruomenė vystosi lyg sveikas medis: kamienas laiko storas ir plonesnes šakas, kurios leidžia naujas metūges, pumpurus, sklaidžiasi žiedais ir neša vaisių. Simbolinę kalbą pervedus į tiesioginę, veik visuose Lietuvos Bendruomenės organuose — PLB valdyboje, kraštų valdybose, tarybose ir daugelio apygardų bei apylinkių valdybose susitikime visų generacijų atstovus, nors pagrindinę lietuvišką atsakomybę pilnai jau yra prisiėmusi vidurinioji karta. Šitokią LB-nės vystymąsi reikia laikyti veik stebuklu, turint galvoje objektyvias tautinėms bendruomenėms nepalankias sąlygas ir nesuprantamiems tikslams tarnaujančias iš mūsų pačių kilusias griauinančias rikiuotes.

Kai kas savo laiku bakštavo, kad besikurianti Pasaulio Lietuvos Jaunimo sąjunga pasuks savais keliais.

Tačiau nuogąstavimai nepasitvirtino. Nors kūrimosi pradžioje iš pačio jaunimo tarpo buvo balsų, gundančių PLJ sąjungai laikyti distanciją nuo Lietuvos Bendruomenės, tačiau Bendruomenės vadovų pagarba demokratiniam principams, taktas, ištvėrimingas pasiaukojimas lietuviškam darbui ir brutališkas neatsakomybės žmonių atakos prieš Bendruomenę ir jos veikėjus lietuviškame gyvenime aktyviai besireiškiančių jaunąją kartą pilnai įrikiavo į Lietuvos Bendruomenės eiles. Jaunoji generacija, bent kalbant apie JAV-es ir Kanadą, yra ne iliuzorinė, bet reali lietuviškos gyvybės nešėja. Jau dabar šis jaunimas į Lietuvos laisvinimo veiklą ateina su nauja dinamika, naujomis idėjomis ir nauja veiklos taktika. Šį teigimą norime pailiustruoti trimis pavyzdžiais.

“Į Laisvę” redakcija

DEMONSTRACIJOS PHILADELPHIJOJE

Birželio 14-15 d.d. įvyko Baisiojo Birželio įvykių paminėjimas, kurio centre buvo jaunimo suorganizuotos demonstracijos, susilaukusios atgarsio visuose Philadelphia žinių kanaluose: amerikiečių spaudoje, radijo ir televizijos programose. Jau keleri metai Philadelphia lietuviai

reikšmingais lietuviškų švenčių minėjimais išsėina iš savos parapijos ribų ir atsigręžia į gyvenamo krašto visuomenę, kada dar 90% kitų vietovių minėjimai neišsėimuša iš nuostolingos rutinos: svečio prelegento paskaita, rezoliucijų priėmimas, dainos, aukų rinkimas.

Šiais metais 40 Lietuvos okupacijos sukaktis ir Baisiojo Birželio įvykiai Philadelphijoje vėl prasmingai paminėti jungtinėmis Philadelphijos LJ sąjungos skyriaus, LB Philadelphijos bei pietinės New Jersey apylinkių ir latvių jaunimo pastangomis.

Planavimas prasidėjo balandžio mėnesį, kai Philadelphijos LB apylinkės valdyba paprašė jaunimo sąjungos skyrių suruošti ką nors naujo, kad visuomenės dėmesys būtų tikrai atkreiptas į Lietuvos okupaciją ir birželio įvykius. Kadangi jaunimas jau turėjo patirties 24-rių valandų budėjimo organizavime 1978 m. Vasario 16-tos proga, nutarta tą patį pabandyti, tik didesniu mastu. Buvo nuspręsta budėjimą ruošti birželio 14-15 savaitgalį, skersai gatvės nuo Laisvės Varpo ir Nepriklausomybės Salės. Čia yra aikštė — graži, erdvi. Rimantas ir Jūratė Stirbiai, pagrindiniai organizatoriai, išrūpino leidimus.

Kol jaunimas ruošėsi budėjimui, Philadelphijos LB apylinkės valdyba išrūpino audienciją pas Philadelphijos arkivyskupą kardinolą John Krol. Audiencija įvyko gegužės 21 d. Jos metu kardinolui paaiškinta apie 40 metų okupacijos sukaktį, Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikas, tikinčiųjų padėtį Lietuvoje. Taip pat kardinolas buvo paprašytas paskelbti birželio 15-tą dieną Maldos Diena už Lietuvą visoje arkivyskupijoje. Kardinolas sutiko ne tik paskelbti Maldos Dieną, bet dar paskirti visą puslapį Lietuvos klausimui *The Catholic Standard and Times*, Philadelphijos ir Allentown vyskupijų katalikų savaitraštyje.

Dvi savaites prieš numatytą mišėnėjimą jaunimas pradėjo smarkiai

ruošti. Planuota, posėdžiauta, dirbta. Buvo paruošti pranešimai dienraščiams, televizijos, radijo stotims, padaryti trys didžiuliai plakatai su budėjimo tikslų nurodymu: "Paminėti . . ." (To commemorate), "Liūdėti" . . . (To mourn), "Protestuoti" . . . (To protest); padidinti kelių mūsų rezistentų atvaizdai, surašyti ilgi, ilgi sąrašai su tik dalimi ištremtų į Sibirą žmonių pavardėmis, parašyti tekstai skaitymui per garsiakalbius budėjimo metu. Stirbių namuose, kur įsisteigė ruošos darbų būstinė, jaunimas rinkdavosi tuoj po darbo ar pamokų ir dirbdavo iki ankstyvo ryto.

Šeštadienį, birželio 14 d. ryte lietuvių ir latvių jaunimas jau triūsė numatytoje vietoje. Nors budėjimas neturėjo prasidėti iki vidudienio, tačiau reikėjo viską sustatyti. Pagaliau viskas buvo paruošta. Lygiai 12 val. buvo pakeltos visų trijų Pabaltijo valstybių vėliavos, sukalbėta malda (kun. K. Sakalauskas) ir paaiškinti šio budėjimo tikslai (G. Mironas). Po šių trumpų atidarymo ceremonijų prasidėjo 24-rių valandų budėjimas. Jaunimas skaitė ištraukas iš Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikų ir kitos pagrindžio literatūros, pavardes ir "nusikaltimus" tų, kurie buvo ištremti į Sibirą. Tuzinas lietuvių ir latvių jaunuolių, susirakinę grandinėmis, ir ant krūtinių bei nugarų prisisegę lietuvių ir latvių rezistentų pavardes, vaikštinėjo po aikštę ir Philadelphijos istorinį rajoną. (Šis rajonas pritraukia labai daug turistų). Gatvių sankryžose buvo dalinami atsišaukimai, kuriuose pristatyta Lietuvos, Latvijos ir Estijos padėtis, 40 metų okupacijos sukaktis, kultūrinis genocidas, tautos pasipriešinimas okupantui, psichologinis teroras ir kova prieš tikėjimą.

Susirakinę Philadelphia LJS-gos nariai pavaizduoja baltų politinius kalinius sovietų kalėjimuose ir koncentracijos stovyklose

Visos nuotraukos iš budėjimo Philadelphiaje Aušros Bagdonavičiūtės

Demonstracijų kalbėtojai: "Reader's Digest" redaktorius Kenneth Tomlinson (kairėje) ir kongresmanas Charles Dougherty; dešinėje kun. M. Kirsons

Užbaigiamoje budėjimo programoje "Lietuva brangi" dainavo sol. O. Pliuškonienė, invokaciją kalbėjo kun. M. Kirsons, kalbas pasakė kongresm. Ch. Dougherty ir red. K. Tomlinson; programai vadovavo JAV LB vis. reik. tarybos narys R. Česonis

Jūratė Stirbienė, budėjimo koordinatorė, redaktoriui Kenneth Tomlinsonui įteikia antalogiją "Lithuanian Writers in the West"; dešinėje latvių jaunimo veikėjas K. Sveilis →

Apačioje — standai su polit. kalinių sąrašais ir kovotojų nuotraukomis

Saulei leidžiantis, įvyko pamaldos, kurias pravedė kun. Kazimieras Stewart. Į pamaldas atvyko ir būrelis vyresniųjų. Budėjimas tęsėsi visą naktį. Vis buvo skaitomi tekstai, dainuojamos liaudies dainos. Vienintelė pertrauka įvyko, kai buvo rodomos 11-tos valandos žinios per TV. Tada visas jaunimas susirinko apie televizorių, kurį atsivežė vienas iš demonstrantų. Sukinėta visi kanalai, tikintis, kad bus perduotos žinios apie budėjimą. Nenusivilta. Visos trys pagrindinės stotys minėjo ir rodė jaunimo demonstracijas. Vėliau jaunimas sužinojo, kad ir per 6-tos valandos žinias jie buvo paminėti. Visi buvo labai laimingi, nes pagrindinis tikslas jau buvo atsiektas — Philadelphia amerikiečių visuomenei buvo pranešta apie Lietuvos padėtį.

Saulei tekant, visiems budėtojams vos pastovint, buvo kitos pamaldos, kurias pravedė latvių pastorius M. Kirsons.

Sekmadienio rytą Šv. Andriejaus bažnyčioje įvyko Baisiojo Birželio minėjimo mišios, kurias laikė kun. dr. Kazimieras Širvaitis, koncelebruojant kun. Kajetonui Sakalauskiui. Organizacijos dalyvavo su vėliavomis, giedojo "Vilties" choras ir solistė Ona Pliuškonienė. Pamokslą pasakė kun. Širvaitis. Mišiose dalyvavo Philadelphia dienraščio "The Bulletin" korespondentė, kuri sekančios dienos laidoje parašė ilgą straipsnį apie minėjimą ir lietuvius.

Po Mišių visi susirinko budėjimo aikštėje užbaigiamosiomis ceremonijom. Vadovaujant JAV LB visuomeninių reikalų tarnybos nariui Rimui Česonui, jo pradėtos Amerikos himnu. Solistą Ona Pliuškonienė sugiedojo "Lietuva brangi". Invokaciją pasakė pastorius Kirsons. Pagrindines

kalbas pasakė JAV kongresmanas Charles Dougherty iš Philadelphijos ir vienas iš Reader's Digest redaktorių, Kenneth Tomlinson, iš Washingtono. Uždarymo ir padėkos žodį tarė Jūratė Krokytė-Stirbienė, vyriausia budėjimo organizatorė ir Karlis Cerbulis, latvių jaunimo atstovas. Sugiedojus trijų Pabaltijo valstybių himnus, nuleistoms vėliavoms, ir 24-rių valandų budėjimas buvo baigtas.

Šis savaitgalis atsiekė kelis tikslus. Pirmiausiai, per televiziją, radiją ir laikraščius amerikiečių visuomenė painformuota apie Lietuvos okupaciją ir jos padėtį. Demonstracijos plačiai aprašė visi Philadelphia laikraščiai: "The Philadelphia Daily News", "The Philadelphia Inquirer", "The Philadelphia Evening Bulletin", "The Catholic Standard and Times".

Antra, sujungė lietuvių ir latvių jaunimą, kad galėtumėm ir toliau dirbti prieš bendrą priešą. Net antros, trečios kartos tautiečiai įsijungė į jaunimo tarpą, išgirdę apie demonstraciją per radiją. O gal, svarbiausia, jaunimas išmoko organizuoti didesnę įvykį. O tai yra labai svarbu, kad ateityje būtų kas moka efektingai skleisti Lietuvos vardą ir ginti jos reikalus.

Demonstracijų organizavime daugiausiai pasidarbavo Jūratė ir Riman-tas Stirbiai, R. Melnikas, A. ir G. Dragūnai, D. Pliškonytė, J. Zerr, P. Vaškys, D. ir V. Rukšiai, G. Gečytė, V. ir V. Volertai, A. Šalčiūnas, V. Bendžiūtė, A. Bagdonavičiūtė, A. ir V. Maciūnai, G. Ardys, M. Klausas, V. Surdėnas, C. Roman, A. ir J. Česoniai.

Gintarė Gečytė

Įtakingame JAV-bių sostinės dienraštyje "The Washington Post" liepos 19 Judith Valente ilgame straipsnyje aprašo lietuvių jaunimo suorganizuotas demonstracijas prie sovietų ambasados Washingtone:

Vakar buvo areštuota 18 anti-sovietinių demonstrantų, trumpam sustabdžiusių miesto centre judėjimą ir bandžiusių prisirakinti prie sovietų ambasados tvoros 16-je g-je (NW), reiškiant protestą prieš olimpinį žaidynių atidarymą Maskvoje.

Vikriai pravesta netikėtumo taktika 9:55 val. priešpiet protestuotojai skersai 16-tos g-vės prieš ambasadą sustatė dviejose linijose automobilius, sulaukydami judėjimą, kol policija maždaug už 20 min. vėl atstatė tvarką. (Judėjimas gatvėse buvo atstatytas tik už 40 min. —L.K.).

Protestuotojai apkaltinti nusižengimu federaliniam įstatymui, draudžiančiam demonstruoti arčiau 500 pėdų nuo bet kurios užsienio pasiuntinybės. Grupė, kuri prisistatė kaip Lietuvių Jaunimo sąjungos nariai, protestavo prieš sovietų invaziją į Afganistaną ir prieš Lietuvos okupaciją nuo II Pasaulinio karo.

Protestuotojų tarpe buvo senatoriaus Richard Schweiker padėjėjas, katalikų kunigas, inžinierius, keli mokytojai ir aukštesnių laipsnių siekią studentai ir Simas Kudirka, buvęs sovietų prekybinio laivyno jareivis, kurio bandymas 1972 (1970 — L.K.) pabėgti į JAV-bes buvo sukėlęs tarptautinį incidentą. Daugelis grupės

dalyvių pareiškė turį Lietuvoje gimiinių, kurie yra patyrę rusų persekiojimų. Protestuotojai prieš ambasadą iškabino geltona-žalia-raudona Lietuvos vėliavą, juodą draperiją ir plakatą su įrašu "Lithuania 1940 — Afghanistan 1980". Taip pat skersai 16-tos gatvės, netoli "L" gatvės, ištempė transparentą su įrašu "Free Lithuania Now". (Buvo dar iškabinti kiti du dideli plakatai: "Soviets — Out of Lithuania" ir "Freedom for Lithuania and Afghanistan" — L.K.)

'Rusai turi žinoti, kad vidurinės klasės paprastas amerikietis yra įpykęs už tai, ką sovietai daro žydams, ukrainiečiams, lietuviams ir vėl dar bar ką daro Afganistane", pasakė Linas Kojelis, sen. Schweikerio padėjėjas.

Simas Kudirka, prieš suareštuojuojant, metęs žvilgsnį į ambasadą, sušuko: "Aš jų gyvenimą pažįstu. Tie žmonės yra gangsteriai. Kodėl jūs, reporteriai, neatidarote Amerikai akis" . . .

.....

Asta Banionytė, protestuojanti sekretorė, pasakė, kad jos įstaiga jai davė laisvą dieną, nes tikėjosi būsianti areštuota. Ji pasakė "sekanči savo tėvo pėdomis", nes jis, gimęs Lietuvoje, dalyvavęs studentų prieš sovietus demonstracijose 1940.

Protestas prasidėjo, kai demonstruotojai automobiliuose artimais skersgatviais priartėjo prie ambasados ir, sustatę mašinas skersai 16-

Žaibo greitumu lyg katinai du jaunuolai (antrojo nematyti) atsidūrė šviesos stulpų viršūnėje; į stulpą įlipęs M. Aistis, apačioje V. Volertas, diriguoja L. Kojelis; V. Gurecko nematyti

Už minutės (žiūr. dešinėje), automobiliams blokuojant judėjimą, skersai 16-tos gatvės prie sovietų ambasados kyla didžiulis transparentas su užrašu **FREE LITHUANIA NOW**

Pirmose minutėse policininkui pasiseka sutrukdyti kun. K. Pugevičiui ir R. Stirbiui iškabinti plakatą, bet (žiūr. dešinėje) . . .

Pagautas "Bridges" redaktorius R. Stirbys, pagautas ir krečiamas kun. K. Pugevičius (dešinėje)

J. Krakauskas, B. Zdanytė ir C. Hardy lietuviška trispalve spėja "papuošti" ambasados tvorą. O tada skubiai rakinasi

Pusei demonstrantų pasisekė prisirakinti. Čia du iš jų: V. Gureckas ir V. Rukšys

Policija kantriai laukia, kol Simas Kudirka ir kun. K. Pugevičius informuoja "Washington Post" korespondentę; pavirtusiam demonstrantui (L. Bernotas) policininkas neleidžia atsikelti (kairėje); adv. E. Raskauskas aiškinasi su policija ir stebi demonstracijų eigą (dešinėje)

Laisvės procesijoje lietuvaitės vedamos į kalėjimą; iš kairės — G. Damušytė, J. Stirbienė, D. Vaičiulaitytė, O. Baršketytė ir A. Banionytė. Nematyti B. Zdanytės, kuri prirakinta prie Damušytės

Visos nuotraukos iš demonstracijų Washingtono Aušros Bagdonavičiūtės

Spaudos atstovams pareiškima daro L. Kojelis; kartu juo (iš kairės) A. Banionytė, Simas Kudirka ir B. Zdanytė

Surakintos, bet nenugalėtos — J. Stirbienė ir D. Vaičiulaitytė

Simas Kudirka spaudos atstovams karštai įrodinėja, kad Kremliuje sėdi gangsteriai

tos gatvės, tarp "L" ir "M" gatvių, staiga išbėgo. Kai kurie protestuotojai apie savo kūną turėjo grandines, norėdami prisirakinti prie ambasadų tvoros, bet buvo sustabdyti Amerikos slaptosios tarnybos uniformuotų policininkų. (Visi protestuotojai turėjo grandines ir pusė iš jų spėjo prisirakinti. Policija specialiomis žirkklėmis grandines nukirpo. L.K.) . . .

Protestuotojai policijai pasidavė taikiai, net juokaudami. "Ar jūs esate viena iš protestuotojų?" policininkas paklausė vieną jauną moterį. "Nedvejok", atsakė moteris, "ir manęs nepamiršk".

Šitai demonstracijas aprašė "Washington Post". Jos buvo rodomos televizijoje, apie jas pranešinėjo vietos radijo stotys, rašė ir kiti laikraščiai. Šios demonstracijos rado atgarsį ne tik Washingtone, bet ir visame krašte. AP, UPI, britų ir Reuters, tarptautinės žinių agentūros, apie šias demonstracijas informavo pasaulio žinių nervų centrus. Pav. prie Pacifiko didysis dienraštis "Los Angeles Times" liepos 18 perdavė AP, o liepos 19 — Reuters pranešimą. Pirmajame puslapyje rašė Los Angeles archidiacezijos oficiozas "The Tidings" (VII.25), didžiulę nuotrauką su parašu įdėjo "National Catholic Register" (VIII.3), pranešinėjo Los Angeles radijo stotys, o taip pat Philadelphijos, New Yorko, Clevelando, Čikagos ir kt. (Iš Venecuelos rašo A. Vaisiūnienė, kad apie šias demonstracijas girdėjusi ispanų kalba — red.).

Areštuoti buvo kun. K. Pugevičius, S. Kudirka, G. Damušytė (iš New Yorko), A. Banionytė, O. Baršketytė,

D. Vaičiulaitytė, M. Aistis, V. Gureckas, L. Kojelis (iš Washingtono), B. Zdanytė, L. Bernotas (iš Hartfordo), Jūratė ir Rimantas Stirbiai, Virgus ir Vytautas Volertai, J. Krakauskas, C. Hardy ir V. Rukšys (iš Philadelphijos apylinkių). Kitus darbus atliko A. Bagdonavičiūtė, L. Bagdonavičienė, A. Maciūnienė, G. Dragūnas (iš Philadelphijos), D. Penkūnaitė ir V. Nakas (iš Washingtono).

Po 8 valandų areštuotieji buvo paleisti. Užvestos bylos. Rugpiučio 12 buvo pirmoji teismo sesija, į kurią turėjo atvykti kaltinamieji ir iš tolimų vietovių. Byla iš esmės nebuvo nagrinėjama, o sprendžiami procedūriniai klausimai. Bylos sprendimas nukeltas į rugsėjo mėnesį.

Į pirmąją teismo sesiją buvo atvykęs "Washington Post" korespondentas, kurio pranešimą sostinės įtakingas dienraštis atspausdino VIII. 13. Tą pačią dieną tas pats dienraštis patalpino L. Kojelio LB vardu pareiškimą, kuriame įrodinėjamas politinių bylų nelogiškumas: iraniečiams, kurie kėlė riaušes, bylos nutrauktos, amerikiečiams lietuviams, kurie demonstravo taikingai, bylos tęsiamos.

Kaltinamuosius gina trečios kartos lietuvis advokatas Ernest Raskauskas. Nors šis teisininkas ir atsako jam priklausančio honoraro, tačiau tokio masto demonstracijų paruošimas bei pravedimas, o taip pat tolimesnis kaltinamųjų tarpymas po teismus reikalauja nemažų išlaidų. Galimos ir piniginės bausmės. Išlaidoms padengti priimamos aukos. Čekius rašyti ir siųsti šiuo adresu: Lithuanian Defense Fund, P.O. Box 8, Jenkintown, PA 19046.

L. Kojelis

Liepos 19-20 d.d. vyko anti-sovietinės demonstracijos prie rusų konsulato San Francisco mieste. Jas suorganizavo Los Angeles lietuvių jaunimas, vadovaujamas ad hoc iniciatorių būreliui ir remiamas Lietuvių Bendruomenės bei kitų organizacijų ir pavienių entuziastų. Vertingu protesto demonstracijų partneriu buvo LB San Francisco apylinkė, kuri suorganizavo vietos lietuvius, o taip pat latvius, estus ir kitų pavergtų tautų bendruomenes bei afganistaniečius ir vietnamiečius.

Los Angeles lietuviai, liepos 19 kolektyviai nuvykę į San Francisco, tą patį vakarą nužygiavo prie sovietų konsulato Green gatvėje ir budėjo ten iki vėlyvos nakties. Pagrindinė protesto tema — 40 metų Baltijos valstybių okupacija ir dabar vykstanti rusų agresija prieš Afganistaną. 240 demonstrantų nešė vėliavas ir plakatus su šūkais prieš Baltijos valstybių, Afganistano ir kitų kraštų pavergimą. Taipogi buvo protestuojama prieš lietuvių karių ėmimą į rusų kariuomenę ir naudojimą jų Afganistano užgrobimui ir jo gyventojų žudymui. Los Angeles lietuvių jaunimas nešė 15 didžiulių juodų vėliavų pagerbti Afganistane sušaudytus penkiolika lietuvių karių, kurie atsisakė dalyvauti civilių afganistaniečių ir karo belaisvių žudymuose. Prieš sovietų konsulato rūmus buvo išrikiuotos juodos vėliavos, giedami tautų himnai, dainuojamos partizan dainos, būgnui mušant gedulingą maršą. Minioje girdėjosi šūkiai: „išlaisvinti pavergtuosius“, „laisvės Balti-

jos valstybėms“, „stabdyti sovietų agresiją“ ir t.t.

Atvykęs policijos dalinys stengėsi demonstrantus prilaikyti 100 pėdų leidžiamame nuotolyje nuo konsulato, bet tas nuotolis nuolat buvo pažeidžiamas. Konsulato tarnautojai daugel kartų kreipėsi į policiją, o taip pat skambino Valstybės departamentui Washingtone, reikalaudami demonstracijas sustabdyti ir tvarkos pažeidėjus areštuoti. Policija areštuoti atsisakė.

Liepos 20, sekmadienį, demonstracijos prie konsulato buvo tęsiamos nuo ankstaus ryto. Minia pagausėjo, prisijungus afganistaniečiams ir kitų pavergtų tautų atstovams. Sovietų sušaudytų 15 lietuvių karių atminimui buvo atneštas baltas-juodas vainikas ir padėtas prie konsulato vartų, o plakatai su antisovietiniais šūkais išrikiuoti paliai patį pastatą, demonstrantams žygiuojant ties pat konsulato tvora.

Buvo lengva matyti, kaip konsulato pareigūnai nervinosi.

Atvyko trijų televizijos kanalų pareigūnai demonstracijų filmuoti. Vėliau savo programose jas perdavė net po tris kartus. Dalyvavo „San Francisco Chronicle“ korespondentas, kuris kitą dieną demonstracijas plačiai aprašė, pagirdamas lietuvių jaunimą už gerą iniciatyvą ir organizacinius sugebėjimus.

Demonstrantų tarpe nuotaikos kaito. Apsupta 15 juodų vėliavų suliepsnojo komunistų raudona vėliava, miniai džiaugsmingai šukaujant. Netrukus pasirodė 50 automobilių

Lietuvių jaunimas visas tautines grupes sutelkė į kovą prieš žmonių ir tautų pavergėją Rusiją

Lietuvių jaunimas už Afganistano laisvę, o afganistaniečiai už Baltijos valstybių

**Kartu su jaunimu žygiuoja Lietuvių
Bendruomenės Kalifornijoje veikėjai
— Antanas Polikaitis, Rimtautas Dab-
šys ir Romas Tervydis**

**15 juodų vėliavų penkiolikai rusų nužudytiems lietuviams kariams Afga-
nistane pagerbti**

Nuotraukos 58 - 59 pusl. Audronės Ambrozaitytės

gedulinga vilkstinė su karstu priekyje. Tai sovietų nužudytų tautų laisvių simbolis. Karstas buvo iškeltas iš automobilio ir padėtas ties konsulato durimis. Tuo pačiu metu atžygiavo gausi vietnamiečių demonstrantų grupė su didžiuliu plakatu ir karingais šūkais. Jie priartėjo prie pat konsulato, nesilaikydami leidžiamos 100 pėdų distancijos. Antisovietiniai šūkiai gausėjo ir garsėjo. Iš sovietų konsulato kiemo į minią nukritus akmeniui, buvo atsakyta akmenimis ir kiaušiniais.

Priartėjus prie riaušių ribos, pasirodė policijos SWAT grupė. Tai specialiai treniruota policija riaušėms malšinti. Keli įsikarščiavę jaunuoliai buvo policijos sulaukyti, pabarti ir paleisti. Įžūlumą demonstravo ir rusai. Vienas jų automobiliu išvažiavo į gatvę, reikalaudamas policijos demonstrantus areštuoti. Policijai nekreipiant į jo reikalavimus dėmesio, įtužęs bandė po ratais pamušti vieną iš aktyvesnių demonstracijų dalyvių. Laimė, kad skubiai pasitraukė. Tas epizodas galėjo liūdniau baigtis.

Nuo konsulato automobilių vilkstinė ir demonstrantai su plakatais bei vėliavomis patraukė į Union Square, kur buvo pasakytos momentui pritaikytos kalbos, atliktos gedulingos apeigos ir sugiedoti himnai.

“San Francisco Chronicle” dienraštis aprašė demonstracijas ir paskelbė lietuvių ir afganistaniečių pareiškimus. Straipsnyje buvo pagirta lietuvių iniciatyva, suorganizuojant protesto demonstracijas prieš Baltijos valstybių ir Afganistano užgrobimą, o taip pat iškėlimą fakto apie 15 lietuvių karių sušaudymą, kurie atsisakė žudyti afganistaniečius. Dienraščio korespondentas taip pat buvo nuvykęs ir į rusų konsulatą patirti jų nuo-

taikas, tačiau bet kokius pareiškimus konsulato pareigūnai duoti atsisakė.

Demonstracijos stebėjo nemaža vietinių gyventojų bei turistų. San Francisco gyventojai yra matę daugel demonstracijų, kurias organizavo įvairaus plauko radikalai, homoseksualai ar kovotojai už narkotikų laisvą vartojimą. Šį kartą gi sanfranciskiečiai patyrė, kad demonstracijomis galima siekti ir kilnesnių tikslų — laisvės žmonėms ir ištisoms tautoms, kurią yra paneigęs didysis tarptautinis nusikaltėlis — Sovietų Sąjunga.

Baltijos valstybių 40 metų okupacijos metinės prie Pacifiko buvo tinkamai ir prasmingai paminėtos.

Prie šių demonstracijų organizavimo daugiausiai prisidėjo Rimas Polikaitis, R. Paškauskas, A.B. Mažeika, S. Stančikas, L. Vaitaitis, D. Barauskaitė, D. Gudauskaitė, R. Mickus, J. Matulaitis (iš Los Angeles) ir LB San Francisco apylinkės valdybos nariai — R. Tervydis, D. Janutienė, P. Indreika.

Išvados svarstymams

Tradicinės mūsų organizacijos Lietuvos okupacijos 40 metų sukaktį paminėjo tradiciškai: savose salėse saviesiems. Į priekį išėjęs lietuviškai sąmoningas Philadelphijos, Washingtono ir Los Angeles jaunimas, remiamas Lietuvių Bendruomenės, pasireiškė nauja taktika, naujais ir, manau, paveikesniais veiklos metodais. Kalbant apie demonstracijas San Franciske, sovietų agresijos Afganistane aktualija buvo rišama su Lietuvos okupacija 1940 metais:

61 pusl. nuotraukos
Antano Polikaičio

Žmonės, plakatai, vėliavos ir policija prie rusų konsulato San Francisco mieste.

Pro paskleistas užuolaidas iš konsulato pastato raudonieji stebi, kaip raudonose liepsnose plėška raudonoji komunistų vėliava

(a) vedant paralelę tarp sovietų agresijos prieš Afganistaną dabar ir prieš Baltijos respublikas 1940 m.;

(b) keliant faktus apie okupuotas Lietuvos vyrų naudojimą Afganistanui okupuoti ir apie lietuvių karių drąsų pasipriešinimą dalyvauti rusų vykdomuose nusikaltimuose, ko pasekoje mažiausiai 15 lietuvių už šį pasipriešinimą buvo sušaudyti;

(c) atidengiant sovietų planus, kad neproporcingai gausiu baltiečių siuntimu į Afganistaną vykdomas dvigubas genocidas: žudomi laisvę giną afganistaniečiai, o taip pat žudomi ir baltai, silpninant pasipriešinimo potencialą okupantui Baltijos kraštuose.

San Francisco Union Square mitinge kalbėtojai kėlė tokius reikalavimus:

1. Sovietai neatidėliodami turi ištraukti savo kariuomenę, agentus ir valdžios tarnautojus iš Afganistano, Baltijos valstybių ir kitų okupuotų kraštų;

2. Tarptautinės komisijos turi pravesti sovietų padarytų ir daromų karo ir genocidinių nusikaltimų tyrinėjimus Lietuvoje ir Afganistane;

3. Amerika turi siųsti karinę ir ekonominę pagalbą Afganistanui;

4. Kaip protestą prieš sovietų vykdomas tautų okupacijas visuotinai boikotuoti olimpinis žaidimus Mskvoje.

Visi mūsų veiksniai turėtų sutarti su tokiais reikalavimais (išskyrus olimpinis žaidimus, nes jie jau pasibaigę) veržtis į gyvenamų kraštų ir tarptautinių institucijų duris.

Kas demonstracijomis atsiekta?

Tiek Philadelphijos jaunimo demonstracijose (VI.15), tiek Washing-

tono (VII.18), tiek San Francisco (VII.19-20) išsimušta iš laisvinimo veiklos rutinos, ir tai atnešė pozityvių laimėjimų:

1. Sudarytos sąlygos jaunimui parodyti savo iniciatyvą, pademonstruoti savo organizacinius sugebėjimus ir Lietuvos laisvės klausimą iš teoretinių svarstymų perkelti į konkrečios veiklos plotmę. Varžant jaunimo iniciatyvą, prislopinama jo energija, sukeliama pavojų visiškai jį prarasti;

2. Amerikos demokratinės santvarkos dvasia jaunimui yra savi vandenys, kuriuose jis drąsiau ir judriau nardo. Visi žinių kanalai — spauda, radijas, televizija — mūsų pačių iniciatyva turbūt pirmą kartą taip plačiai pasitarnavo Lietuvos bylai populiarinti nuo Pacifiko iki Atlanto;

3. Svarbūs kontaktai užmegsti su afganistaniečių bendruomenės vadais bei organizacijomis. Mūsų jautrus atsiliepimas į jų laisvės šauksmą laimi jų simpatijas mums. Jie pasiryžę savo spaudoje ir savoje bendruomenėse populiarinti mūsų laisvės kovą. Žinokime, kad afganistanų tauta yra pasiryžusi savo tautos laisvę apginti ginklu, nežiūrint kokių aukų ta kova pareikalautų. Kas žino, gal per mūsų kontaktus bus galima išgelbėti ir kai kurių lietuvių gyvybes;

4. Lietuvos okupantui pasakyta, kad Lietuvos laisvė užsienyje gimusiai lietuvių kartai nemažiau rūpi kaip jų tėvams pabėgėliams. Jis turi žinoti, kad parama už savo teises kovojančiai lietuvių tautai iš užsienio ateityje ne silpnės, bet stiprės. Apie sovietų vykdomus nusikaltimus Lietuvoje pasaulis ateityje bus geriau informuotas negu lig šiol.

KAI SUSIKRYŽIUOJA NUOMONĖS

Atvirai pareikštos ir faktais bei logika paremtos nuomonės, ypač ne diskusijų įkarštyje susirinkime, o raštu išdėstytos kantriame popieriuje, yra patikimiausias kelias į tiesos šviesą. Atsiliepdamas į P. Algio Raulinaičio "Į Laisvę" nr. 78 (115) straipsnį "Nei idėjų, nei planų", Vliko vicepirmininkas dr. Kostas R. Jurgėla prikiša straipsnio autoriui tendencingumą, o taip pat implikuoja Lietuvių Bendruomenę bandymu pasisavinti Vliko atsiekimų nuopelnus.

Skelbdama dr. K. R. Jurgėlos laišką, redakcija paprašė komentarų iš straipsnio autoriaus P. A. Raulinaičio ir JAV LB Visuomeninių reikalų tarybos pirmininko Algimanto S. Gečio.

Redakcija

5. Amerikos vyriausybei priminta, kad mes, Amerikos piliečiai, būsime neatlaidūs teisėtuose savo reikalavimuose. Reikalausime, kad mes taip pat būtume išgiršti, kaip ir kai kurios kitos tautinės grupės. Savo drąsiais reikalavimais mes paremiame okupacijos nepripažinimo politikos stiprinimą, nepriklausomos Lietuvos dip-

TENDENCINGAS REPORTAŽAS

"Paskutiniojo" (?) "Į Laisvę" Vliko Seimo aprašyme (78 nr.) jūsų apžvalgininkas (P. Algis Raulinaitis - red.) PLB ryšininko "užkabinimą" primena po sakinio apie mano pranešimą JAV Kongreso rezoliucijos 200 reikalu. Išeitų, kad iš mano pusės "neapsieita be užkabinimo PLB ryšininko", kuris buvo pažadėjęs Vliko valdybos posėdyje pranešti apie PLB sumanymus politinėse srityse, tačiau nuklydo. Tai netiesa.

Autorius visai nemini mano pažymėjimo simpoziume, kad Lietuvoje viską lemia Maskvos partija, o "sve-tur mus 'myli' ir sekioja KGB. Žvalgybų principas yra — 'skaldyk ir valdyk, o iševiją demoralizuok'. Kol kas viešumon išryškėjo du asmenys. dirbę Vliko įstaigoje, o trečias Amerikos Lietuvių Tarybos raštinėje.

lomatinės tarnybos tolimesnį pripažinimą ir darome spaudimą amerikiečių delegacijai drąsiau kalbėti Madrido konferencijoje apie žmogaus teisių pažeidimus okupuotoje Lietuvoje.

Esame demokratinio krašto laisvi piliečiai ir savo teisėmis turime pilnai naudotis.

A. B. Mažeika

Pastaruoju metu spaudoje reiškiamos visokiausios priekabės, prasimanymai ir melai Vliko adresu yra ryški KGB meškerė ir priemonė griauti trisdešimt šešis metus išsilaikiusį Vliko orumą ir vadovavimą tautos kojoje už Lietuvos nepriklausomybę. Tam panaudojami ambicingi nenuoramos, sąmoningai ar nesąmoningai padedantieji prieš tikslams”.

Vliko Seimo rezoliucijų komisijos posėdyje jūs apžvalgininkas, su kuriuo tik Seime susipažinau, iškėlė HR5407 klausimą. Jo nerėmė ne tik tai “Jurgėla ir Grinius”, bet ir Kriwickas bei kiti. Niekad nesu naudojęs tokius žodžius, kaip “eksteritorialis veiksnys”. Savo “juokingai skambančius argumentus” aš, New Yorko valstybės advokatas nuo 1934 m., paskiau federalinių teismų ir JAV Aukščiausiojo Teismo praktikantas, pagrindžiau paprasta tiesa: jei Kongreso pavedimu JAV vyriausybė skirtų lėšas svetimos valstybės įstaigai išlaikyti, tai Lietuvos pasiuntinybė taptų JAV pareigūnų administruojama JAV valdžios įstaigėle, o diplomatų priimtinumas JAV vyriausybei — nėra Kongreso reikalas.

Faktas yra, kad VLIKo pirmininkas, pasitardamas su Lietuvos pasiuntinybe, keliais atvejais yra tais reikalais taręsis su aukštesniais JAV Valstybės pareigūnais (ne spaudoje). Jau įpusėjęs į sprendimą, įsikio (ir spaudon) keli kiti asmenys.

Valstybės departamentas savo laiške tuo reikalu Atstovų rūmų užsienio reikalų komisijos pirmininkui Zablockiui pažymėjo tuos pačius “juokingai skambančius argumentus”. Gi Kongreso pravestopi rezolucija 200 liečia Lietuvos valstybingumo rėmimą, o ne svetimos pasiun-

tinybės pavertimą JAV valdžios išlaikoma įstaigėle.

Jūsų pranešėjas buvo vienas iš kelių jaunų žmonių Seimo atstovų tarpe, ir darė gero, rimto įspūdžio. Tad stebina tendencingas raportažas.

(dr.) Kostas R. Jurgėla
Vliko Vicepirmininkas
politiniams reikalams

GINČE YRA DVI NUOMONĖS

Pasinaudodamas man suteikta teise, noriu trumpai atsakyti į kai kurias dr. Jurgėlos iškeltas pastabas, komentuojančias Vliko seimo aprašymą, tilpusį “Į Laisvę” 78 Nr. “Neapsieita be užkabinimo PLB ryšininko”. Šis pareiškimas yra labai aiškus. Apžvalgoje parašiau, kad “esu girdėjęs iš bent trijų Vliko valdybos narių (įskaitant ir dr. Jurgėlą) . . .”, kad PLB ryšininko pareiškimas neatitinka faktų. Nesuprantu, kodėl dr. Jurgėla tai vadina netiesa. Toliau dr. Jurgėla klausia, kodėl aš neminiu jo pareiškimo svarstybose, jog mus sekojo KGB. Noriu pasakyti, kad nevedžiau Vliko seimo stenogramų ir neskelbiau pilnų pareiškimų tekstų, o, kaip pradžioje rašinio pastebėjau, padariau tik kai kurias pastabas apie Vliko seimą.

Dr. Jurgėla rašo apie “ambicingus nenuoramas”, kurie panaudojami Vliko griovimui. Noriu pabrėžti, kad aš Vliko niekada nesu griovęs ir nenumatau griauti, o kadangi nesu veržęsis nei į Vliko, nei į Altos pirmininkus, tad manau, kad “ambicingo nenuoramos” epitetas taikytas kam kitam, o ne man.

Dėl dr. Jurgėlos iškeltų “juokingai skambančių argumentų” norėčiau tik pridėti, kad dr. Jurgėlai, gan smul-

kiai išdėsčiusiam savo teises kvalifikacijos, turėtų būti aišku, kad kiekviename juridiniame ginče visada yra bent dvi nuomonės, o JAV Aukščiausiam teisme, kurio praktikantu yra ir dr. Jurgėla, dažnai pasitaiko ir daugiau. Man dr. Jurgėlos argumentas, kad Lietuvos pasiuntinybė taptų JAV valdžios įstaigėle, skamba juokingai. Pažiūrėkime tik į JAV bilijonus, išdalintus kitoms valstybėms, kurios visai neatsižvelgia į JAV norus, o taip pat ir į Kongreso kasmet skiriamus milijonus įvairiom vietinėm organizacijom, kurios ne tik kad valdžiai nesilanksto, bet net dar jai prieštarauja. Taip pat noriu pažymėti, jog pasilieku prie savo teigimo, kad dr. Jurgėla rezoliucijų komisijos posėdyje pasakė, kad Vlikas yra eksteritorialus veiksnys, kuriam nedera kištis į JAV kongreso darbus. Taip pat noriu patvirtinti ir tolimesnį savo teigimą, kad, užklausus dr. Jurgėlą, kaip jis šį pareiškimą suderina su Vliko vykdomu HCR 200 rėmimu, atsakymo negavau . . .

P. Algis Raulinaitis

“IR AŠ ARIU”

“Į Laisvę” redaktorius paprašė pakomentuoti JAV vicepirmininko dr. Kosto R. Jurgėlos š. m. birželio 3 d. laišką redakcijai, ypač tuos teigimus, kurie liečia LB-nės pastangomis į JAV Atstovų rūmus įneštą įstatymo projektą — **HR 5407**. Minimu įstatymo projektu siekiama užtikrinti Lietuvos Diplomatines tarnybos tęstinumą ir jos egzistencijai gauti lėšų iš JAV-bių.

Dr. Jurgėla teisingai pastebi, kad “svetur mus ‘myli’ ir sekioja KGB”, o “žvalgybų principas yra ‘skaldyk ir valdyk, o išseiviją demoralizuok’”.

Ačiū Dievui, KGB agentus — tuos vilkus avies kailyje — lengvai atpažįstame iš jų darbų ir nuo jų nususikame. Tačiau tenka apgailestauti, kad ne vienu atveju KGB agentų etiketės išseivijoje yra prisegamos asmenines sąskaitas suvedinėjant ir kritiką ar opoziciją laisvinimo veiksniai slopinant. Prisibijau, kad dr. Jurgėla KGB baubu siekia nuslopinti iš patriotinės visuomenės kylančią konstruktyvią kritiką Vliko atžvilgiu ir gąsdinti “Į Laisvę” skaitytojus.

Laisvinimo darbe nemažiau pavojingais laikau Amerikos žvalgybai sąmoningai ir nesąmoningai tarnaujančius bei advokataujančius, kurie lietuviškai išseivijai autoritetingai bando įpiršti Lietuvos interesams nepalankius JAV užsienio politikos ėjimus ir svarbą jiems paklusti. Šiuos asmenis sunkiau iššifruoti, nes jie dangstosi patriotizmo šydu ir ne vienu atveju puošiasi valdiškos tarnybėlės teikiama garbe ir ekonomine apsauga. Šių asmenų tarpe užtinkame tuos, kurie aiškino mūsų demonstruojančiam jaunimui, kad už Simo Kudirkos išdavimą negalime kaltinti JAV valdžios, nes tuo “pasitarnausime sovietams”. Savo akimis mačiau, kaip Čikagoje demonstracijos metu vieno mūsų veiksnio pareigūnai iš jaunimo rankų atiminėjo plakatus, kritiškus Nixono administracijos atžvilgiu. Tie patys asmenys taip pat išėjo prieš kongresinę rezoliuciją, **H. Con. Res. 416**, o ją sėkmingai pravedus, buvo Valstybės departamento garsiakalbiai, kurie aiškino, kad rezoliucijos pageidavimų perkėlimas į Jungtines Tautas būtų nenaudingas, nes balsavimo metu praloštume. Kaip gerai žinome, JAV-ės Pabaltijo okupacijos klausimo ne tik nekelia ir nesiruošia kelti, bet

bijo paminėti Lietuvos, Latvijos ir Estijos vardų, net kai sovietai JAV-bes kaltina kolonializmu.

Turime mes ir daugiau pavyzdžių. Ilgus metus Valstybės departamento mums buvo aiškinama ir “autorite-tingų” tautiečių paryškinama, kad negalime priimti siūlymo Radio Liberty bangomis pradėti transliacijų į pavergtą Lietuvą, nes jos skirtos “sovietinėms tautoms” ir dėl to nukentėtų Lietuvos valstybingumas. JAV LB-nei patyrus, kad kai kurios amerikiečių institucijos kaip tik yra suinteresuotos slopinti detantės vardan transliacijas į Pabaltijo valstybes, buvo stipriau pasidarbuota, ir programos per Radio Liberty buvo pradėtos. Šiandieną neabejojame jų naudingumu ir vieningai veikiame, kad jos nebūtų išvietintos iš Muencheno ir galop JAV-se numarintos.

Kalbant apie Amerikos žvalgybos interesus, negalime tylomis praeiti pro detantės politikos laikotarpio pirmuosius metus, kada amerikiečių valdinės įstaigos organizavo mūsų sportininkų išvyką į pavergtą Lietuvą. Kiek tulžies vieni kitiems tame laikotarpyje išpylėme. Tada į Lietuvą 1975 metais nuvykęs vienas lietuvis amerikietis “Vienybėje” aistringai komentavo: “Tik mes nestatykime ‘geležinės uždangos’ tarp jų ir mūsų” (Vienybė, 1975 m. rugsėjo 5 d., 9 psl.). Tas pats amerikietis lietuvis, kadaise rengęs iš Lietuvos atvykusiųjų koncertus, juos savo pastogėje priiminėjęs ir per savo vedamą radijo valandėlę raginęs vykti į “didingą Tarybų Lietuvos dainų šventę”, šiaandieną puošiasi Vliko valdybos nario titulu ir “judošiais” tituluoja tėvus, kurių vaikai nuvyksta su pusbroliais pasimatyti ir patirti, kad Lietuva nėra “pasakų karalystė”, bet krauju ir

ašaromis nulaistytas žemės plotas, kurį vadiname tėvyne ir kuriam visomis priemonėmis siekiame laisvės. Pripažinkime, kad Lietuvos ir JAV-bių interesai daugeliu atvejų sutampa, bet kai kada ir išsiskiria. Mūsų pareiga niekad neišduoti lietuvių tautos interesų.

Prisibijau, kad pragmatiškos amerikietiškos politikos pradus įžvelgiu ir dr. K. Jurgėlos teigime, kad “Lietuvos pasiuntinybė taptų JAV pareigūno administruojama JAV įstaigėle”, jei JAV Kongresas skirtų lėšas Lietuvos Diplomatinei tarnybai išlaikyti. Tai Valstybės departamento biurokratų pasaklėlės atkartojimas, ta pasakėle patiems nelabai tikint, bet bijant prisipažinti, jog nenorima rūstinti sovietų. Juk JAV-bės skiria bili-jonines paskolas bei finansinę paramą svetimoms valstybėms ir niekas tų valstybių suverenumo nekvestijonuoja. Jei Lietuva JAV-bių akimis de jure egzistuoja, tai kodėl vienu ar kitu būdu negalėtų būti skirtos sumos Lietuvos Diplomatinei tarnybai išlaikyti. Galime ir dokumentą pasirašyti, kad, kai būsime laisvi, paskolą su palūkanomis sugrąžinsime.

Dr. Jurgėla atkartoja ir Valstybės departamento laiške suminėta argumentą, kad diplomatų priimtinumas JAV vyriausybei nėra Kongreso reikalas. Tai gerai žinojo JAV LB-nė ir kongr. C. Dougherty, įnešdami į Atstovų Rūmus H.R. 5407. Nutarėme tada naujų diplomatų įvedimo į diplomatinę tarnybą klausimą kelti, nes per daugiau negu dešimtį metų nebuvo pavykę Valstybės departamento pareigūnų tuo įtikinti. Valstybės departamentas, tikėdamasis Pabaltijo aneksijos nepripažinimo klausimą išspręsti mūsų diplomatų natūralia mirtimi, nebuvo linkęs savo nusi-

statymo keisti. Buvo pasiryžta reikalą judinti Kongrese, gerai žinant, kad kompetencijos ribos nevisad yra jau taip aiškiai tarp valdinių institucijų nustatytos. Geriausiu pavyzdžiu kompetencijos ribų peržengime būta Vietnamo karo atvejis. Karą juk skelbia Kongresas. Šiuo atveju jis niekad nebuvo paskelbtas ir jį vedė JAV-bių prezidentai, įtraukdami net pusę milijono karių. Kodėl tad šventesnė turėtų būti diplomatų priėmimo kompetencija? Tautinės Kinijos atveju JAV Kongresas sukūrė quasi-diplomatinį - korporacinį modelį. Kodėl panašus modelis įstatymo būdu negalėtų būti sukurtas užtikrinti Pabaltijo diplomatinę tarnybų tęstinumą? Ypač, jei tai nesikryžiuoja su krašto interesais.

Nors savo laiške redakcijai dr. Jurgėla LB-nės vardu nemini, prisibijau, kad "ambicingų nenuoramų" etiketė yra taikoma man ir mano bendradarbiams. Griežtai atmetu dr. Jurgėlos užuominą, kad Pasiuntinybės klausimuose "jau įpusėjus į sprendimą, įsikišo (ir spaudon) keli kiti asmenys". Tebūna leista dr. Jurgėlai priminti, kad veik prieš penkiolika metų, kada dar teberuseno Vliko prieš Diplomatinijos šefą vesto karo dėl supremacijos fakelai, JAV LB Krašto valdybos pirmininkas inž. Br. Nainys ir ryšininkas Washington Alg. Gureckas Valstybės depar-

tamente darė demaršus diplomatų reikalui. Nuo tada JAV LB-nės atstovai diplomatinės tarnybos tęstinumo užtikrinimo klausimą visada kėlė, vizituodami valdžios pareigūnus, liudydami partijų platformų komisijose, rašydami laiškus Kongreso nariams, įteikdami memorandumus Baltiesiems Rūmams. Lietuvos Diplomatinės tarnybos finansinė krizė buvo išspręsta H. R. 5407 dėka, JAV Atstovų Rūmų Užsienio reikalų komisijos pirmininkui kongr. C. Zablocki pradėjus spausti Valstybės departamentą ir reikalauti "executive comment". Nenorėdamas rūstinti sovietų ir leistis į kongresinius apklausinėjimus Pabaltijo politikos klausimu, Valstybės departamentas, po daugiau negu trijų mėnesių vilkinimo, surado formulę lėšų klausimą išspręsti. Lietuviškam reikalui tai nebūta geriausio sprendimo. Juo nėra patenkinti latviai ir estai, kurie yra priversti su lietuviais dalintis savo gausesnėmis lėšomis. Bet geriau toks sprendimas negu jokie. Jei ne jis, šiandieną Lietuvos pasiuntinybės Washingtone pastatas būtų išstatytas pardavimui. Be to, ir Vlikas negalėtų trimituoti dėl savo pirmininko indėlio į minėto klausimo išsprendimą. Tikiuosi, jog dr. Jurgėla man atleis už tų pastangų prilyginimą musei, kuri ant jaučio rago sėdėdama gyrėsi: "Ir aš ariu!".

Algimantas S. Gečys

Malonus skaitytojau,
gavęs šį žurnalo numerį, bent per dvi savaites redakcijai parašyk savo pastabas.

SUAKTYVINTI LAISVINIMO VEIKLĄ

Mintys, Jurgio Šarauskio straipsnį perskaičius

Kun. dr. Jurgį Šarauską pirmą kartą teko sutikti ir išgirsti jo pareiškimus bei mintis Ateitininkų IX Kongrese, įvykusiame 1977 metų rugsėjo 1-4 dienomis Cleveland, Ohio, mieste, JAV. Ten jis kalbėjo religiniais ir organizaciniais klausimais. Jo mintys lietuviams buvo ir aktualios, ir šviežios, ir naujos, ir kartkartėmis gana karčios. Iš visų ten kalbėjusiųjų jis padarė bei paliko man geriausią įspūdį.

Ruošdami Los Angeles mieste politinių studijų savaitgalius visad stengiamės pasikviesti "šviesesnių ir pažangesnių protų" iš JAV vidurinės ar rytinės krašto dalies. Svarstant kandidatus 1980 metų sausio 26 ir 27 dienų politiniam savaitgaliui, mano pasiūlymas buvo: "Pasikvieskime kun. dr. J. Šarauską iš krašto sostinės — Washington, D.C.!" Pasiūlymas buvo priimtas, ir kun. dr. J. Šarauskas atvyko į mūsų ruošiamą politinių studijų savaitgalį. Jis dalyvavo viename iš simpoziumų ("Trys žvilgsniai į Helsinkio susitarimus") ir pasakė užbaigiamą politinių studijų savaitgalio kalbą: "Neišnaudojamos galimybės Lietuvos laisvinimo veikloje". Ta jo kalba ištiesai paskelbta "Į Laisvę" žurnalo 1980 metų balandžio numeryje (16-25 pusl.). Kun. dr. J. Šarauskas toje kalboje pažėrė visą eilę naujų minčių, sugestijų, rekomendacijų bei planų, nepagailėdamas ne vieno atviresnio ir aštresnio žodžio visiems laisvojo pasaulio lietuviams, veiksniams, orga-

nizacijoms, senimui, vidurinio amžiaus kartai ir jaunimui. Visi jo siūlymai, sugestijos ir rekomendacijos nagrinėtinos ir svarstytinės. Iš jų daug ko galima pasimokyti, pasisavinti bei pasisemti Lietuvos laisvinimo darbe, kuris iki šiol dar nėra išvestas į plačiuosius vieškelius.

*Ir pavergtieji ir laisvieji
turi savo misiją*

Kun. dr. J. Šarauskas aiškiai ir pilnai akcentavo laisvųjų lietuvių misiją Lietuvos laisvinimo darbe, pasisakė už stiprią tam darbui vadovybę bei organizaciją.

Pavergtieji atlieka savo misiją karžygiškai ir ištvermingai — jie tikrai stovi savo darbo "priešakyje". Pavergtųjų lietuvių atliekamais darbais didžiuojasi visi Sovietijos disidentai (žiūr. "Valentinas Morozas — portreto metmenys", *Aidai*, 1980 metų nr. 3, 156 - 161 pusl.)

Pavergtieji lietuviai laukia iš pasitraukusiųjų iš krašto į laisvąjį pasaulį žymiai daugiau, negu kad jie atlieka. Anot dr. A. Štromo, laisvojo pasaulio lietuviai neatlieka gal "nei per ketvirtį, palyginus su tuo, kiek tikėjomės" (žiūr. "Tėviškes Žiburiai", 1978 metų spalio 17 d. numeris, 3 pusl.). Prieš kelerius metus V. Nakas lankėsi pavergtoje Lietuvoje. Grįžęs jis perdavė tenykščio jaunimo nuotaikas bei pageidavimus laisviesiems. Anot tenykščio jaunimo, "tautinės kultūros puoselėjimas iševijoje ne tiek svarbus, kaip politinis akty-

vumas . . . Jų (jaunimo) didelis noras, kad iševija būtų įtakinga savo gyvenamojo krašto politikoje . . .” (žiūr. “Į Laisvę”, 1976 metų gruodžio numeris, 50-52 pusl.). Aušra-Marija ir Jonas Jurašai, pasiekę JAV, pirmą kartą prabilo į lietuvių politinių studijų savaitgalyje Los Angeles mieste. Anot jų abiejų, nekovoti laisviesiems dėl Lietuvos laisvės esanti mirtina nuodėmė. Jie kvietė visus geros valios lietuvius į Lietuvos laisvės žygį: “Darykite tai, ko negali pavergtieji. Kelkite ir ginkite Lietuvos bylą laisvajame pasaulyje visais galimais būdais”.

Ar reikia naujo veiksnio?

Kun. dr. J. Šarauskas nepramato, kad esamieji mūsų veiksniai galėtų pilnai ir sėkmingai vykdyti Lietuvos laisvinimo darbą. Jis siūlo Amerikos lietuviams kurti naują veiksnį — *politinę komisiją*. Komisijos sudarymo principas — visuotini demokratiški rinkimai. Šio naujo veiksnio uždavinys, anot kun. dr. J. Šarausko, turėtų būti politinių tikslų nustatymas; pati komisija nesudarintų specifinių politinių planų. Visą planavimą ir planų įgyvendinimą atliktų profesinis štabas. Anot jo, tiksliausia būtų tą profesinį štabą sudaryti iš nelietuvių. Tai naujai institucijai sukurti ir išlaikyti geros valios lietuviai turėtų kasmet surinkti apie 200,000 - 300,000 dolerių.

Kas galėtų imtis iniciatyvos tam didžiuliam žygiui bei darbui? Ar kun. dr. K. Šarausko siūlymai yra realūs ir įgyvendintini? Ar JAV (ir kitų angliškai kalbančiųjų kraštų) lietuviams pavyktų kasmet surinkti minėtą sumą pinigų?

Sunku būtų laukti šiam reikalui

iniciatyvos iš VLIK-o ir ALT-bos. Pajėgiausias laisvojo pasaulio lietuvių vienetas yra ir (reikia manyti!) ateityje bus Pasaulio Lietuvių Bendruomenė. Ji yra jau pirmuosius žingsnius šia linkme padariusi, suformuodama beveik prieš vienerius metus *PLB Visuomeninių reikalų komisiją*. Ši komisija buvo suformuota, o nesudaryta rinkimų keliu. Dėl to nereiktų per daug sielotis. Reikia tik apgailestauti, kad dauguma tos komisijos narių yra iš Chicagos (JAV) ir jos apylinkės. Tos vietovės lietuviai niekad nėra rodę iniciatyvos Lietuvos laisvės žygyje. Bent dauguma tos komisijos narių nėra niekad reiškęsi panašiam darbe. Komisija juda labai lėtai — nei konkretesnių planų nei darbų iki šiol nesimato. Būtų tikslu tą komisiją papildyti pajėgesniais tam darbui asmenimis. Laisvojo pasaulio lietuviai tikrai galėtų kasmet surinkti kun. dr. J. Šarausko siūlomą tam darbui sumą pinigų. Visas Lietuvos laisvinimo darbas pavestinas profesionalams. Anot kun. dr. J. Šarausko, “profesionalai yra profesionalai. Jie sugebėtų tikriausiai pasiekti mūsų nustatytų tikslų. Žydai tai pripažįsta, unijos taip veikia, prekybininkai taip praktikuoja”. Jei laisvojo pasaulio lietuviai pajėgia surinkti (ir išleisti!) didžiules sumas operų pastatymams, dainų ir tautinių šokių festivaliams, jaunimo kongresams ir kitiems užsimojimams, tai pačiam svarbiausiam reikalui — Lietuvos laisvės žygiui — kiekvienas geros valios lietuvis turėtų atiduoti savo kasmetinę piniginę duoklę su kaupu ir pagal savo finansinį pajėgumą. Jei PLB Lietuvos laisvinimo žygyje pilniau nepajudės, visa kita jos veikla taps iki labai aukšto laipsnio beprasmiška. Tuo atveju

laisvojo pasaulio lietuviai neatliks jiems skirtos misijos, ir Lietuvos istorija nurašys visą dabartinę iševiją į nuostolius.

Dėmesio verti kiti teigimai

Kun. dr. J. Šarauskas pasakė lietuviams daug karčios tiesos. Štai, keli kiti dėmesio verti jo teigimai: —
— “. . . lietuvių visuomenė yra talentinga. Ji daug nuveikia, tačiau daugiausiai veikia savo tarpe”.

— “Pavyzdžiui, mes spausdiname daug laikraščių, žurnalų bei knygų, gi informacija apie Lietuvą kitomis kalbomis gėdingai skurdi”.

— “. . . didžiausia lietuvių politinės energijos dalis yra sunaudojama lietuvių visuomenės vidaus gyvenime”.

— “Mūsų politinė akcija daugiausia ribojasi gražbilyste”.

— “Raginu jaunimą įsijungti į valdžios darbus”.

— “Siūlau, kad lietuviai Washingtone įkurtų tyrimo ir informacijos telkimo institutą, kuris taptų lietuviškų studijų ir informacijos centru”.

— “Organizuojamės ir veikiame tik savo siaurų interesų rėmuose”.

— “Kitas pasirinkimas yra — atmesti egzilo galvojimą, pripažinti, jog esame Amerikos piliečiai, kad mūsų namai yra čionai, kad šio krašto likimas yra ir mūsų likimas”.

“Valdinė tarnyba yra kilni, ir jos siekti turėtų mūsų tautiečiai”.

Šiais ir kitais kun. dr. J. Šarausko teigimais ir mintimis būtų galima parašyti atskirus straipsnius. Visi geros valios lietuviai, kurie dar rūpinasi ir sielojasi Lietuvos ateitimi, turėtų tą straipsnį perskaityti. Kun. dr. J. Šarausko keliamos mintys, sugestijos, rekomendacijos bei siūly-

mai svarstyti susirinkimuose, suvažiavimuose bei studijų savaitėse. Visa eilė jo siūlymų laukia realizavimo.

Pora paryškinių bei patikslinimų

Anot kun. dr. J. Šarausko, JAV lietuviai neturį apčiuopiamesnių laimėjimų Lietuvos laisvinimo žygyje. JAV valdžios pastovus ir ilgalaikis nepripažinimas Pabaltijo valstybių inkorporavimo į Sovietų Sąjungą esąs tur būt svarbiausias Amerikos baltų laimėjimas politinėje plotmėje. “Didžiausias nuopelnas nepripažinimo politikos išgavime ir įtvirtinime tur būt priklausau ALTai”, teigia kun. dr. J. Šarauskas.

Nėra specialių svarstyklių nustatyti visuomeninėje ar politinėje srityje laimėjimų “svorio”. Kiek ALT-ba turėjo įtakos JAV užsienio politikoje šiuo klausimu, tikrai būtų sunku pasakyti.

Amerikos Lietuvių Taryba dar nėra neegzistavo, kai 1940 metų liepos 23 d. JAV Valstybės sekretoriaus pareigas einąs Sumnes Walles padarė pirmąjį pareiškimą Pabaltijo kraštų inkorporavimo į Sovietų Sąjungą nepripažinimo klausimu. Čia jis vadovavosi Stimsono doktrina, Kellogg-Briand taikos sutartimi ir kitais tarptautiniais susitarimais. Inkorporacijos nepripažinimo įtvirtinime daug padėjo beveik tuoj po Antrojo pasaulinio karo prasidėjęs tarp JAV ir Sovietų Sąjungos “šaltasis karas”. Pabaltijo kraštų naudai veikė dar šie faktoriai: “Policy of containment of Communism” (JAV politika sulaukyti komunizmą jo esamose ribose), Trumano doktrina, Valstybės sekretoriaus John Foster Dulles (Eisenhowerio prezidentavimo metais) užimta

nepaprastai aiški antikomunistinė pozicija.

Pradedant prezidentu J. F. Kennedy, Valstybės departamentas yra užėmęs Pabaltijo kraštų "marinimo" politiką. JAV išlaiko Pabaltijo kraštų atstovybes, bet tų kraštų atstovai yra Valstybės departamento tarnai: jie bijo bet kuriuo klausimu pilniau praversti burnas, jie jaučiasi kaip "pėlės po šluota". Valstybės sekretoriai Vasario 16-sios progomis pasiūnia Lietuvos atstovui bereikšmius sveikinimus, kuriuose bijo paminėti Sovietų Sąjungą, Pabaltijo kraštų pavergimą, Pabaltijo kraštų ir laisvųjų pabaltiečių kovą dėl Lietuvos, Latvijos ir Estijos laisvės ir nepriklausomybės.

Kun. dr. J. Šarauskas, dirbdamas Valstybės departamente, yra iki tam tikro laipsnio persiėmęs tos institucijos dvasia. Valstybės departamentas kovojo ir kovoja prieš bet kokį Pabaltijo kraštų bylos reikalo pajudinimą JAV Kongrese. Visai priešinga padėtis buvo John Foster Dulles laikais. Palankesnio savo reikalui Valstybės sekretoriaus, kaip kad buvo John Foster Dulles, pabaltiečiai niekad neturėjo ir greičiausiai niekad neturės.

Didelio darbo ir pastangų dėka buvo pravesta JAV Kongrese garsioji *H. Con. Res. 416* (89th Congress) rezoliucija Pabaltijo kraštų bylos reikalu. Paskutinių ketverių metų laikotarpyje buvo pravesta dar pora gana menkos vertės rezoliucijų. Kun. dr. J. Šarauskas bando pabaltiečių laimėjimus JAV Kongrese iki tam tikro laipsnio nuvertinti.

Kiekviename Kongrese yra įnešama tūkstančiai įstatymų projektų bei rezoliucijų — gi pravedama tik apie 2 — 3 % iš jų. Kiekvieno įstatymo

projekto ar rezoliucijos pravedimas JAV Kongrese pareikalauja milžiniškų pastangų, darbo, laiko ir pinigų.

Ne paslaptis, kad Sovietų Sąjungos užsienio reikalų ministeris A. Gromyko bandė sulaukyti *H. Con. Res. 416* pravedimą JAV Senate. Jam buvo jau pavykę įpiršti mintį tuometiniam Valstybės sekretoriui Dean Rusk, kad minėtoji rezoliucija būtų "numarinta" JAV Senate. Tą mintį Dean Rusk perdavė tuometiniam JAV Senato daugumos vadui Mike Mansfield (dabartiniam JAV ambasadoriui Japonijoje). Senatorius Mike Mansfield irgi jau buvo palinkęs į Dean Rusk pusę, bet kiti senatoriai (paminėtini — Kuchel, Dodd, Lausche ir kit.) pakėlė didžiulį triukšmą prieš Sovietų Sąjungos kišimąsi į JAV Kongreso reikalus, ir sen. Mike Mansfield nusileido.

Prieš kiek laiko teko sutikti vieną Vilniaus universiteto jaunosios kartos profesorių. Jis buvo girdėjęs apie *H. Con. Res. 416*. Jis kalbėjo: "Duok man tą rezoliuciją pilnai perskaityti". Ją perskaitęs jis tarė: "Kodėl kasmet nepravedate po tokią rezoliuciją JAV Kongrese? Mums būtų kiek lengviau komunistų pavergtoje Lietuvoje". Anot to profesoriaus, po minėtos rezoliucijos pravedimo JAV Kongrese komunistai Lietuvoje buvo kiek "sušvelnėję". Tuo klausimu savo straipsnyje, paskelbtame savo laiku amerikiečių politikos žurnale *Foreign Affairs*, panašiai buvo ir savo laiku užsiminęs ir prof. dr., V. S. Vardys.

Senosios išėivijos lietuviai bandė 1945 ir 1946 metais pravesti panašią rezoliuciją JAV Kongrese. 1945 metais buvo įnešta po rezoliuciją Atstovų Rūmuose (kongresmano

ŠALAME TROPIKUOSE

Nuotaikų pluoštas iš Venecuelos

Mums, Venecuelos lietuvių vyresniajai kartai, 32 metų išeivijos gyvenimo laikotarpis dar neatitolino nuo praeities: mes norime dar gyventi ir jausti gyvenimą su jo rūpesčiais ir džiaugsmais. Tačiau pastebime, kad pradėjome atšalti ir pavargti. Prarandame tikrovės jausmą. Asmeniškai reikalai tapo svarbesni už bendruomenės reikalus. Daromės abejingi savo įsitikinimuose, tingiai indiferentiški, nebesirūpindami net kaip apie mus kiti gali galvoti ir kaip mes patys savo abuojujamą viskam galime pateisinti.

Išeivijos gyvenimas buvo mums sunkus. Susidūrėme su nenatūralaus gyvenimo reiškiniiais. Viską matėme

ir supratome, bet neigiamybės slėpėme, galvodami, kad gal viskas pasikeis į gerą pusę. Deja, mūsų viltys nepasitvirtino, ir blogybių slėpimas neišėjo į naudą.

Krašto kalbos nemokėjimas, menki uždarbiai, neturėjimas galimybių bendrauti su gausesniais Šiaurės Amerikos lietuvių centrais, užjūrio spaudos brangumas (ypač norint gauti oro paštu) — visi šie reiškiniai neigiamai atsiliepė į aplamai mūsų gyvenimą, o ypač į tautinės sąmonės išlaikymą. Per menkas lietuviškų parengimų skaičius išsiblaškymui, meniškių pajėgų stoka, dažnai vadovaujančių organų apsileidimas mus net

Kelly — H. Res. 390) ir Senate (senatoriaus Willis — S. Con. Res. 40). Tai buvo Antano Olio ir kitų tautinės krypties darbuotojų pastangų išdava. Buvo išvystyta didžiulė akcija lietuvių bendruomenėse: renkamos tūkstantinės tam darbui paremti, rašomi laiškai bei siunčiamos telegramos legislatoriams Washingtone. Po poros metų akcijos lietuviai nuleido rankas. *H. Con. Res. 416* (89th Congress) rezoliucijos pravedimas pareikalavo arti šešerių metų didžiulių pastangų, darbo, laiko ir pinigų.

Dilkime dėl tėvynės

Lietuvos laisvinimo darbas yra toks didelis ir šakotas, kad jį vykdamas ir realizuojant nei darbų rankų, nei pastangų, nei laiko, nei pinigų niekad nebus perdaug. Mūsų veiksniai

juda, bet juda labai lėtai. Kun. dr. J. Šarauskas davė eilę sugestijų bei rekomendacijų, kaip Lietuvos laisvinimo veiklą išvesti iš rutinos ir stagnacijos. Didelės viltys šiame reikale yra dedamos į PLB. Ar ji tikrai bandys pajudėti pilna sparta Lietuvos laisvinimo žygyje? Tikime, kad ji neapvils nei pavergtųjų nei laisvųjų lietuvių.

Prieš kiek laiko prie vieno Romos imperijos buvusio kelio buvo rastas akmuo (kelrodis) su įrašu: "Dilstu dėl tėvynės". Ir visi veiksniai ir pavieniai lietuviai privalo ir turi "dilti" dėl tėvynės iki aukščiausio laipsnio. Tuo atveju, be abejo, išauš pavergtai Lietuvai žymiai greičiau laisvės rytas. To visi geros valios lietuviai trokšte trokšta.

L. Valiukas

izoliavo vienus nuo kitų. Kartais praeina keli mėnesiai ar pusmetis, kol vieni su kitais pasimatome. Bgyvendami tokiose sąlygose, mes pavargome, o gyvenimas pavargo nuo mūsų nusiskundimų.

Praėjo daug metų, kol jaunimas pradėjo suprasti bendruomenės veiklos reikšmę, bet per tą laiką daug jų nubyrejo, nutautėjo ir pasitraukė iš lietuviško gyvenimo. Išlikusieji mūsų tarpe pastaruoju metu ėmė rodyti veiklos iniciatyvos Paskutiniai keli parengimai jau atlikti jaunųjų pastangomis. Bet jiems reikia didesnės paskatos iš Šiaurės Amerikos jaunimo. Reikia padrąsinimo. Mūsų jaunimas geras ir potencialus. Prie tinkamų sąlygų galėtų daug nuveikti.

Vyresnioje kartoje įsikerojęs apatiškumas viskam, kas lietuviui brangu, tolina mus vienus nuo kitų ir nuo moralinių įsipareigojimų tautai. Kartą, išėjęs vietiniam mūsų laikraščiu, vienai mūsų tautietei pasiūliau telefonu ir pažadėjau nuvežti į namus. Atsakymas buvo kategoriškas: "Nevežk, neskaitysiu!" Teko tik atsiprašyti už sutrukdyimą. Tokių spaudos "mylėtojų" turime daug. Priežasčių atsikalbinėjimui surandama begales, ir vargu verta jas skaičiuoti.

Stokojame gabių ir autoritetingų visuomenės vadovų, kurie sugebėtų suburti lietuviškam gyvenimui visus ir patraukti nutolusius. Per 32 metus Venecueloje pasireiškė tik du talentingi vadovai: a. a. Jurgis Bieliūnas ir laikinas, trejų metų svečias, Amerikos diplomatas dr. Vytautas Dambrava. Jiems vadovaujant, nesijautėme pavargę ir atsitolinę vieni nuo kitų. Į dr. Dambravos suorganizuotus parengimus atvykdavo net ir tokie as-

menys, kurių savo bendruomenėj nebuvome matę net 20 ar daugiau metų.

Pas mus Venecueloje nevyrauja jokios politinės partijos ar labdaros organizacijos. Nesantaikai kliūčių nėra. Tik blogą pavyzdį mums tenka patirti iš pasaulio lietuviams vadovaujančių veiksmų pusės. Tai jų tarpusavis nesugyvenimas, prieinąs net prie koliojimosi. Mėnesiais mums tenka skaityti spaudoje negatyvius straipsnius.

Ar ne laikas pradėti rūpintis pozityviais reikalais?

Mes mielai pagerbiame kiekvieną lietuvybei nusipelnusį tautietį, atvykstantį pas mus, bet prašome, kad patys negriautumėte vieni kitų autoriteto. Neapvilkite mūsų savo barniais.

Pažįstame gerai Venecuolos lietuvių bendruomenės sąlygas: neturime nuosavų patalpų, bažnyčios, klubų nei bendrų kapinių; tenka mums nuo daug ko atsisakyti ir susilaikyti. Didžiai naudinga būtų, jei Pasaulio Lietuvių Bendruomenė dėtų pastangas Pietų Amerikai atpiginti spaudą, nes užsisakytai mums savitraštį oro paštu kainuoja 40 dolerių, o dienraščiai dar brangiau. Nedaug kas įstengia. Gi negausūs stipriai ekonomiškai įsitvirtinę tautiečiai dažnai nė vieno laikraščio neskaito.

Daug kartų esame prašę atsiųsti mums filmų iš lietuviško gyvenimo. Tuo būdu gal pajustumė tiesioginį sąlytį. Mums trūksta dvasinės šilumos. Nors gyvename tropikuose, bet greitai pradėsime šalti, kaip eskimai prie Šiaurės ašigalio. Tada nė ruonio riebalai mūsų nebeatšildys. Tieskite ranką Pietų Amerikos broliams.

Aleksandra Vaisiūnienė

NAUJOS KNYGOS

Juozas Kralikauskas, PO ULTIMATUMO, "Draugo" dvidešimt devintojo konkurso premiją laimėjęs romanas. Viršelį piešė Marytė Barzdžiūtė, išleido Lietuvos Knygos Klubas, spaudė "Draugo" spaustuvė Chicagoje 1980. 188 psl., kaina 6 dol.

Albinas Baranauskas, VINCO MAZURKEVIČIAUS ROMANAS; viršelis ir aplankas — Petras Aleksa, išleido Lietuvos Knygos Klubas, spaudė "Draugo" spaustuvė Chicagoje. 280 psl., kaina 6 dol.

Zenonas Ignonis, PRAEITIS KALBA, dienoraštiniai užrašai, Gudija 1941-1944. Spaudai parengė Klemensas Jūra, leidėjas — Bronius Ignatavičius, viršelis dail. Pauliaus Jurkaus; spaudė Pranciškonų spaustuvė Brooklyne 1980 metais. 286 psl., kaina 8:00 dol. Su užsakymais kreiptis:

Mrs. Cristina Z.J. Selmys
9 Budgell Terrace
Toronto, Ont. M6S 1B3
Canada

Jurgis Gliauda, BAUSMĖ, novelių rinkinys. Nidos Knygų Klubo leidinys Nr. 101, 1980; 151 psl., kaina 3.50 svaro (britų), kietais viršeliais 4,00 svarai. Kituose kraštuose kaina pagal svaro kursą.

Bronys Raila, VAIVOS RYKŠTĖ, šimtas prakalbų į Lietuvą 1975-1979. Aplanko dailininkas Algirdas Kurauskas, spaudė "Vilties" spaustuvė Clevelande. Tiražas — 1000 egz., 430 psl., kaina 10.00 dol.

Vytautas Antanas Dambra, SAN CASIMIRO, (Šv. Kazimieras — ispanų kalba). Išleido EDISAR leidykla Buenos Aires Argentinoje 1979, išleidimą finansavo kun. Antanas Perkumas, S.D.B.; viršelis dail. Kosto Jezersko, aplanko komentaras prof. dr. Juan Ricardo Ramirez Rauda, įvadiniai žodžiai — apaštališko nuncijaus El Salvadore arkivyskupo Emmanuele Gerada ir kun. Antano Perkumo; 94 psl., kaina 2.00. Išleista 3000 egz. Knyga gaunama leidykloje arba rašant: Rev. Antonio P. Perkumas, Edif.

CentrouLituano, Plaza La Vega No. 7, Caracas, Venezuela.

Juozas Brazaitis, RAŠTAI, I tomas: Tumas-Vaižgantas, Dambrauskas-Jakštas, Donelaitis, Daukantas, Valančius, Baranauskas, Peitaris. Išleido į Laisvę Fondas Lietuviškai Kultūrai Ugdyti, leidinys Nr. 10. Redakcinė komisija — Alina Skrupskelienė ir Česlovas Grincevičius, aplankas ir viršelis Ados Sutkuvienės. Spausdino "Draugo" spaustuvė Chicagoje; 551 psl., kaina nepažymėta.

IŠNAŠOS

(atkelta iš 43 psl.)

32. Gorkis, raštai t. VII, Vilnius, 1955, pusl. 271.
33. Gogolis, *Mirusios sielos*, antras leidimas, Chicago, metai nepažymėti, pusl. 290.
34. Leninas, raštai t. 31, Vilnius, 1955, pusl. 147.
35. Mickevičius, *Velinės*, Vilnius, 1958, išnaša pusl. 340.
36. A. Tolstojus, *Kančių keliai*, Vilnius, 1972, pusl. 174.
37. Levas Tolstojus, *Karas ir taika*, t. III, Vilnius, 1959, pusl. 17.
38. Leninas, raštai t. 29, Vilnius, 1954, pusl. 172.
39. Saltykovas-Ščėdrinas, *Pasakos*, Vilnius, 1972, pusl. 45.
40. Turgenevas, *Damai*, Vilnius, 1971, pusl. 30.
41. Lermontovas, *Mūsų laikų herojus*, Vilnius, 1963, pusl. 84.
42. Turgenevas, *Damai*, Vilnius, 1971, pusl. 187.
43. V. Juodeika, *Didžioji iliuzija*, Boston, 1978, pusl. 161.
44. E. Lyons, *Our Secret Allies*, New York, 1954, pusl. 96, cit. iš Juodeikos *Didžioji iliuzija*.
45. V. Juodeika, *Didžioji iliuzija*, Boston, 1978, pusl. 191.
46. Turgenevas, *Tėvai ir vaikai*, Vilnius, 1959, pusl. 62.

Ištvermingam dėl Lietuvos laisvės kovotojui, ištikimam Lietuvos Fronto bičiuliui, "Į Laisvę" bendradarbiui, rašytojui, žurnalistui ir visuomenininkui

A † A ALOYZUI BARONUI

mirus, žmonai Nijolei, sūnams ir visiems artimiesiems, įsipareigodami nesitraukti iš a.a. Aloyzo eito rezistencijos kelio, reiškiamo bičiulišką užuojautą.

Lietuvių Fronto bičiuliai
"Į Laisvę" redakcija, administracija
ir bendradarbiai

LFB Tarybos prezidiumas:
iš kairės — Zigmas Brinkis,
P. Algis Raulinaitis (pirm.)
ir Edmundas Arbas (sekr.)
Nuotrauka Ed. Arbo

Dr. Zigmas Brinkis (kairėje), LFB Los Angeles sambūrio pirm., įteikia 1000 dol. čekį dr. Vytautui Majauskui prof. Juozo Brazaičio raštams leisti. Stebi (viduryje) P. Algis Raulinaitis.

Nuotrauka Ed. Arbo

Bič. Jonas Urbonas (kairėje), Michigano valst. lietuvių "Reagan for President" komiteto pirm. su John Gnuo, Michigano centrinio "Reagan for President" komiteto pirmininku respublikonų konvencijoje Detroite.

Rašytojas Jurgis Jankus skaito savo kūrybą ir pasakoja linksmus praeities nuotykius

**LITERATūros
VAKARAS**
SU RAŠYTOJU

JURGIU JANKUM

LOS ANGELES

RUOŠIA LIETUVIŲ, FRONTO BIČIULIAI

1979 GRUODŽIO 8-ŠEŠTADIENI

ŠV. KAZIMIERO PARAPIJOS SALĖJE
PRADŽIA 8 VAL. PUNKTUALIAI

Viršuje kairėje rašytojas Jurgis Gliuda kalba apie Jurgio Jankaus kūrybą; dešinėje — Kotrynai Jankienei orchidėją sega LFB sambūrio sekretorė Birutė Varnienė.

Apačioje — Programos dalyviai ir literatūros vakarė dalyvavę LRD nariai: iš kairės — P. Visvydas, Alė Rūta, J. Gliuda, J. Jankus, Kotryna Jankienė, Br. Raila, komp. Ona Metrikienė, solistas R. Dabšys, dr. Elena Tumienė ir Bern. Brazdžionis. Nuotraukos L. Kanto

76 pusl. apačioje kairėje — prof. dr. Elena Tumienė ir Jurgis Jankus; E. Tumienė aptarė romaną “Anapus rytojaus”; dešinėje — svečias J. Jankus ir “Į Laisvę” redaktorius prie mėlynojo Pacifiko.

JIEMS KARAS NEPASIBAIGĖ

Jau keli Amerikos prezidentai, įskaitant ir dabartinį Carterį, priskirdami sau nuopelnus, didžiuojasi, jog pasaulis gyvena be karų ir žmonija džiaugiasi taikos palaima. Deja, pasaulyje taikos nėra. Taikos palaima nesidžiaugia Maskvos tiesioginiai pavergtos tautos, nei jos kontroliuojamos satelitinės valstybės, nei savo laisvę ginklu ginąs Afganistanas ir 50 amerikiečių įkaitų, patekusių į Irano teroristų rankas. Tik nejautrios sąžinės kovojančių dėl savo laisvės kitų žmonių kančių nemato ir negirdi. Greičiausiai nenori matyti nei girdėti, kad nesudrumstų savo ekonominiu gerbūviu sukurto gyvenimo malonumų.

Karas nėra pasibaigęs ir lietuviams Lietuvoje. Tiesa, jis dabar kitoks, negu kad savo romane "Truth is for Strangers" vaizdavo iš Sovietų Izraelin emigravęs rašytojas Efraim Sevela, aprašydamas 1945-52 partizaninių kovų metus: "Tada Lietuvoje buvo karas. Nepaskelbtas ir neužrašytas istorijos tekstuose . . . Maža Lietuva liepsnojo, mirtinai kraujuodama. Ir tai tęsėsi daugelį metų po II Pasaulinio karo, kai kita planetos dalis grįžo į normalų gyvenimą, gydė savo žaizdas, siekdama taikos meto malonumų — kas visada paprastai įvyksta po kraujo maudynių . . . Ir niekas

pasaulyje nežinojo, — nei Vakaruose, nei pačioje Rusijoje, — kad kraujas Lietuvoje tekėjo prie kiekvieno slenkščio".

Dabar Lietuvoje karas tebevyksta, nors kraujas upeliais ir nebeteka. Ten kovojama tyliai, atkakliai, daugelyje frontų. Kovojama šeimose, mokyklose, Bažnyčioje, visame kultūriniame gyvenime. Kovojama viešai ir pogrindyje. Ir šis karas, kaip ir kiekvienas kitas, gimdo kovotojus ir dezertyrus, herojus ir išdavikus. Ir šiame kare herojai ir kovotojai fiziškai žudomi ir imami į nelaisvę. Daugelis jų kalėjimuose, koncentracijos stovyklose, psichiatrinėse ligoninėse. Dezertyrai ir išdavikai okupantui tarnauti nueina savanoriškai. O jei ir iš priedartos, tas padėties nepakeičia — ir vieni, ir antri skriaudžia savo tautą ir kenkia tautos laisvės siekiam.

Tremties sąmonės nepraradusi išeivija, talkinama tautos laisvės kovai, turi teisingai suprasti ir įvertinti tikrąją būklę tautoje. Ne kiekvieną lietuvių persekioja Maskva, o tik tiesų mylintį ir laisvės siekiantį lietuvių. Komunizme įsikūnijęs melas nieko taip neapkenčia, kaip tiesos ir laisvės.

Ir mūsų išeivijoje ne visi vad. "antikomunistai" talkina tautai

TADA IR DABAR

Prieš 40 metų sovietų okupacija lietuvių tautą užklupo nepasiruošusių, nors per du nepriklausomo gyvenimo dešimtmečius valstybinio gyvenimo sąmonė, įleidusi šaknis į tolimą istorinę praeitį, ir buvo pagilinta ir tuo pasipriešinimo okupacijoms potencialas sustiprintas. Tautos laivo kapitonams pirmiesiems išokus į išsigelbėjimo valtis, rusų okupacijos uragano trankomo laivo vairą į savo rankas perėmė gal nepatyrusios, bet idealistinės ir daugiausia jaunos rankos. Pasipriešinimo židiniai spontaniškai organizavosi universitetuose, gimnazijose, kariuomenėje, miestų darbininkijoje, kaimo jaunime. Pamišti nesutarimai tarp pagrindinių akademinio jaunimo srovių — ateitininkų, neo-lituanų ir varpininkų, o sunkiąją rezistencijos naštos dalį okupacijose nešė ir 1941 sukilimo kaitrą kentė tie, kuriems tautos laisvės gelbėjimas buvo sąžinės imperatyvas. Ir jų proporcingai daugiausiai atėjo iš idėjiškai katalikiškai apsisprendusio jaunimo. Nė-

laisvės kovoje. Kas viešajame gyvenime ar "pogrindyje" prieš kitus lietuvius naudoja melą ar kitas negarbingas priemones, tas talkina bolševizmui, nors už pinigų ar dėl garbės tą bolševiką susiriesdamas viešai keiktų.

ra žinomo fakto, kad kokia nors ateistinė grupė rezistenciniame judėjime būtų dalyvavusi. Net toks didelis patriotas, laisvamanybės Lietuvoje puoselėtojas dr. Jonas Šliūpas skundėsi, kad jo įsteigtos Laisvamanių etinės kultūros d-jos auklėtiniai nuėję su okupantu.

Dabartinis okupuotoje Lietuvoje pasipriešinimo sąjūdis yra tiesioginiai išaugę iš giliųjų valstybinio sąmoningumo podirvių, prieš 40 metų susiformavusių rezistencijos tradicijų ir iš herojiško partizaninių kovų laikotarpio dvasios. Nenuostabu, kad to sąjūdžio priekyje stovi tikinčiosios visuomenės atstovai, kuriems žmogaus teisės ir tautos bei religijos laisvė yra tapę didžiuoju moralinio įsipareigojimo imperatyvu. Tai liudija pogrindžio spauda, persekiojamieji, kankinamieji ir nukankintieji. Iki šiol nėra žinomo fakto, kad koks nors ateistinis sąjūdis dalyvautų pasipriešinimo kovoje ar bet koks ryškesnis individualus ateistas būtų persekiotas, teistas ar nukankintas. Netgi kunigystę metę ir ateistinę propagandą įsijungę kunigai visada tampa okupacinio režimo ramsčiai, kai tuo tarpu ištikimybę savo pašaukimui išlaikę jų konfratrai yra sudėję didžiules aukas ant tautos laisvės aukuro.

Vedant paralelę tarp tada ir

dabar, verta pažiūrėti į išeivijos, pirmoje vietoje į Amerikos, lietuvių gyvenimą. Nuo pirmųjų Lietuvos okupacijos dienų Amerikos lietuviai susirūpino Lietuvos likimu. Prislopinę tarpusavį antagonizmą, trys pagrindinės politinės - ideologinės srovės — katalikai, tautininkai ir socialistai — sukūrė bendrą Lietuvos laisvės reikalų rūpintis organą, Altą (1940-41). Už trejetos metų tuo pačiu pagrindu suorganizuota šalpos organizacija, Balfas. Prasiveržusi pro Altos pastatytas kliūtis, 1951 įsikūrė JAV Lietuvių Bendruomenė. Apie 1956 Amerikon iš Europos atsikėlė ir Vlikas.

Senosios imigracijos lietuviai savo lietuviškuose darbuose parodė daug ištvermės ir idealizmo. Tačiau, deja, iš savo tarpo neišaugino savo darbo tęsėjų, kurie būtų įnešę naujos dvasios ir neleidę Altai veiklos taktikoje sustingti. Tas pats likimas jau beveik ištiko ir Vliką, nes jį sudarančios grupės nebeatsinaujino inteligentiškais, lietuviškai sąmoningais ir besikeičiančio laiko dvasios paliestais žmonėmis.

Nauja lietuviška gyvybė suplazdeno Lietuvių Bendruomenę. Spontaniškai lietuvių jaunimo Lietuvos reikalais prasiveržimai primena spontaniškumą Lietu-

vos pogrindyje prieš 40 metų. Mat, Lietuvių Bendruomenė yra viena: nuo lietuviškų vaikų darželių iki senųjų veiklos veteranų. Charakteringa, kad ten lietuviškas jaunimas yra sąmoningasis ir veiklesnis, kur Lietuvių Bendruomenės veikla gyvesnė. Pirmoji vieta Amerikoje neabejotinai priklauso Philadelphijai.

Tai ką lietuvių jaunimas 1940-41 Lietuvoje intuityviai suprato, tą racionaliai Washingtono demonstracijų metu platinamuose lapeliuose išreiškė jau čia gimęs jaunimas:

“Esame išauklėti respektuoti Amerikos įstatymus ir paklusti valdžios autoritetui. Net civilinis nepaklusnumas, taikingas ir neprievartinis, nesiderina su mūsų namuose įskiepytų moralinių vertybių supratimu. Bet reikalai artėja prie desperacijos ribos. Pasirinkimo nebeturime. Turime paklusti savo sąžinės imperatyvui”. Ir jie pakluso: sustabdė gatvėje judėjimą, prisirakino prie rusų ambasados, buvo areštuoti, ir nuėjo į teismą. Panašūs gal ne taip dramatiški žygiai atlikti Philadelphijoje ir Kalifornijoje.

Kas griaua Bendruomenę, nežiūrint kokiais motyvais savo elgseną dengtų, nusikalsta prieš kovojančią lietuvių tautą.

**Malonus skaitytojau,
apsimokék prenumeratą. Prenumeratos mokesčiu ir auka palaikai
“Į Laisvę” gyvybę.**
